

ОДБРАНА

Тема

Одштетни захтеви
за ратне трауме

КРОЗ СИТО РЕВИЗИЈЕ

Интервју

Пуковник проф. др Младен Пантић
директор ВТИ

ВОЈНА ТЕХНОЛОГИЈА КАО ИЗВОЗНИ АДУТ

Специјални
прилог
11
АРСЕНАЛ

Специјално издање МАГАЗИНА **ОДБРАНА**

АРСЕНАЛ

Специјално издање магазина **ОДБРАНА**

Цена са поштом
350,00

www.odbrana.mod.gov.rs

ДЕСЕТ специјалних прилога магазина „Одбрана“
ПРЕГЛЕД најновијих достигнућа у свету и код нас
ЕКСКЛУЗИВНО тенк „црни пантер“, ракетни систем „С 400“...
КОНТРАВЕРЗНО стрелачко оружје у операцији „Ирачка слобода“
ЗАНИМЉИВО најскупљи пиштољи, најмања беспилотна летелица...

1-10
2007

400 дин.

240 СТРАНА

- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама...
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба и историја наоружања и војне опреме.
- У пуном колору, уз мноштво фотографија, „Арсенал“ говори и о томе како је конструисана, где испитивана и када коришћена војна техника коју свет данас познаје.

НАРУЏБЕНИЦА

НОВИНСКИ ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-026, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 - 58

Наручујем _____ примерака Специјалног издања „Арсенал“ по цени од 350,00 динара по примерку.
Плаћање целокупног износа, увећаног за 100,00 дин. за поштарину, врши се унапред на жиро-рачун НЦ „Одбрана“. Уз наруџбеницу треба послати доказа о уплати, након чега испоручујемо публикацију.

Купац: _____

Улица и број: _____

Место: _____ Телефон: _____

Потпис наручиоца: _____

М.П. _____

GOTOVINSKI KREDITI NA 24 RATE

ZA DANAS:

- ✓ VEŠ MAŠINA
- ✓ UGAONA GARNITURA
- ✓ TV PLAZMA
- KISS ♥

Lepo je znati da neke stvari možete kupiti odmah.

24 osmeha - za 24 rate i ostale najpovoljnije uslove na tržištu:

- Iznos kredita do 1,2 miliona dinara
- Najniža kamatna stopa: nominalna 11,95% i efektivna 14,82%, na godišnjem nivou
- Rok realizacije za samo 48 sati
- Za sve klijente Banke bez žiranata

Ukoliko želite da refinansirate Vaše postojeće kredite ili dug po kreditnim karticama u našoj ili drugim bankama, sigurni smo da će 24 rate za Vas predstavljati pravi izbor.

Kontakt centar: 0700 800 900
e-mail: kontakt.centar@kombank.com
www.kombank.com

KOMERCIJALNA BANKA

Sa nama je lakše

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

"Одбрана" наставља традицију "Ратника", чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар "ОДБРАНА"
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (друштво),
мр Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан прве класе (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић,
Миљан Милкић, Кршман Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Иштван Пољанац, Будимир М. Поподић,
Влада Ристић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018 /509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ "Одбрана"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

"Одбрана" је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Пуковник проф. др Младен Пантић, директор Војнотехничког института

ВОЈНА ТЕХНОЛОГИЈА КАО ИЗВОЗНИ АДУТ

8

Per aspera

НУКЛЕАРНИ ПАРАСТОС

11

ТЕМА

Одштетни захтеви за ратне трауме

КРОЗ СИТО РЕВИЗИЈЕ

12

ОДБРАНА

Вежба војски Србије и Мађарске

ЗАЈЕДНО ПРОТИВ ПОПЛАВА

16

Српски војни санитет на вежби у Молдавији

ЗБРИЊАВАЊЕ

У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА

18

Војни округ Ниш

СЕРВИС ГРАЂАНА

20

Обука војника на цивилном служењу војног рока

ЕФИКАСНИЈИ ОДГОВОР РИЗИЦИМА

23

ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ 11

27

26

64

ДРУШТВО

Нове методе лечења на ВМА

ПРАЋЕЊЕ СВЕТСКИХ ТРЕНДОВА 51

Паралеле

БУРА НА ШАР-ПЛАНИНИ 53

ТЕХНИКА

Информатичке технологије на Синергији 07

НА ПРАГУ ЗАЈЕДНИЧКОГ ИМЕНИТЕЉА 54

ФЕЉТОН

Српске заставе (2)

УСТАНИЧКИ БАРЈАЦИ 58

КУЛТУРА

Филм о научнику Милутину Миланковићу

ТАЈНЕ НЕБЕСКЕ МЕХАНИКЕ 62

СПОРТ

Спорт и физичка обука у Војсци Србије

НАПРЕДАК КАО ОБАВЕЗАН ПРАВАЦ 64

КОНКУРСИ

Туризам

ЗИМСКИ ЦЕНОВНИК ЗА СЕЗОНУ 2007/2008. 72

РЕЧ УРЕДНИКА

СРПСКИ СИНДРОМ

Познат је виц у ком Србин који је добио паре на лотоу, на питање шта ће са њима урадити, каже сељацима са којима пије пиво испред продавнице: „Све ћу да вас тужим“. Наравно, он са својим парама може да ради шта хоће, па и да их уложи у тужбе против било кога. Ако се ту не оплоде, није ни битно. Ужитак у вишегодишњим парницама нарочито са комшијама, рођацима и кумовима нема цену.

Међутим, тужба против државе, а нарочито против Војске има много више шанси за повољан исход. У то су се уверили најпре судије општинског суда у Куршумлији, затим судски чиновници, адвокати и њихови најближи који су на име неисплаћених ратних дневница и камата, судским пресудама дошли до великих сума новца. Пресуде су донете без увида у стварно стање и у одсуству представника тужене стране на суђењима, а такозване ратне дневнице за време проведено на Косову и Метохији 1999. године по истом рецепту наплатило је више стотина резервиста.

Кад могу они што не бисмо и ми, помислили су многи други ветерани и пресавили табак како би отклонили давнашњу неправду. Поред тога, последњих месеци учестали су и захтеви за надокнаду нематеријалне штете због посттрауматског стресног поремећаја учесника ратних дејстава, које су поједини резервисти, после пуних осам година, упутили на адресу Министарства одбране. Правовременим ангажовањем надлежних органа нови модел за незаконито богаћење убрзо је разобличен.

Шта се крије иза тих појава? Зашто се тек сада отварају та питања? Морају ли наши ратни ветерани судским путем да остварују своја права? Одговор је, наравно, негативан. Сва дуговања војске према резервистима су давно измирена. И људи који су из кризних времена деведесетих година изашли са одређеним психичким последицама, углавном су већ раније остварили неку врсту одштете због нарушеног здравственог стања. У чему је онда проблем?

Ради се очигледно о својеврсном „српском“ синдрому који се манифестује у одложеном дејству симптома и аномалија друштва у транзицији. Клиничка слика овог поремећаја огледа се пре свега у бескрупулозном искоришћавању службеног положаја и злоупотреби процесних права и процедура за остваривање финансијске користи.

Реч је и о вештој манипулацији незадовољством људи и већ много пута опробаном рецепту да се масовним притисцима, протестима, кризним штабовима, штрајковима глађу, блокадама саобраћајница и другим методама дође до остваривања неког циља и олаког захватања из државне касе.

„Вајдица“, како се у неким крајевима наше земље зове корист или добит стечена без икаквог труда, осладила се многим. Али, како то народ каже, све што је слатко кратко траје. Епилог приче о лаком богаћењу биће, наравно, на суду. Треба вратити незаконито стечено, а главни актери ових немилых догађаја свакако морају бити позвани на одговорност.

Нажалост, љагу која је бачена на резервни састав Војске тешко је спрати. ■

ЗА ОДБРАНУ 2,4 ОДСТО БУЏЕТА СРБИЈЕ

Влада Републике Србије усвојила је 12. новембра Предлог закона о буџету за 2008. годину, којим је предвиђено да приходи државне касе буду 639,6 милијарди динара, расходи 654,4 милијарде динара, док ће дефицит износити 14,8 милијарди динара.

Из буџета за наредну годину за одбрану је одвојено 2,4 одсто бруто националног дохотка, а Влада је одобрила и милијарду динара за субвенционисање стамбених кредита за приоритете у систему одбране.

Министар одбране Драган Шутановац очекује да се одвајањем пензионера из војног буџета може направити добар однос у расподели средстава и то 50 одсто за плате, 30 одсто за одржавање и 20 одсто за инвестиције. Био би то рекордно добар буџет за будуће време, а према министровим речима половином идуће године може се очекивати видљив помак у систему одбране. Министар истиче да је нови менаџмент у Министарству одбране учинио да систем одбране више никоме ништа не дугује и то је један од великих резултата.

У плану за наредну годину су, поред осталог, три пројекта која ће се финансирати из Националног инвестиционог плана. Први је куповина шест хеликоптера који ће служити за транспорт и за гашење пожара, други велики пројекат је прављење цивилно-војног аеродрома у Батајници и трећи стратешки пројекат је база *Целотина* на југу Србије. За њих се из НИП-а очекује око пет милијарди динара. ■ Р. М.

ВЛАДА СРБИЈЕ УТВРДИЛА ПРЕДЛОГЕ ЗАКОНА О ОДБРАНИ И ВОЈСЦИ

Влада Републике Србије, на предлог Министарства одбране, утврдила је, на седници одржаној 8. новембра, *Предлог закона о одбрани* и *Предлог закона о Војсци Србије* и упутила их Народној скупштини на разматрање и усвајање.

ПОСЕТА ДЕЛЕГАЦИЈЕ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ

Помоћник министра за политику одбране мр Душан Спасојевић примио је 6. новембра делегацију Министарства одбране Велике Британије коју је предводила директор за међународну безбедносну политику Министарства одбране Глорија Крејг.

Једна од тема разговора био је и Споразум о безбедности информација и о Меморандуму о разумевању између Владе Републике Србије и Владе Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске који се односи на сарадњу у области одбране.

Директора за међународну безбедносну политику Министарства одбране Велике Британије Глорију Крејг примио је наредног дана и помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић. Током састанка, госпођи Крејг представљен је програм за преквалификацију вишка војног кадра Присма. ■ С. С.

САСТАНАК МИНИСТРА ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ИТАЛИЈЕ

ПОДРШКА ЕВРОАТЛАНТСКОЈ САРАДЊИ

Министар одбране Драган Шутановац разговарао је 7. новембра са министром одбране Италије Артуром Паризијем, који је боравио у једноднев-ној посети Београду.

Министар Шутановац је истакао да је Италија један од најважнијих партнера Србије и нагласио да изузетно цени снажну подршку пуноправном чланству Србије у Партнерству за мир и Европској унији. Такође, Италија као контакт земља Србије за сарадњу са НАТОом континуирано даје велики допринос унапређењу евроатлантске сарадње.

Министар одбране Италије посебно је истакао да ће снаге Кфора, у оквиру којих Италија има 2.300 војника, учинити све како би спречиле би-

ПОСЕТА НАЧЕЛНИКА

ПОТВРДА ТРАДИЦИОН

Начелник Генералштаба националне одбране Грчке генерал Димитриос Грапасас, у оквиру дводневне званичне посете Србији, састао се са начелником Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковником Здравком Поношем.

Генерали Понош и Грапасас разговарали су о билатералној сарадњи две војске. У изјави за медије након разговора, генерал Понош је рекао да војна сарадња Србије и Грчке има дугу и успешну традицију. Он је посебно издвојио школовање припадника Војске Србије у Грчкој и курсеве у области мировних операција и обуку припадника специјалних јединица у грчким оружаним снагама.

– Током 2007. године, билатерална сарадња са Грчком била је веома интензивна. Планирано је око тридесет заједничких активности и скоро 80 посто смо већ реализовали, а очекујем да ће се до краја године остварити све што је у плану – рекао је генерал Понош и истакао да ће током посете генерала Грапасаса бити договорени и детаљи сарадње у 2008. години.

Начелник Генералштаба националне одбране Грчке генерал Димитриос Грапасас изјавио је да је веома задовољан што борави у оружаним

Снимко Д. БАНДА

САСТАНАК ГЕНЕРАЛА ПОНОША И ДЕ МАРНАКА

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош и командант Кфора генерал-потпуковник Ксавиер де Марнак састали су се 12. новембра у Врању. Био је то редовни састанак на највишем нивоу Војске Србије и Кфора.

Генерали Понош и де Марнак сагласили су се да је безбедносна ситуација дуж Административне линије под контролом и изразили уверење да ће досадашња сарадња, заснована на међусобном поверењу, бити настављена и убудуће.

Двојица су генерала нагласила значај редовне сарадње Војске Србије и Кфора на свим нивоима, посебно у размени информација и извођења једновремених патрола дуж Административне линије, ради спречавања инцидената и контроле илегалних прелазака. ■

ло какво насиље на Косову и Метохији и заштитиле неалбанско, а посебно српско становништво у Покрајини.

Министри Шутановац и Паризи исказали су заједничко опредељење ка наставку сарадње министарстава одбране и војски Србије и Италије. Том приликом, они су разговарали и о формирању поверљачког фонда за отклањање последица касетне муниције. ■

ГЕНЕРАЛШТАБА НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ ГРЧКЕ

АЛНОГ ПРИЈАТЕЉСТВА

тру за мировне операције у Киликсу. Такође, у мају ове године реализована је заједничка обука специјалних јединица. Током досадашње сарадње Грчка је, између осталог, опремила и кабинет за учење грчког језика на Војној академији у Београду.

После састанка у Генералштабу, генерал Грапсас посетио је Центар за мировне операције, кабинет за учење грчког језика на Војној академији и Специјалну бригаду у Панчеву.

Другог дана посете, начелник Генералштаба националне одбране Грчке генерал Димитриос Грапсас боравио је у гарнизону Пирот где је положио венац на српско-грчком војничком гробљу. Венце су положили и амбасадор Грчке у нашој земљи Христос Панагопулос, командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић, представници локалне самоуправе и бораčkih удружења. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимко З. ПЕРГЕ

МИНИСТАР ШУТАНОВАЦ ПРИМИО НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБА НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ ГРЧКЕ

Министар одбране Драган Шутановац разговарао је 1. новембра са начелником Генералштаба националне одбране Грчке генералом Димитриосом Грапсасом.

На састанку је констатовано да је сарадња у области одбране на изузетно високом нивоу, што је један од показатеља традиционалног пријатељства две земље и два народа.

Министар Шутановац је истакао да је сарадња у области обуке специјалних јединица и школовања припадника Војске Србије на највишим грчким војним школама добар пут за успостављање још чвршћих веза између министарстава одбране и оружаних снага Србије и Грчке.

ВОЈНА ТЕХНОЛОГИЈА КАО ИЗВОЗНИ АДУТ

ПУКОВНИК ПРОФ. ДР МЛАДЕН ПАНТИЋ,
ДИРЕКТОР ВОЈНОТЕХНИЧКОГ ИНСТИТУТА

Можда нисмо толико присутни у јавности, али природа нашег посла је таква да предочимо оно што смо радили тек кад средство које развијамо прође сва потребна испитивања и буде усвојено у наоружање Војске – истиче директор Војнотехничког института

Током 59 година, колико постоји, Војнотехнички институт је био установа у којој се истражују и развијају средства НВО. То је његова основна делатност. Осим тога, стручњаци се баве модернизацијама, усавршавањем и конверзијом постојећих борбених средстава, помажу одбрамбеној индустрији у стручном погледу, а слободне капацитете користе за потребе тржишта – у земљи или иностранству.

У каквим условима данас раде, питамо директора ВТИ пуковника проф. др Младена Пантића, који је непуну годину на челу те установе.

– У овој години смо углавном радили на пројектима за потребе Војске Србије, а знатно мање за трећа лица. Када је реч о условима рада, могу да кажем да су они у директној вези са финансијским средствима, кадром, опремом, итд. Сви већ знамо како се током ове године финансирала Војска. У првој половини године свој рад смо заснивали на задацима који нису захтевали зната финансијска средства, а од када смо добили одобрење да ангажујемо средства, интензивно радимо на њиховој реализацији. Стигла су у „последњи час“ и настојимо да их благовремено употребимо.

** Да ли су, према Вашем мишљењу, средства неопходна за истраживање и развој превисока за Војску и државу?*

– Финансијска средства намењена истраживању веома су скромна, тако да нису превише висока за Војску и државу, док су она намењена развојним пројектима знатно већа. Она обезбеђују реализацију сложених развојних задатака и усавршавање постојећих борбених система. Сматрам да би требало да развијемо све што смо у могућности, а да, за она средства НВО која због одређених разлога не можемо да развијемо, надлежни донесу одговарајуће одлуке о њиховој набавци.

** На недавно одржаном научно-стручном скупу ОТЕХ чуло се да је ВТИ најбоље функционисао седам-десетих година, када је држава по истраживачу одвајала 20.000 долара. Та бројка је деведесетих спала на 10.000 долара. А колика је данас?*

– Ми знамо да се у развијеном свету за истраживања издвајају значајна финансијска средства. На пример, у САД тај проценат износи 13 посто војног буџета, у Шведској 10, Јапану 9, у Италији 8. Код нас се за задатке истраживања издваја само око 10 одсто укупних финансијских средстава предвиђених за развој, а то је годишње око 3.000 евра по истраживачу.

** Ви сте научни посленик па реците, у таквим условима, која то спона везује наш војни високоумни кадар за Институт. Да ли се, према Вашем мишљењу, у недостатку пара може радити само из ентузијазма?*

– Ентузијазам је неопходан и сваки научник га по природи ствари поседује, али, нормално, да он није довољан за обављање сложених истраживања и развој комплексних система. Оно што научнике везује за Институт свакако су пројекти на којима раде и могућности ВТИ у погледу лабораторијске опреме. Да подсетим имамо око 30 специјализованих лабораторија, од којих су неке од међународног и националног значаја.

** Зашто се толико дуго чека на акредитацију ВТИ као научне установе код Министарства за науку? Трбало је да се то питање реши, без проблема, почетком године, јер ВТИ испуњава и више од потребних услова – има 25 доктора наука, 63 магистара, 316 истраживача?*

– ВТИ се налази у систему одбране и ради на веома сложеним задацима из области војне технике и одбрамбених технологија. Реализована средства НВО резултат су обимних и комплексних истраживања, а свакако и развоја. И као таква, верификују се и уводе у наоружање и опрему Војске. И то се добро зна. Поред осталог, напомињем да је ВТИ уписан у Регистар научноистраживачких установа ЈНА још 1977. године и од тада стално испуњава све законом предвиђене услове. Не видим разлога да се, поред толиког броја референци и чињенице да наше остварене истраживачке резултате уважавају еминентне светске фирме и институти, поставља питање јесмо ли ми научна установа или не. Дакле, питање акредитације је по мом мишљењу, формалне природе.

** Имате ли понекад утисак да ВТИ много више цене у свету него што се одговорни у држави занимају за војнотехничке науке?*

– Немам такав утисак, јер сматрам да одговорни људи у држави свакако знају шта су то војнотехничке науке и шта значе војне технологије не само за Војску него и за земљу. Али да бисмо радили, потребна нам је њихова подршка да обезбедимо услове рада које сам

АКТУЕЛНИ ПРОЈЕКТИ

Током ове године ВТИ је радио на више значајних пројеката. Поменимо оне најважније: авион за почетну обуку *ласта-95*, противоклопни ракетни систем *бумбар*, ласерски вођена бомба *ЛВБ-250Ф*, фамилија муниције *40 мм* за потцевни бацач граната, усавршавање противоклопног ракетног система *маљутка*, лансер *128 мм пламен-Д*, усавршавање електронског окидач за лансер *128 мм огањ*, развој лансера за имитатор ваздушних циљева *128 мм*, теренски аутомобил *ФАП 1118*, четири тоне, *4х4*, систем техничке заштите објеката посебне намене и др.

ПОДМЛАЂИВАЊЕ КАДРА

– Војнотехнички институт у наредном периоду очекује подмлађивање кадра и управљање знањем и интелектуалном својином, што је и смерница стратегије одрживог развоја. Подмлађивање кадра је нужно, јер ако не будемо запошљавали млад високообразован кадар у земљи, па и у ВТИ, узеће га други, најчешће они из иностранства. Савремене тежње богатих земаља иду управо у том правцу, јер тако добијају високошколован кадар, а да у њега практично нису улагали. У земљама из којих тај кадар одлази ствара се јаз између врхунског знања и непосредне примене и смањује се могућност развоја врхунског знања – каже пуковник др Данко Јовановић, заступник начелника Управе за одбрамбене технологије.

на почетку навео. Такође, на основу контакта са страним стручњацима, остварених код нас и иностранству, сазнали смо да смо веома цењени као институција која се бави војном техником. На пример, имамо захтеве за заједничке пројекте или извођење експеримената за потребе магистарских теза и докторских дисертација у нашим лабораторијама, а и захтеве за школовање стручњака разних профила.

** Познато је да аеро-тунел и поједине лабораторије Института доносе паре Министарству одбране и Војсци. Да ли део од зарађених средстава може да троши и ВТИ?*

– Као што сам рекао, ВТИ своје слободне капацитете може да користи за рад на пројектима за потребе тржишта. Нормално, реализацијом тих пројеката остварује се приход. Та финансијска средства припадају МО, а један њихов део се усмерава у ВТИ. Од тих средстава је ранијих година финансирана текућа потрошња. Данас се приходи усмеравају на нове истраживачке задатке, а део на додатно покривање трошкова рада. Такође се на реализацију задатака истраживања усмерава и део прихода које остварује Управа за одбрамбене технологије.

** Колико Вам у раду помаже надлежна Управа за одбрамбене технологије?*

– ВТИ се налази у систему одбране, у Сектору за Материјалне ресурсе, а његова надређена институција је управо

Управа за одбрамбене технологије. Као што је познато, она је и на челу одбрамбене индустрије Србије и повезује све њене елементе. А ВТИ као део тог система веома успешно сарађује са предузећима одбрамбене индустрије и техничким ремонтним заводима на развојним пројектима. Та сарадња је у великој мери резултат веома успешног ангажовања Управе за одбрамбене технологије. Такође, могу да кажем да нам пружају и непосредну подршку у разним стварима, почевши од правне регулативе па све до усмеравања активности у реализацију сложених пројеката за потребе Војске Србије и за тржишта. Сем тога, наш институт успешно сарађује и са осталим институцијама Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије.

** Да би се војноиндустријски комплекс, коме припадају и развој и производња, извукао из кризе, треба донети стратегијски план развоја тог сектора. Да ли би се до тада могло олакшати пословање ако бисте сви ви у том ланцу били мало више повезани и јединствено наступали?*

– Чињеница је да је статус субјеката војноиндустријског комплекса још у фази решавања и очекујемо да се у наредном периоду у потпуности дефинише. А повезаност учесника у одбрамбеној индустрији је неопходна, јер директно утиче на функционисање тог комплексног система. Мислим да би требало да овој систем побољшамо доношењем стратегијског плана развоја и предузимањем низа других активности ради још бољег функционисања. Сматрам да је веома битно да се овај систем што детаљније сагледа и унапреди, имајући у виду сасвим ново време које долази и намеће неминовне захтеве у погледу примене и реализовања савремених војних технологија.

** И ваша установа и МО и Војска губе због тога што војни патенти и техничка решења, која су производ рада у Институту, нису прописно заштићена. Краћа интелектуалне својине данас није реткост. Како се борите против тога?*

– Интелектуалну својину Војнотехничког института чини индустријска својина – патенти, мали патенти, модели, лична ауторска права истраживача... – и ауторска својина – издања Института, часопис *Scientific Technical Review*, Подаци о наоружању, *Научно-техничке информације*, софтвери који су развијени код нас, техничка документација за приближно 1.500 средстава НВО, итд. Вредност те интелектуалне својине увелико надмашује материјалну вредност свих наших објеката, лабораторија, машина и уређаја. Нажалост, ми до сада нисмо успели да уредимо ову област на начин како се то ради у развијеном свету. На пример, код *Мајкрософта* вредност капитала фирме чини 20 одсто материјалних добара и чак 80 одсто интелектуалне својине. Ми у Војнотехничком институту желимо да унапредимо и заштитимо нашу интелектуалну својину, а и know-how сваког новоразвијеног производа.

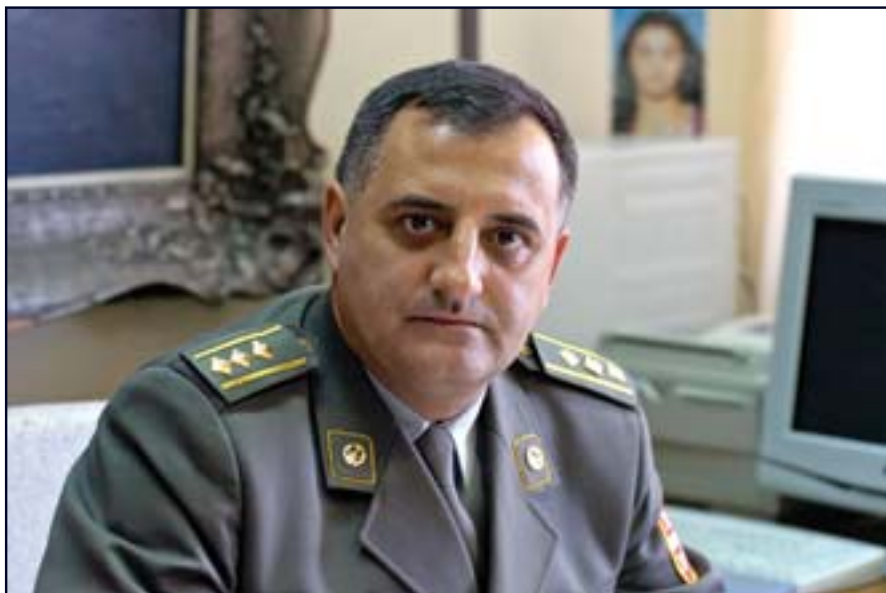
Наш институт је међу првима у Србији промовисао научну методологију коју увелико примењују 23 најразвијеније земље у свету у области иновационог стваралаштва. То је тзв. *теорија решавања иновационих задатака*, познатија по скраћеници ТРИЗ. Тајна успеха совјетског наоружања увелико је базирана на примени те методологије која је у бившем Совјетском Савезу створена и развијена. С распадом СССР-а ТРИЗ доспева на Запад и почиње још интензивније да се развија и примењује.

Заштита интелектуалне својине ће у будућности бити један од приоритета наше најтешње сарадња са надлежним органима у МО који покривају ову област. А до краја ове године ћемо пописати и све технологије са којима располажемо.

** Изјавили сте једном приликом како желите да ВТИ постане бренд у војнотехничким наукама, као што је ВМА бренд у области војног здравства и ВА у области војног школства. Шта је потребно још урадити да би се то постигло?*

– Сама чињеница да је ВТИ пројектовао и развио око 1.300 средстава НВО за шест деценија свог постојања и да је од тога око 75 одсто у оперативној употреби ВС, говори да смо ми увек били водећи у области истраживања и развоја НВО. Сем тога, током ове године ВТИ су посетиле бројне стране делегација заинтересоване за сарадњу на истраживачким и развојним пројектима. Такође, стручњаци ВТИ су били у неким од еминентних страних института и компанија.

Чињеница је да су се сви проблеми у држави и реорганизација система одбране, а у оквиру тога смањење кадра и рестриктивно финансирање, рефлектовали на рад наше установе, па је у последњих десетак година, због одређених тешкоћа, дошло до из-

ПОРТРЕТ

Директор Војнотехничког института пуковник др Младен Панџић рођен је у селу Малешево, 1957. године. Диплому Техничке војне академије, као најбољи у класи и у свим претходним генерацијама – просечна оцена десет – добио је 1981. године. Магистрирао је на техничком колеџу *Cranfield Institute of Technology* у Енглеској, а докторирао у области борбених возила пре десет година на Машинском факултету у Београду. Школу националне одбране – Генералштабно усавршавање, завршио је са одличним успехом, школске 2001/2002. године.

У току рада у Војнотехничком институту био је ангажован на великом броју пројеката, као што су: усвајање лиценце тенка Т-72, развој тенка М-84А, модернизација тенкова М-84 и Т-55, универзално инжењеријско возило муља, итд. Објавио је велики број оригиналних научних и стручних радова у међународним и домаћим часописима и учествовао на међународним скуповима. Као професор на Војној академији изводи наставу на редовним студијама и Школи националне одбране. Ментор је неколико докторских дисертација и магистарских теза на Војној академији, Машинском факултету у Београду и Факултету техничких наука у Новом Саду.

весног застоја у темпу „лансирања“ нових борбених средстава из Института, али је данас ситуација знатно повољнија. У завршној фази развоја налази се одређени број средстава, као што су два прототипа школског авиона за обуку пилота, теренско возило ФАП, и нека друга средства за потребе наше војске. Поред тога, за потребе Војске Србије покренут је и одређен број нових истраживачких и развојних пројеката.

Укратко, одговор на ваше питање гласи да смо ми одавно бренд у области војних технологија и за нас знају сви који би требало да знају. Можда нисмо толико присутни у јавности, што се од неког ко представља бренд очекује, али природа нашег посла је таква да јавности предочимо оно што смо радили тек кад средство које развијамо прође сва потребна испитивања и буде усвојено у наоружање Војске.

** Последње године пуно се прича о новим смањењима у Војсци. Стрепите ли и ви у Институту од тога. И да ли ће уопште ВТИ моћи да ради ако и њега закачи тај талас?*

– Питање кадра је увек актуелно и осетљиво. Да би функционисао ВТИ мора да има високообразовани кадар који је у могућности да решава веома комплексне

проблеме. Срећом, постоји још и данас тзв. „критична маса истраживача“.

А шта за нас значи смањити кадар? То значи угасити одређени број научних области. Средства НВО су сложена, мултидисциплинарна и ако у једном тиму нема стручњака једне специјалности, почевши од мајстора до доктора наука, онда комплетан пројекат не може да се реализује. ВТИ би требало да се реорганизује у складу са потребама Војске, али у правцу оптималног функционисања. За то је потребно подмладити кадар, осавременити опрему и увести нове технологије. Ми ћемо у Институту дати све од себе да успешно реализујемо пројекте, јер знамо да на тај начин директно утичемо на борбену готовост Војске Србије. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

НУКЛЕАРНИ ПАРАСТОС

Пре недељу дана
у 92. години,
у Охају, мирно је
умро Пол Тибетс.
У писменој
опоруци о начину
поступања
са његовим телом
после смрти,
затражио је
да буде сахрањен
без обележавања
гробног места.
Иначе би тај гроб
могао постати мета
демонстрација
или ходочашћа,
како коме.

Пол Тибетс је 6. августа далеке 1945. био командант авиона „Енола геј“ и бацио нуклеарну бомбу на Хирошиму. После неколико секунди већ је било 100.000 мртвих. У следећим данима и годинама умрло је још 40.000 људи.

Који месец пре смрти пилот је говорио о својој судбини, рекавши да није у стању да заборави најдужи дан у животу. Али да се не каје. „То је био само посао, ја сам добио наређење и извршио га.“

У техничком смислу, Тибетс је најпродуктивнији целат у историји. Стандарди које је поставио, на срећу човечанства, никада нису надмашени. Мада је много масовних убица на велика врата ушло у људску повест, без наде да ће одатле икада изаћи. Један од њих је рекао: „Смрт једног човека јесте трагедија, смрт стотине хиљада статистички податак!“

Негде почетком шездесетих, на врхунцу кубанске кризе, замало да избије термонуклеарни рат. Био би то незаборавни ватромет, јер су статистичари поново рачунали колико пута би могао да умре сваки становник земље. Отприлике по тридесет пута. Али, Кенеди и Хрушчов су се некако помирили у задњи час и вратили своје главе у кабинете а нуклеарне бојне главе у сошке.

Од тог часа и у Кремљу и у Пентагону трају непрекидна „нуклеарна“ дежурства. Хоће се рећи, узбуне које имају смисла да претекну противника и задају му више удара него што он може да поднесе. Хладни рат јесте завршен, али врући још није. Ово је свет у коме нико нико не верује. За такву термонуклеарну скепсу има сасвим довољно разлога. Нема поправног, ко удари први завршио је посао.

Луди који се баве потенцијалним катастрофама, кажу да има много разлога да се бојимо велике бомбе на којој сви седимо. Ми смо се навикли, постали равнодушни, уживамо у остацима природе и враћамо се њој, бавимо се екологијом и њеним дометима, уздамо се у разум оних који би морали нависте да га имају. Али, то је најдужа опасна заблуда.

Чехов је лепо објаснио суштину драмског заплетта: ако у делу приче постоји податак о ловачкој пушци која је окачена негде у предсобљу, логично је да нека суклата током радње опали из ње. И направити велики белај, јер без тога нема ни приче.

Значи ли то да ће велика бомба на којој живимо ипак у једном часу да покаже своју раскошну снагу? И поред изненадне и преране смрти Пола Тибетса, убице Хирошиме из једног покушаја!

Може да бидне, ама не мора да значи! Ако је то страшно оружје направљено да уплаши другу страну, и „друга страна“ је за растеривање свог страха успела да себи прибави сличне направе. Па смо онда дошли до пат позиције, оног стања које се одавно поетски назива „равнотежа страха!“. То би

значило како сви могу све али нико не сме ништа. Осим оних, наравно, који немају шта да изгубе.

Бојећи се јавних понижења пред силама и силецијама у међународним односима, неке мање земље почеле су да праве за себе нуклеарне бомбице. Сви знају да у „размени пројектила“ са великим они немају ни промил шансе да победе у модерном катапултирању. Али да нанесу штету – то би могли. И то велику, чак толику да и њена најважна помаже поремећају равнотеже страха. То значи да се велике силе више не плаше једна друге, осим што ревносно гаје међусобну „мржњу опстанка“. Али се опасно боје малих и углавном фанатичних осветника. Јер од тога без опаке превентиве – нема одбране.

Тај феномен је битно пореметио нуклеарни склад. И то тако да су гигантски пројектили (20 мегатона и више) постали практично неупотребљиви. Осим ако не урачунамо могућност брзог реновирања институције хладног рата, што је иначе непоновљива реликвија прошлости. Мада оне узбуне у Пентагону и Кремљу остају. После 62 године, може се догодити да превагу однесу тактичке нуклеарне направе, знатно слабије од оне која је уништила Хирошиму. (Молим цењене официре АБХО да ми не замере ако сам негде забрљао!)

Циљеви би могле да буду земље које нису радо виђене чланице ексклузивног атомског клуба, мада оне од тога не одустају. Иран годинама тврди да не прави атомску бомбу, али тим вербалним доказима нема ко да верује.

Пентагон прави нову „чисту“ бомбу, која би допрла до најскривенијих и најдубљих бункера. Где не помажу „чисте“ могућа је и умерена нуклеарна подршка. И тако бисмо се вратили самом почетку. Можда је Пол Тибетс после толико година мирног живота ипак умро узалуд.

У причи под безазленим насловом „Дугме“, један сатирични писац објашњава могући почетак трећег светског рата. Прича је из осамдесетих, кад је владао Леонид Иљич Брежњев, али њена се литерарна актуелност не може доводити у сумњу. Група совјетских официра која се карта и пије votku „перцовку“, пошаље војника у бункер где стоји стратегијска термонуклеарка, да притисне зелено дугме и укључи вентилацију. Уместо тога несрећник дотакне црвено, и лансира ту звер ка Вашингтону.

„Јеси ли ти, Коља брате нормалан?“ – питају га распојасани официри гледајући спектакуларно лансирање. „Па јесмо ли ти рекли да притиснеш зелено дугме?!“

„Јесте другови, рекли сте, али ја сам далтониста!“

Суштина оправданог страха јесте у томе што тај Коља није једини ћорча који рукује бомбама. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

КРОЗ СИТО РЕВИЗИЈЕ

Утврђено је да посттрауматски стресни поремећај (ПТСП) стоји у нешто више од 3.000 медицинских картона учесника ратних дејстава за последњих 15 година. За дијагностиковање тог психичког поремећаја потребно је двогодишње праћење симптома, који почињу да се испољавају до шест месеци после трауматичних догађаја. Шта се крије иза захтева за надокнаду нематеријалне штете због ПТСП, које су поједини бивши војни резервисти недавно упутили на адресу Министарства одбране?

Прошло је више од осам година како је на тлу Балкана зађутало оружје. Последња деценија 20. века, а посебно 1999. година, дубоко је урезана у сећање грађана Србије. Свима је било тешко, а најтеже људима у униформи. Страх за сопствени живот и живот ближњих, страшне слике које не трпе описе, многим војницима су оставили психичке ожиљке.

Као једна од последица опасних ратних ситуација, страха и приказа ужаса код поменутих особа, јавља се посттрауматски стресни поремећај (ПТСП), који понекад прерасте и у трајни поремећај личности. Држава је протеклих година на различите начине помагала тим људима, иако постоји консензус да би требало предузети делотворније кораке ради њихове социјализације и материјалног збрињавања.

Иако је прошла скоро деценија откако су престала борбена дејства поједини војни резервисти обратили су се тек недавно за помоћ психијатру због ПТСП, а недуго затим поднели захтеве Министарству одбране за накнаду нематеријалне штете по том основу.

Да ли је пажња јавности за проблем ратних траума, због недавног покушаја самоубиства младића, учесника у борбеним дејствима на Косову, потакла појединце да сопствене проблеме назову правим именом или је посреди користољубље? Шта је у позадини рачуна који осам година после рата држави испостављају неки њени борци, разговарали смо са пуковником др Мирославом Радовановићем, начелником Клинике за психијатрију ВМА.

■ ГДЕ ЈЕ ГРЕШКА

Од начелника Клинике за психијатрију сазнали смо да је спроведена интерна анализа о броју особа са посттрауматским стресним поремећајем за протеклих 15 година и да нас резултати сврставају у светски просек. Наиме реч је о нешто више од 3.000 случајева, што према различитим класификацијама чини од 0,8 до два посто учесника у борбеним дејствима. Подаци о стотинама хиљада људи са тим психичким поремећајем, које су поједини медији изнели у јавност, не одговарају истини. Наиме, око 20 процената учесника рата су психотрауматизовани, а од тог броја око осам посто развија ПТСП.

— У јавности је речено да је 400.000 људи учествовало у рату, а да на основу тога постоји око 80.000 са ПТСП, што није тачно. Догодило се да је неко погрешно протумачио проценте и тиме изазвао забуну — објашњава пуковник др Мирослав Радовановић.

— У јавности је речено да је 400.000 људи учествовало у рату, а да на основу тога постоји око 80.000 са ПТСП, што није тачно. Догодило се да је неко погрешно протумачио проценте и тиме изазвао забуну — објашњава пуковник др Мирослав Радовановић.

Према његовим сазнањима, проблем надокнаде нематеријалне штете ветеранима рата траје већ дуже време, али је актуелизован упоредо са протестима резервиста поводом наводно неисплаћених ратних дневница.

— Колико је мени познато, људи који су из тих кризних времена изашли са одређеним психичким

Пуковник др Мирослав Радовановић, начелник Клинике за психијатрију ВМА

последикама, у великом проценту су већ остварили неку врсту одштете због нарушеног здравља. Та су давања исплаћивале цивилне структуре и фондови на локалном нивоу. Није ми познато да на нивоу државе постоје јединствени критеријуми према којима се, у односу на проценат инвалидности, исплаћује одређена сума – каже др Радовановић. Он наводи да је, када је о посттрауматском стресном поремећају реч, уобичајено да се степен инвалидности креће до највише 60 посто, а најчешће између 30 и 40 процената.

Лица која су учествовала у рату као војни резервисти, после скидања униформе здравствену заштиту остваривала су у цивилним установама, тако да су већину дијагностикованих ПТСП потписали цивилни психијатри. Међутим, недавно се психијатријској служби Војне болнице у Нишу обратила група људи, углавном учесника у протеклим ратовима, жалећи се на симптоме који указују на постојање психичких траума. Неки су захтевали и да им се ревидира, тј. повећа степен претходно утврђеног инвалидитета. Недуго затим они су упутили одштетне захтеве Министарству одбране.

Министарство је у Ниш упутило радни тим под руководством др Радовановића, са задатком да испита ваљаност медицинске и друге документације у случајевима дијагностикованог ПТСП током протекле две године. Извештај радне групе указивао је на озбиљне пропусте у процедури.

– Наш тим, морам рећи, није улазио у ваљаност дијагноза, него је сагледао првенствено фотокопије приложених докумената. Установили смо да је у том погледу било доста мањкавости – наглашава др Радовановић и наставља. – Реч је, у највећем броју случајева, о две дијагнозе. Прва је постојање посттрауматског стресног поремећаја, а друга, и свакако озбиљнија – јесте трајна промена личности после катастрофичног искуства, што представља трајно психичко стање са озбиљним проблемима. Те дијагнозе су, с обзиром на озбиљност, морале да буду и адекватно аргументоване.

Треба да постоје, пре свега, ваљани докази о учешћу у рату и, што је још важније, подаци о изложености трауматичним искуствима. Дакле, не мора да значи да сваки учесник рата мора бити нужно и психотрауматизован. Ми се овде, на ВМА, свакодневно су-

ПРОГРАМИ ЗА ПОМОЋ

Проблем ветерана рата није само проблем Србије. Многе државе у свету имају развијене програме за помоћ и ресоцијализацију тих особа. И наша земља је применом четворогодишњег програма Министарства за рад и социјална питања показала бригу за људе који су угрозили здравље обављајући ратне дужности. Таквих људи несумњиво има, а поред помоћи коју је држава дужна да им пружи, треба открити истину ко је заиста страдао – и због државе и због морала.

срећемо са људима који су заиста прошли стварне ратне страхоте, али су остали интегрисани у друштво и потпуно психички функционални – каже Радовановић.

ПОД ЛУПОМ СТРУЧЊАКА

Начелник Клинике за психијатрију подвлачи да његов тим није негирао дијагнозе него установио да нису у потпуности поштоване потребне медицинске процедуре, што представља довољан основ да се покрене ревизија налаза. Према његовим речима, већина доказа о учешћу у рату своди се на евиденцију у војним књижицама. Тај податак дословно значи да је лице у одређеном периоду било мобилисано, али не и да је нужно било изложено траумама.

– Сваки медицински проблем, па и психијатријски, мора да има своју историју. Дакле потребно је да постојање одређене дијагнозе буде потврђено налазима. Није довољно да се човек, осам година после рата, појави и пожали се на психичке тегобе, па да се успостави дијагноза – наглашава Радовановић. Он каже да постоје критеријуми или кластери за утврђивање ПТСП на основу којих се показује да ли се ради о парцијалном или потпуном поремећају. Детаљни психолошки тестови такође су неопходни, а у поменутих случајевима готово да нису спровођени. Радовановић наглашава да је потребна опсежна и

ваљана документација да би се стало иза дијагнозе такве тежине.

– Психичке промене које настају услед изложености трауматичним ситуацијама могу наступити одмах или одложено, најчешће до шест месеци после таквог искуства. Потребно је перманентно праћење клиничког стања око две године да би се открио трајни поремећај личности – објашњава др Радовановић.

Начелник Клинике за психијатрију ВМА очекује формирање тима који ће покренути поступак ревизије дијагноза на основу којих су покренути одштетни захтеви. Ревизија ће подразумевати враћање поступка на почетак и поновно утврђивање медицинских и других чињеница. Биће спроведено такозвано супервештачење, потребни психолошки тестови и провера пратеће документације како би се избегла могућност злоупотреба.

Како каже др Радовановић, могло би да се догоди да свако ко има било какве психичке проблеме који се могу повезати са ратним дејствима тражи одштету. Експертска комисија би требала да „просеје“ дијагнозе и онемогући потенцијалне малверзације.

За неколико месеци требало би да се утврди ко је заиста имао основа да од државе тражи надокнаду. Наш саговорник оцењује да нико неће бежати од те одговорности, али тек када се утврде релевантне медицинске чињенице. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ПРИМИРЈА У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Поводом Дана примирја у Првом светском рату – 11. новембра у Београду је одржана церемонија одавања високих државних и војних почasti и свечано су положени венци на спомен-обележја ратницима погинулим у једном од највећих војних сукоба у историји човечанства.

Обележавању Дана примирја присуствовали су представници Владе Србије, на челу са министром културе Војиславом Брајовићем, представници Министарства одбране – помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић, начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић и начелник Управе за војну обавезу пуковник Горан Зековић, представници Скупштине града Београда, удружења грађана, бројне дипломате, међу којима и амбасадори земаља ондашњих ратних савезника Србије.

Свечано полагање венаца започело је на Француском војничком гробљу, а затим су венци положени и на Спомен-костурницу бранилаца Београда у Првом светском рату, где се присутнима обратио министар културе Војислав Брајовић.

Министар Брајовић је истакао да су огромни и ненадокнадиви људски губици као и систематска разарања материјалних и културних добара представљали главне последице Првог светског рата на територији Краљевине Србије. Рат је окончан 11. новембра 1918. потписивањем примирја у Компјењској шуми код Париза, што је у потпуности изменило историјске токове и прерасло у један од најважнијих историјских догађаја уопште.

Поред Спомен-костурнице браниоцима Београда, венци су положени на Војно гробље Комонвелта и на Спомен-костурницу руским војницима страдалим у Првом светском рату.

Сличне церемоније организоване су и у више од тридесет држава у свету, у којима су српски дипломатски представници обишли војне меморијале, положили венце и одали пошту прецима који су извојевали слободу за отаџбину. ■ А. АНТИЋ

ЈАТ ЛЕТИ ЗА БАЊА ЛУКУ

Компанија „Јат ервејз“ организовала је недавно промотивни лет за Бања Луку, а летови на релацији Београд– Бања Лука и обратно су од петка, 9. новембра, уврштени у редовни ред летења српске авиокомпаније.

Директор „Јата“ Саша Влаисављевић истакао је да су летови из Београда за Бања Луку предвиђени средом, петком и недељом у вечерњим часовима, док је повратак из Бања Луке предвиђен за четвртак, суботу и понедељак, у јутарњим часовима. Најављено је да ће од децембра бити уведен и четврти лет за Бања Луку, а од пролећа идуће године авиони „Јата“ ће свакодневно летети на овој релацији, где се очекује више од 7.500 путника годишње. ■ Д. М.

ОСНОВА БУДУЋИХ ИНТЕГРАЦИЈА

Потпредседник Владе Републике Србије Божидар Ђелић и министар одбране Драган Шутановац одржали су, 12. новембра на Војној академији, у правој студентској атмосфери, предавање о Европским интеграцијама и улози Војске Србије у том процесу. То је прво од најважнијих предавања које ће потпредседник Владе одржати студентима Војне академије.

Потпредседник Ђелић је рекао да је посета највишој војној образовној установи код нас доказ важности коју Влада Србије придаје Војсци. Поздрављајући будуће официре, он је нагласио да су године егзистенцијалне и материјалне неизвесности за припаднике Војске Србије сада прошлост.

ПОШТОВАЊЕ ЕВРОПСКИХ ВРЕДНОСТИ

Министар иностраних послова Вук Јеремић је 10. новембра на Војној академији одржао предавање слушаоцима 53. класе Генералштабног усавршавања и 54. класе Командно-штабног усавршавања Школе националне одбране.

Разрађујући тему „Србија, европске интеграције и дипломатски аспекти решавања статуса Косова и Метохије“, министар Јеремић је оценио да се, уз поштовање европских вредности, може доћи до компромисног решења за будући статус Косова и Метохије. „Позната је платформа Владе Србије и државних институција о питању статуса наше јужне покрајине. Ми се и даље залажемо за компромисно решење и његово тражење без временског орожавања“, рекао је Јеремић и напоменуо да се делегација Приштинске „у својим ставовима не помера ни за милиметар“.

Министар Јеремић је указао на два пута после 10. децембра. Један је у унилатералним потезима и унутар и ван региона, а други, за који се залаже Србија, јесте тражење решења до постизања компромиса.

Пресудну улогу у одређивању будућег статуса Косова и Метохије имаће Европска унија, која се у косовском проблему опредељује и према даљем јачању безбедности у Европи и наставку интегративних процеса. Министар Јеремић је у том контексту истакао европску опредељеност Србије, која има дугорочни значај и за стабилност региона западног Балкана, и за бржи економски напредак наше земље.

– Приоритет који дајемо Војсци биће још видљивији у данима и месецима који долазе. Ближи се време када ће припадност оружаним снагама наше земље поново бити част и привилегија, а значиће сигуран живот и извесну каријеру – рекао је Ђелић и подвукао да је официрски један од најчаснијих животних позива.

Потпредседник српске Владе је активности Министарства одбране назвао фундаментом будућих европских интеграција наше земље. Говорећи о важности потписивања Уговора о стабилизацији и придруживању Европској унији, Ђелић је нагласио важност доношења савременог и функционалног Закона о Војсци и Закона о одбрани, који нас квалификују за друштво препознатљивих европских народа или дисквалификују. Он је, говорећи о процесу интеграција, подвукао приоритете за 2008. годину, коју је назвао преломном.

Ми не видимо Војску само као издатак у буџету, него као инвестицију у нашу будућност, истакао је Ђелић нагласивши да је Влада Србије изгласала буџет којим се за Војску одваја око 2,4 посто бруто националног дохотка. Он је додао да је Влада одобрила и милијарду динара за субвенционисање стамбених кредита за приоритете у систему одбране.

Министар одбране Драган Шутановац обавестио је студенте Војне академије да су већ спроведени потребни кораци за побољшање њиховог материјалног положаја и социјалног статуса припадника Војске уопште. Он је нагласио да би предвиђени војни буџет требало да омогући да 2008. буде најбоља за припаднике оружаних снага у последњих петнаест година. Министар је обећао да ће, заједно са потпредседником Ђелићем, покушати да издејствује чешћа путовања војних студената у иностранство, али је од њих заузврат затражио још већу посвећеност раду и образовању. ■

А. ПЕТРОВИЋ

После предавања министар иностраних послова Вук Јеремић и министар одбране Драган Шутановац одговарали су на питања слушалаца Школе националне одбране која се односе на даље европске и евроатлантске безбедносне интеграције, наше активности у Партнерству за мир и наставак реформских процеса система одбране и Војске Србије.

Предавању су присуствовали и помоћник министра одбране за људске ресурсе Бојан Димитријевић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош, са сарадницима, и представници Министарства одбране и Војске Србије. ■

Р. МУТАВЦИЋ

САСТАНАК НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБОВА ВОЈСКИ СРБИЈЕ И ХРВАТСКЕ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош разговарао је 6. новембра са начелником Генералштаба Оружаних снага Републике Хрватске генералом Јосипом Луцићем, на радном састанку на војном полигону у Гашинцима, у Хрватској.

Генерали Понош и Луцић разговарали су о билатералној војној сарадњи, реорганизацији оружаних снага и разменили искуства о учешћу у мировним операцијама. ■

ПРИПАДНИЦИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ НА ВЕЖБИ У АУСТРИЈИ

Споразум између Владе Републике Србије и Савезне владе Републике Аустрије о правном статусу припадника Војске Србије који ће учествовати на међународној вежби „Invitex Pacemaker 2007“ у Републици Аустрији, потписан је 29. октобра у Министарству одбране Републике Србије. Споразум су потписали државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић и заменик амбасадора Републике Аустрије у Београду Улрике Харман.

На међународној вежби „Invitex Pacemaker 2007“, која ће бити одржана од 19. новембра до 6. децембра 2007. у Аустрији, у оквиру мултинационалне чете АБХО учествоваће шест припадника Војске Србије. ■

А. А.

МЕЂУНАРОДНИ СКУП О ТРАНЗИЦИЈИ ВОЈНОГ ОСОБЉА

Центар за регионалну сарадњу у области одбране и безбедности RACVIAC, са седиштем у Загребу, и Министарство одбране Републике Србије организовали су, од 12. до 14. новембра у Београду, међународни скуп са темом „Транзиција војног особља“.

На скупу, који је отворио помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић, било је речи о збрињавању вишка војног кадра у земљама региона, стратегији друштвеног прилагођавања која је примењена на људство отпуштено из Бугарске армије, изменама у новој законској регулативи која се односи на преквалификацију и социјалну интеграцију вишка војног особља у Молдавији и о искуствима из сарадње Дирекције за преквалификацију вишка војног кадра у Србији Присма са Међународном организацијом за миграције (ИОМ). ■

А. А.

МЕДИЦИНСКО ОСОБЉЕ ИНСПЕКТОРА ОРСВ НА ВМА

На основу споразума између Министарства одбране Републике Србије и Организације за забрану хемијског оружја (ОПСВ), који је потписан 9. октобра 2007. у Хагу, на Војномедицинској академији ускоро почиње стажирање медицинског особља Инспектората ОПСВ.

Споразумом је предвиђено стажирање медицинског особља Инспектората ОПСВ на Клиници за токсикологију Националног центра за контролу тровања и другим клиникама ВМА.

Услови које пружа ВМА омогућиће медицинском особљу ОПСВ да обнове и унапреде знања и вештина у практичном раду са лицима која се лече од разних облика тровања, али и да се припреме за инспекцијске задатке и истраживања у случајевима примене или сумње на примену хемијског оружја. ■

ЗАЈЕДНО ПРОТИВ

Вежба коју су на Сави, код Шапца, извели припадници војски Србије и Мађарске постигла је циљ – припремила је војнике да ефикасно пруже помоћ цивилном становништву, и то уз максималну међусобну сарадњу и коришћење расположивих капацитета, како би се дао правовремен одговор на кризу – оценио је после вежбе начелник Управе за обуку и доктрину ГШ ВС, генерал-мајор Петар Ђорнаков

Припадници војски Србије и Мађарске су, 8. новембра, на Сави код Шапца извели војну вежбу „Велика река 2007“. Том приликом демонстрирана је спремност припадника Војске Србије за пружање помоћи цивилном становништву у случају елементарних непогода и природних катастрофа. Последице стихије која је, не тако давно, нанела знатне материјалне штете читавом региону биле су снажан мотив да државе из нашег окружења и њихове армије учине све да што спремније дочекају следећи изазов природе.

Вежба се одвијала по сценарију према коме је дошло до поплаве на реци између „плаве“ и „зелене“ земље. После одлуке надлежних политичких структура, уследило је заједничко ангажовање оружаних снага с циљем санирања последица природне катастрофе. Инжињерци из 110. понтонирског батаљона Прве бригаде Ков ВС, којима је командовао потпуковник Зоран Станић, били су непосредни извођачи вежбе, док су мађарски официри са својим српским колегама учествовали у раду штабова који су припремили цео догађај.

„Велика река 2007“ обухватила је поступке евакуације и спасавање цивила десантним чамцима и амфибијским транспортерима, уз ангажовање ронилаца на спасавању „утопљеника“. Поред увежбавана процедура и стандарда за деловање припадника војске у кризним ситуацијама, приказане су и могућности коришћења наменских средстава ВС, којима се, поред људи, могу спасавати животиње и материјална добра и ојачавати насипи на обалама великих речних токова. У вежби су ангажоване и медицинске екипе, станице за снабдевање водом, а организовано је и збрињавање и евакуисање особа угрожених поплавом.

■ ДРАМА КОД ЗАСЛОНА

На 103. пловном километру Саве, у близини остатака древне тврђаве Заслон, претече данашњег Шапца, посматрачи вежбе пратили су праву драму која се, овог пута само у вежбовним условима, одвијала пред њиховим очима. Десантни чамци у више наврата су

ПОПЛАВА

ПОВЕЗАНИ ДУНАВОМ И ТИСОМ

– Са мађарским колегама увежбавали смо рад команде батаљона на доношењу одлуке за ангажовање у борби против поплава, а затим смо и практично приказали део могућности јединица ВС да се укључе у ту борбу за коју локалне заједнице често немају довољно капацитета – истиче руководилац вежбе, начелник штаба Прве бригаде КоВ пуковник Сретен Егерић. Према његовим речима, искуство из претходних година допринело је да српски инжењерци данас буду кадри да са припадницима 37. инжењеријског батаљона мађарске војске планирају врло сложене поступке које треба применити при одбрани од поплава. Потписивање бројних међудржавних уговора у оквиру европских интеграција појачаће потребу за међусобном сарадњом суседних земаља, а Мађарска и Србија које повезују Дунав и Тиса одлучне су да заједно брину о безбедности на тим великим рекама.

АМФИБИЈЕ

На техничком збору војне опреме, коришћене приликом вежбе, највећу пажњу привукли су амфибијски транспортери који могу да превезу до 70 особа. Док на сувом те грдосије, тешке 17,7 тона, могу да развију највећу брзину од 42 километра на сат, у води се крећу брзином од око 10 километара на сат. Њихова укупна носивост на копну је пет тона, а на води достиже и читавих десет тона.

Улазак амфибијских транспортера у Саву са обале шабачког купалишта „Стари град“ био је импресиван. Заглушујућа бука мотора и шкрипа гусеница наједном су утихнуле чим је метални цин запловио Савом. Амфибије се корисно могу употребити за транспорт на реци у отежаним условима, јер поред чврстине материјала од ког су сачињене, имају и моћне пумпе способне да из њих избаце воду која продре у случају механичког оштећења.

пловили широком реком, најпре вадећи из воде „утопљеника“ који је у најкраћем року медицинском интервенцијом враћен у живот. Чамци од алуминијума показали су се као добро решење за акције спасавања јер су изузетно лаки, а много су издржљивији од гумених, када је, при високом водостају и невремену, угрожена пловност на рекама.

Дејствовали су затим и амфибијски транспортери којима је евакуисано становништво с подручја у које се, због непостојања услова за пристајање, није могло стићи чамцима. Средства из комплета понтонског парка, још један значајан ресурс српских понтонираца, на вежби су коришћена за формирање скела којима се превозе материјал за ојачавање насипа и материјална добра цивилног становништва. У завршници „Велике реке 2007“ припадници 110. понтонирског батаљона приказали су употребу инжењеријских машина за изроду друге линије насипа за одбрану од поплава и изградњу прилазних путева до угрожене рејона.

■ ПРОШИРЕЊЕ САРАДЊЕ

Вежба је изведена по плану билатералне војне сарадње Србије и Мађарске за 2007. годину. Руководилац вежбе из Војске Србије био је начелник штаба Прве бригаде КоВ пуковник Сретен Егерић, док је његов заменик био припадник мађарске војске. Та процедура примењена је све до најнижих степена командовања током заједничких активности.

Упркос изузетно хладном времену и јаком ветру инжењеријске јединице Војске Србије, по оцени присутних, приказале су висок ниво обучености. Генерал-мајор Тибор Бенке, који је предводио мађарску делегацију, похвалио је оспособљеност српских понтонираца који су показали да су врхунски припремљени за извођење најсложенијих инжењеријских радњи. Он је најавио и проширење сарадње армија две државе у више области, истакавши нарочито потребу за бољим разумевањем, што се тренутно постиже овладавањем знањем енглеског језика. Међутим, како наглашава генерал Бенке, није искључено да у скорије време српски и мађарски официри почну да уче језик својих суседа како би додатно унапредили међусобно разумевање.

Начелник Управе за обуку и доктрину Генералштаба ВС генерал-мајор Петар Ћорнаков истакао је да је разлог за кооперацију Србије и Мађарске у организацији одговора на поплаве реална претња са којом се те две државе релативно често суочавају. Према речима генерала Ћорнакова, данашња активност отворила је перспективу за свеобухватнију сарадњу две војске које су у више наврата доказале да су у стању да квалитетно извршавају и најизазовније војничке задатке. ■

Александар АНТИЋ
Снимимо Даримир БАНДА

СРПСКИ ВОЈНИ САНИТЕТ НА ВЕЖБИ У МОЛДАВИЈИ

ЗБРИЊАВАЊЕ У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА

Искуства са вежбе у Молдавији треба искористити за формирање центара и тимова који би пружали помоћ онима који су били изложени трауми, а који би били спремни да реагују и у случају елементарних катастрофа и масовних губитака. Овако обучени тимови могли би да учествују у антитерористичким и интернационалним операцијама хуманитарног карактера.

Програм Партнерство за мир сваке године организује интернационалне санитарске вежбе на којима се учесници оспособљавају у разним областима санитарског збрињавања. Први пут на једној таквој вежби учествовали су и припадници српског војног санитета, заједно са колегама из САД, Белорусије, Украјине, Казахстана, Туркменистана, Узбекистана, Грузије, Молдавије, Јерменије, Азарбејџана, Хрватске, Албаније и Македоније.

Вежба „Medseur 07” одржана је у тренинг центру Булбоака, 45 километара од главног града Молдавије, Кишњева. Санитарски тим Војске Србије чинили су пуковник др Милан Ђирковић са ВМА и медицински радници Војне болнице из Ниша пуковник др Ђорђе Мачић, потпуковници др Небојша Ђенић, др Марко Ковинић и др Горан Милојковић, те цивилна лица Нада Коцић и Верица Стефановић.

На почетку вежбе учесници су похађали интернационални курс DIMO, који обухвата теоријску и практичну обуку за руковођење у кризним ситуацијама и регионалним масовним несрећама. То је обука тим лидера за организовање траума центара у војном и цивилном сектору код несрећа са велики бројем жртава, попут земљотреса, поплава, авионских несрећа или урагана.

Предавачи на теоријском делу курса били су еминентни хирурзи, анестезиолози, ортопеди, епидемиолози и интернисти америчке војске и цивилне здравствене службе. У САД су, иначе, центри и тимови за трауму формирани после терористичког напада 11. септембра 2001. и урагана „Катрин”.

Практични део курса DIMO изведен је на полигону, где је увежбавано формирање центра за избеглице и болница траума система, док су у операционим салама извођене операције на експерименталним животињама. На крају курса проиграна је санитарска вежба са великим бројем жртава после авионске несреће.

Санитарски тим Војске Србије на вежби у Молдавији

Завршни испит положили су заменик управника Војне болнице Ниш потпуковник др Небојша Ђенић и хирург потпуковник др Марко Ковинић. Они су добили интернационалне сертификате да могу бити инструктори у обучавању лидера за траума тимове.

Паралелно са DIMO курсом изведен је и ТРАУМА курс, на коме је учествовало пет припадника Војске Србије. Овај курс је, по речима потпуковника др Горана Милојковића, обухватио теме из прве помоћи, ратне епидемиологије, хирургије, свих ургентних стања у медицини која угрожавају живот пацијената, нове концепте у збрињавању и модификоване принципе ратне хируршке доктрине. Посебну пажњу учесника вежбе привукла су предавања официра Војске Србије на енглеском језику. Потпуковници Марко Ковинић и Небојша Ђенић одржали су предавање на тему „Искусва у ратној хирургији током рата 1999“, док је потпуковник Горан Милојковић колегама причао о искуствима из учешћа у мировној операцији УН у Конгу на задацима стратегијске медицинске евакуације.

У другој недељи изведена је тродневна вежба збрињавања великог броја повређених после земљотреса, која је обухватила већи број вежбовних активности, почев од указивања прве помоћи на месту повреде, преко тријаже, транспорта и медицинске евакуације хеликоптером, па до хируршких процедура, операција и интензивне неге. У оквиру практичног тренажа санитарски тим Војске Србије је заједно са америчких хируршких тимовима радио у америчкој покретној болници и решавао претпостављене супозиције о повредама унутрашњих органа. Инструктори америчке војске прецизно су бележили спроведене оперативне процедуре и, нарочито, хируршке мере које ће сачувати живот повређених људи. Том приликом српски војни медицински радници су показали завидан степен стручности, искуства и вештине у домену ратне хирургије. О томе сведоче и позиви америчких колега за заједнички рад на будућим вежбама.

– У току вежбе – истиче потпуковник др Марко Ковинић – имали смо прилику да видимо и научимо много нових ствари у области хирургије трауме и разменимо мишљења и стечена искуства са америчким и другим колегама, укључујући и најновија ратна искуства из Ирака и Авганистана. У Србији би требало формирати центре и тимове који ће зближавати оне који су били изложени траумама, спремне за регаовање у случају елементарних катастрофа и масовних губитака. Било би од непроцењиве важности стално обучавати такве тимове, поготово у оквиру сталне опасности од тероризма. Сигурно је да би овако обучени тимови могли да учествују у интернационалним операцијама хуманитарног карактера и антитерористичким операцијама.

Санитарска вежба Програма Партнерство за мир биће следеће године изведена у Хрватској. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

ПОЧЕЛИ ОСНОВНИ КУРСЕВИ
ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

УЧЕЊЕ НА РАДНОМ МЕСТУ

Официри и подофицири у 13 гарнизона Војске Србије наредних месеци имаће прилику да унапреде или освеже знање енглеској језика и стекну сертификат STANAG 6001

Група од 360 старешина Војске Србије 1. новембра почела је да похађа основни курс енглеског језика у 13 гарнизона. Као што је најављено, Управа за обуку и доктрину Генералштаба почела је да спроводи стратегију која предвиђа да се до 2010. године на одговарајућим формацијским дужностима нађу старешине које енглески језик познају на одређеном нивоу.

Генерал-мајор Петар Ђорнаков, начелник Управе за обуку и доктрину, каже да је учење почело према плану.

– При избору људи за курс тежишно смо се одређивали за старешине на формацијским местима за која је предвиђено знање језика. Дали смо прилику и онима који су предвиђени за школовање следеће године да се припреме за пријемни испит. Оставили смо могућност за пријављивање перспективних подофицира, нарочито оних који су важни за формирање будућег подофицирског кора. Дакле, овог пута смо циљно бирали људе који ће похађати курс.

У неким гарнизонима било је примера да су људи због неогдговарајуће процене потреба и трајања професионалне каријере себе ставили на листу кандидата, а утврдили смо и да су се међу њима нашла и лица са већим степеном познавања језика од оног који се на курсу изучава. Ми смо у току прве недеље њих заменили млађим и перспективнијим старешинама – каже генерал Ђорнаков.

Генералштаб је за потребе курса ангажовао 29 наставника енглеског језика, од укупно 99, колико се јавило на конкурс. Генерал Ђорнаков наглашава да је захваљујући великом занимању, управа J-7 могла да одабере најквалитетније предаваче. Они су се 27. и 28. октобра окупили у Београду на стручном семинару, током кога су их надлежни људи из Генералштаба и дирекције PELT стручно и методички упутили и припремили за предстојећи курс.

Семинар је искоришћен и за међусобно упознавање и дружење учесника у пројекту, али и за потписивање уговора који предавачима гарантује права и одређује обавезе.

Полазници ће присуствовати предавањима четири пута седмично у току радног времена, али је остављена могућност промене термина у складу са обавезама. Сви полазници добили су бесплатну комплетну литературу, за шта су се побринули људи из дирекције PELT. Пре ступања на курс старешине су потписале уговор којим се обавезују да ће присуствовати најмање на 80 посто предавања и да ће положити тестове. Уколико не испуни те обавезе, полазник ће морати да надокнади трошкове курса, што према неким проценама износи око 10.000 динара. Поред обавеза које намеће полазницима, уговор обавезује и претпостављене старешине да курсистима омогуће редовно присуство на настави.

Генерал Ђорнаков подвлачи да ће свим полазницима бити омогућено да полажу за сертификат STANAG, али да то није уговором одређена обавеза. Уколико неко не задовољи критеријуме за први ниво STANAG-а, моћи ће поново да се пријави за полагање након шест месеци.

После 15. маја, када је планирано да се курс оконча, надлежни ће сумирати резултате и предвидети у којим би се гарнизонима могао организовати напреднији курс. ■

А. ПЕТРОВИЋ

ВОЈНИ ОКРУГ НИШ

СЕРВИС ГРАЂАНА

Поверење омладине у реорганизовану Војску Србије и нови концепт рада Министарства одбране логичан су разлог стопостотног одзива септембарске класе регрута. Понекад се заборавља да је за добре резултате на пословима војне обавезе великим делом заслужан организован и ефикасан рад припадника војнотериторијалних органа.

Министар одбране Драган Шутановац похвалио је својом наредбом Војни округ Ниш и команданта тог састава пуковника Љубишу Ђорђевића за постигнуте резултате у реализацији септембарског упута регрута на служење војног рока. Војни округ Ниш је од планираних 1.508 регрута у Војску упутио њих 1.506, или 99,8 посто. У војним одселима Ниш, Врање и Краљево сви планирани стали су у строј! Бројчани показатељи недвосмислено потврђују да је признање стигло у праве руке и указују на тенденцију повећања броја младића који се одлучују да војни рок служе у Војсци Србије.

Та појава несумњиво заслужује дубљу анализу, поготово због чињенице да је цивилно служење војног рока претходних година односило превагу над служењем под оружјем. Зато смо посетили Команду Војног округа Ниш, војне одсеке у Нишу и Врању, Војни одељак у Алексинцу и друге војнотериторијалне саставе, како бисмо одгонетнули разлоге изненадне позитивне промене у ставу српских регрута који су до пре само годину дана избегавали војне униформе.

■ ДОБРОВОЉНО У РЕГРУТЕ

Војни округ Ниш надлежан је за простор Нишавског, Топличког, Пчињског, Јабланичког, Зајечарског, Пиротског, Борског, Расинског, Рашког и делове Златиборског и Моравичког округа, а у свом организацијском саставу има пет војних одсека, 31 војни одељак, две команде за гарнизонске послове, Војнодисциплински суд и

ВОЈНИ ДИСЦИПЛИНСКИ СУД

У саставу Војног округа Ниш ради Војни дисциплински суд коме је у овој години, према речима председника суда потпуковника Илије Малиновића, поднето 35 оптужних предлога против 15 официра, 16 подофицира, једног цивилног лица и два војника по уговору.

То су најчешће дела злоупотребе положаја ради придобијања материјалне користи, то јест поткрадања Војске Србије и буџета државе. У првостепеном поступку изречене су казне за 23 лица. Суд најчешће кажњава умањењем плате за шест месеци, док су један официр и три подофицира кажњени губитком службе.

Командант Војног округа Ниш
пуковник Љубиша Ђорђевић

добровољно тражило превремено упућивање у Војску, како би одмах после средње школе регулисали војну обавезу и посветили се својим животним плановима.

– Имали смо још регрута млађих годишта – објашњава референт војне обавезе потпуковник Мирослав Ђирковић – који су желели да иду на службу, али није било довољно места у јединицама Војске Србије. Једноставно, није било могућности да се удовољи таквим жељама, што је онерасположило многе родитеље и младиће.

У Војном округу Ниш протеклих месеци учинили су много на отклањању слабости у раду војних одсека и војних одељака на пословима припреме и доследног спровођења упутних рокова. Напор је уродио плодом, тако да и официрима и цивилним лицима у Војном округу, одсецима и одељцима треба честитати што све више српских младића одлучује да обуке војну униформу.

УРУЧИВАЊЕ ПОЗИВА

За септембарски упутни рок, као и до сад, припадници Војног одсека Ниш пажљиво су ажурирали војне евиденције регрута који испуњавају услове за службу војног рока, припремили позиве и решили захтеве регрута за одлагање служења војног рока, цивилно служење или поновну оцену здравствене способности. Позиви су уручени, сви регрути се одазвали, а комисија их је распоредила у центре за обуку.

Командант Војног одсека Ниш
потпуковник Јордан Стојковић

При одређивању места служења водило се рачуна да Центар за обуку буде најближи пребивалишту војника. Захваљујући томе одзив је био стопостотан, а отпуст из јединице сведен је на занемарљиву меру. Само је двадесет војника отпуштено у првом месецу служења војног рока, што је два или три пута мање у односу на раније упутне рокове.

– Војни одсек Ниш постао је прави сервис грађана, место одакле војни обвезник не одлази а да није добио одговор на постављено питање или захтев. Када је реч о примени закона и подзаконских

Војни оркестар. У пословима војне обавезе Војни округ Ниш има дугу традицију добрих резултата, али је после усвајања измена и допуна Уредбе о вршењу војне обавезе 2003. године дошло до пада одзива на служење војног рока под оружјем. Тако је на територији Војног округа Ниш 2004. забележен одзив од 88 посто, годину дана касније 77 посто, да би 2006. године одзив пао на скромних 61 посто.

Тренд малог одзива почео је да се мења ове године у марту када се јавило 76 процента и у јуну када је униформу обукло 83 посто позваних регрута. Када се у септембарском року од планираних 1.508 младића само двојица нису одазвала на служење војног рока, постало је јасно да је војска поново у моди.

– Нема сумње да је ово најбоља година у погледу упута на служење војног рока од када је уведена та обавеза – тврди командант Војног округа Ниш пуковник Љубиша Ђорђевић.

– Септембарски резултати су за нас значајни, подстицајни, али и обавезујући. Ми се обавеза не бојимо и са великом вероватноћом можемо гарантовати да ћемо испунити све захтеве Генералштаба Војске Србије за попуну војницима на служење војног рока.

Септембарски упутни рок по традицији је бољи од других из више разлога. Најважнији се огледа у чињеници да новембар представља крајњи рок за упут регрута критичних годишта, тако да се у септембру, на пример, позивају сви студенти који пуне 27 година. Овог септембра догодило се и да је 198 младића млађих годишта

аката, захтеви се решавају у најкраћим могућим роковима, док се решења по службеној дужности доносе одмах по настанку промене – каже командант потпуковник Јордан Стојковић.

Потврду његових речи налазимо и у податку да је референт за правне послове Марија Спасић само у овој години решила 1.860 захтева регрута. Нема сумње да одзив регрута на служење војног рока у великој мери зависи и од непопуларних, али, свакако, потребних репресивних мера. Војни одсек из Ниша поднео је ове године 415 прекршајних пријава надлежном општинском органу, а због одбијања пријема позива и неодазивања и 206 кривичних пријава Окружном јавном тужиоцу. Кривичне пријаве су због дужине поступка још у фази решавања, док је 329 прекршајних поступака процесуирано. Биланс чине 286 новчане казне и 43 опомене.

Према речима потпуковника Стојковића Војни одсек Ниш има одличну сарадњу са МУП-ом и другим субјектима на територији града, што изузетно позитивно утиче на упут регрута на служење војног рока. Тако је МУП-у послато 450 налога за привођење због непримања позива, на основу којих је више од 250 војних обвезника приведено у војне одељке где им је позив вручен. На тај начин ефикасно се решавају проблеми при упуту на служење војног рока, као што су избегавање пријема и одбијање позива, непријављивање промене адресе становања, боравак у иностранству без одобрења, неблаговремено достављање потврда о студирању и захтева за регулisanje статуса.

Војни одељак у Алексинцу – капетан Иван Младеновић и цивилна лица Мића Јовановић, Зоран Илић и Славиша Нешић

Командант Војног одсека Врање потпуковник Бранислав Стојановић

■ КВАЛИТЕТНЕ ПРИПРЕМЕ

Јасно одређени задаци, квалитетне припреме и добра методологија рада омогућиле су Војном одсеку Врање да ове године реализује сва три упутна рока са великим одзивом регрута – у марту 95 посто, у јуну 85 и у септембру 100 посто.

– У пословима око војне обавезе имамо велику подршку јединица Војске Србије у гарнизонима Врање и Лесковац, подручних органа МО и ВБА, органа локалне самоуправе Пчињског и Јабланичког округа, припадника полицијских управа и станица, правосудних органа, службе ППТ саобраћаја, цркве и локалних медија – истиче командант Војног одсека Врање потпуковник Бранислав Стојановић.

Према броју и проценту упућених регрута у Војном одсеку Врање најбоље резултате постижу припадници Војног одељка Лесковац, којим командује потпуковник Милан Ивичић. Квалитету посла доприносе и референти војне обавезе Вида Стојановић, Миле Аритонович и Новица Николић, те референт правне службе Иван Китановић.

ПОСЕТА ПОМОЋНИКА МИНИСТРА

Помоћник министра одбране за људске ресурсе Бојан Димитријевић и начелник Управе за обавезе одбране пуковник Горан Зековић обишли су Војни округ Ниш и Трећи регионални центар за преквалификацију како би сагледали стање пред очекиваном трансформацијом и новом систематизацијом органа МО.

На почетку посете командант Војног округа Ниш пуковник Љубиша Ђорђевић и начелник Трећег регионалног центра за преквалификацију пуковник Зоран Пешић говорили су гостима о активностима, територији надлежности и организационој структури Војног округа, затим о намени, задацима и основном програму нишког регионалног центра.

Током посете Бојан Димитријевић је обишао објекте Војног округа Ниш, Војни оркестар, Команду за гарнизонске послове, Трећи регионални центар за преквалификацију, канцеларије Међународне организације за миграције (ИОМ) и Регрутни центар.

Пуковник Љубиша Ђорђевић и потпуковници Јордан Стојковић и Бранислав Стојановић сагласни су у оцени да се права борба за одзив регрута води у војним одељцима. Један од таквих је и Војни одељак у Алексинцу, који је током 2007. године одслужење војног рока упутио 82 регрута уз забележен стопостотан одзив.

– Одељак је место где се брине о сваком човеку појединачно, где све те младиће лично упознајемо – тврди први референт одељка Мића Јовановић.

И заиста, екипа, коју предводи капетан Иван Младеновић, сваки захтев регрута поименично и подрбно расправља и решава, тако да су искључене грешке и неправилности. У одељку се сагледавају и други, делом прикривени разлози за бољи или лошији одзив регрута на служење војног рока под оружјем. У Алексинцу је, на пример, градска средина више усмерена ка цивилном служењу војног рока од сеоске. Један од важних разлога бољег одзива у јединице Војске Србије је и тај што се младићи који војни рок служе у цивили не могу запослити у Војсци и Полицији, а тим лицима не може се издати ни дозвола за ношење оружја.

У Алексинцу и другим мањим местима још се чува традиција прослављања поводом одласка у Војску, а веровали или не, таква слава праве и они који иду на цивилно служење војног рока.

Анализе и искуства из земаља у окружењу указују да је број захтева за цивилно служење војног рока у одређеном тренутку достигао зенит и потом почео да пада. Одговорни људи у Војном округу Ниш верују да ће се и у Србији догодити исто, што би децембарски упутни рок требало дефинитивно и да потврди. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Снимко Д. САВКОВИЋ

ОБУКА ВОЈНИКА НА ЦИВИЛНОМ СЛУЖЕЊУ ВОЈНОГ РОКА

ЕФИКАСНИЈИ ОДГОВОР РИЗИЦИМА

ПОДВУЋИ ЦРТУ

У организацији Управе за одбрану Републике Србије, од 4. октобра до 15. новембра, изведена је обука војника на цивилном служењу војног рока, који ће највећим делом бити распоређени у организације и службе цивилне заштите и спасавања становништва и материјалних добара у ванредним ситуацијама

Управа за одбрану Републике Србије отпочела је са интензивнијом обуком војника на цивилном служењу како би већ у наредној години ту активност претворила у континуиран процес. Наставним планом и програмом тежиште је дато на неколико области, па тако војници током обуке, између осталог, уче и о елементима међународног хуманитарног права, систему заштите и спасавања, ризицима и претњама који, првенствено у миру, угрожавају становништво, материјална добра и животну средину. Такође, они треба да савладају неопходне практичне радње из домена самопомоћи, узајамне помоћи и елементима противпожарне заштите.

Обука се изводи 14 радних дана по шест часова дневно, у укупном фонду од 84 наставна часа.

Како би се јединице Цивилне заштите што брже попуниле квалитетним и по структури потребним кадром, при избору војника који су се обучавали у овој првој групи водило се рачуна и о њиховој

По речима Милана Попадића, начелника Управе за одбрану Републике Србије, извођење овако садржајне обуке биће од великог значаја за ревитализацију укупног система заштите и спасавања, а одговор на будуће ризике и претње много ефикаснији.

– Ниједна европска земља нема тако горка и трауматична искуства као ми из деведесетих година прошлог века, а која нисмо искористили и преточили у праксу. Зато смо одлучили да подвучемо црту под досадашњи начин понашања, организовања, припремања и неадекватног укључивања свих структура ове државе у обезбеђивању организованог и интегрисаног одговора на све изазове, ризике и претње – истиче Милан Попадић.

квалификационој структури, а висок успех обуке гарантује и стручни квалитет ангажованог предавачког кадра.

Након праћења и контроле обуке прве групе војника, како нам је рекао Драган Савковић, начелник Центра за обуку кадрова цивилне одбране и заштите у Управи за одбрану, добијени су резултати који показују да се кренуло правим путем. У четири градска одељења за одбрану, 21 окружном одељењу и једном одсеку за одбрану на територији Србије, у овом првом кругу, на обуку је позван 861 војни обвезник, а одазвало се њих 838 или 97,3 одсто.

За обуку ове партије војника на цивилном служењу војног рока ангажовано је 245 предавача, од којих је 136 из редова стручних радника Управе за одбрану, а 109 из Црвеног крста Србије, Завода за јавно здравље Србије, здравствених установа у седиштима окружних и градских одељења, добровољних ватрогасних друштава и професионалних ватрогасних јединица. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

ПОМОЋНИК МИНИСТРА ОДБРАНЕ ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ У НИШУ

Помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић и начелник Управе за обавезе одбране пуковник Горан Зековић обишли су, 1. новембра, Војни округ Ниш и Трећи регионални центар за преквалификацију у том граду, ради сагледавања стања пред очекивану трансформацију тих организационих целина Министарства одбране.

Командант Војног округа Ниш пуковник Љубиша Ђорђевић и начелник Трећег регионалног центра за преквалификацију пуковник Зоран Пешић информисали су госте о надлежностима и организационој структури Војног округа Ниш, о намени, задацима и основним програмима Регионалног центра за преквалификацију.

У наставку посете, помоћник министра за људске ресурсе обишао је Регрутни центар, Војни оркестар и канцеларије Међународне организације за миграцију (ИОМ). ■ 3. М.

ПРВА ИНТЕРНЕТ УЧИОНИЦА НА ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

Студенти Војне академије у Београду добили су 6. новембра прву Интернет учионицу која је отворена уз помоћ донације Владе Велике Британије. У пројекту побољшања Интернет веза на Војној академији (ВА) учествовали су и стручњаци из Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба Војске Србије, Џеферсон института и Телекома Србије.

Приликом отварања Интернет учионице, начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић нагласио је да је ВА добила најквалитетнији Интернет у Војсци Србије. У 21. веку, који је век комуникација и информатику, Интернет ће помоћи студентима да се са уживањем у тим тековинама модерног доба на прави начин повежу са светом и тако допринесу толеранцији и општем развоју, рекао је генерал Ковачевић.

Интернет учионицу је свечаним пресецањем врпце отворила директор за међународну безбедносну политику Министарства одбране Велике Британије Глорија Крејг, која је потврдила намеру своје државе да активно сарађује са Србијом у области одбране, а управо реализовани пројекат јасно је сведочанство о озбиљности те намере. ■ А. А.

ОДЛУЧНО ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Војска и полиција у потпуности спремне да ефикасно спрече сваку дестабилизацију ситуације на југу Србије и у Копненој зони безбедности, истакао министар Драган Шутановац поводом нових терористичких претњи

Министар одбране Драган Шутановац посетио је 13. новембра Нови Сад. После обиласка касарни „Јанко Чмелик“, „Тврђава“ и „Југовићево“ министар се састао са председником Извршног већа Војводине, Бојаном Пајтићем с којим је разговарао о низу питања интересантних за Војску Србије и локалну самоуправу. Том приликом је истакнуто да се очекује заједничко учешће на конкурс за пројекте за Национални инвестициони план.

У разговору је закључено да су две бригаде Војске Србије које се налазе на територији Војводине, Прва бригада у Новом Саду и Специјална бригада у Панчеву, на веома високом борбеном нивоу. Једна од тема њиховог разговора била је и такозвана трећа мисија Војске Србије, односно помоћ цивилном становништву у случају елементарних катастрофа.

Пајтић и Шутановац су нагласили да је Војска одиграла значајну улогу у отклањању последица поплава прошле и претпрошле године у Војводини, када је ангажовано око дванаест хиљада припадника Војске, и да, захваљујући томе, у Војводини тада није било последица као у земљама у централној Европи.

Током данашње посете речено је да ће у оквиру буџета и НИП-а, за Војску бити издвојена одређена средства за ремонт ваздухоплова који могу да се користе и у цивилне сврхе и за конверзију аеродрома Батајница и аеродрома у Сомбору. Истакнуто је и да решавање стамбеног збрињавања припадника Војске није само војни проблем већ и проблем локалне самоуправе и шире друштвене заједнице.

Једна од тема разговора био је и Војномедицински центар у Новом

ОБЕЛЕЖЕН МЕЂУНАРОДНИ ДАН БОРБЕ

Централни дом Војске Србије био је домаћин значајног скупа којим је обележен 8. новембар, међународни Дан борбе против фашизма и антисемитизма, установљен одлуком Уједињених нација.

Свечану академију и округли сто организовали су Одбор за Јасеновац Светог архијерејског сабора Српске православне цркве и Министарство вера Владе Србије, у сарадњи са Јеврејском заједницом у Србији.

Међу угледним званицама скупу су присуствовали представници Владе Србије, Светог архијерејског синода Српске православне цркве, Јеврејске и Исламске верске заједнице, заједнице Рома, научних и културних институција, изасланик председника Републике Србије, Триво Инђић, амбасадор Израела у Србији Артур Кол, Шулемит Имбер, стручњак светског гласа и професор Међународне школе за изучавање холокауста у Јад Вашему, архиепископ цетињски и митрополит црногорско-приморски Амфилохије (Радовић), преживели логораша, гости из иностранства...

Снимко Д. БАНДЉА

БЕЗБЕДНОСНА СИТУАЦИЈА ПОД КОНТРОЛОМ

Одговарајући на питања новинара министар Шутановац је највише да ће у наредном периоду он и његови сарадници боравити по више дана у Копненој зони безбедности и да ће војска на све терористичке претње на југу Србије реаговати одлучно и брзо. Такође, неће бити дозвољено било какво преливање терористичких активности из Македоније. Министар је рекао да су и Војска и полиција у потпуности спремне да ефикасно спрече сваку дестабилизацију ситуације на југу Србије и у Копненој зони безбедности. У том циљу све безбедносне службе координирано раде на праћењу стања и омогућавању доношења правовремених одлука свих безбедносних чинилаца.

Саду који ће 40 посто својих капацитета понудити цивилном сектору чиме ће се у Војводини решити један од проблема здравственог збрињавања.

Наглашено је да Извршно веће Војводине и покрајинске институције имају изванредну сарадњу са Војском, што ће се у наредном периоду и показати кроз понуду и реализацију планова којима ће војни објекти, из Мастер плана, бити понуђени локалној самоуправи.

Са министром одбране у обиласку Новог Сада били су државни секретар у Министарству одбране др Зоран Јефтић, заменик начелника Генералштаба ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић и командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић. ■ Д. ГЛИШИЋ

ПРОТИВ ФАШИЗМА И АНТИСЕМИТИЗМА

Пригодан уметнички програм извели су солисти и хор „Браћа Барух“, а Јован Мирковић, директор Музеја жртава геноцида Јасеновац, приказао је изложбу у електронском облику, под називом: „Били су само деца“, посвећену трагичном страдању 19.432 малишана у злогласном логору.

На скупу је прочитано писмо које је упутио Ефраим Зуроф из Центра за истраживање ратних злочина „Симон Визентал“ у Јерусалиму.

Осим сећање на Јевреје, Србе и Роме, невинне жртве тоталитарног режима, погубне фашистичке идеологије и њених следбеника, упућен је својеврстан апел човечанству да се страхоте које су забележене у савременој историји никада не смеју поновити. Нити се сме дозволити да фашизам, антисемитизам, расизам, верска и национална нетрпељивост икада узму маха. То је, чуло се, света дужност слободног човека, коме морају бити гарантована људска права и једнакост у савременом свету. ■

Б. К.

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ВОЈНОТЕХНИЧКОГ ИНСТИТУТА

У Клубу Војске Србије у Топчидеру, 1. новембра, обележено је 59 година постојања и рада Војнотехничког института. На свечаном скупу начелник те установе пуковник проф. др Младен Пантић подсетио је на значајне датуме и резултате које је у раду остварио та војна кућа науке.

Од 75 посто средстава, која се данас налазе у Војсци, 90 посто је пројектовано и развијено у Војнотехничком институту. Та установа има око 30 лабораторија, од којих су шест од међународног значаја, а десет од националног. У Институту раде 573 запослена, а на свечаности је представљено и двадесетак истраживачких пројеката на којима се тренутно ради.

Запосленима је Дан Института честитао заступник начелника Управе за одбрамбене технологије пуковник др Данко Јовановић. На свечаном скупу пословним партнерима и заслужним установама и појединцима додељене су плакете Архимед и плакете Војнотехничког института. ■ М. Ш.

ПЛАКЕТА ЗА ПОСЛОВНУ ИЗВРСНОСТ ТРЗ КРАГУЈЕВАЦ

Тринаести пут заредом у Привредној комори Србије проглашени су добитници Националне награде за пословну извршност – Оскар квалитета, коју уз подршку министарства надлежног за економију, организује невладина организација Фонд за културу квалитета и извршност.

Међу седам награђених организација је и Технички ремонтни завод Крагујевац. То вредно признање добијају други пут заредом, а ове године освојили су плакету за пословну извршност у две области: људски ресурси и задовољство запослених.

Плакете је директору ТРЗ Крагујевац, пуковнику др Југославу Радуловићу и осталим награђеним, уручио министар економије и регионалног развоја Млађан Динкић. ■ М. Ш.

СЕМИНАР О РАЗВОЈУ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

У сарадњи са Државним институтом за државну управу и локалну самоуправу „Формез“ из Рима, Управа за одбрану Републике Србије организовала је недавно семинар радионицу о развоју цивилне заштите. Учесници су анализирали различита решења и искуства земаља у окружењу, али и земаља чланица Европске уније.

На десетодневном семинару који је реализован као део пројекта „Развој и унапређење државне управе и локалне самоуправе у земљама Балкана“, предавачи су били стручњаци из Управе за цивилну заштиту Републике Италије, Шумске службе, Института за сеизмологију и вулканологију и специјализованих предузећа која се баве заштитом. ■

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ВМЦ НОВИ САД

Уз присуство многобројних гостију, међу којима и пуковника др Јована Максића, начелника Управе за здравство, пуковника доц. др Николе Филиповића, заменика начелника ВМА, и др Габора Лодија, потпредседника Извршног већа Војводине, обележен је 11. новембар – дан новосадског војномедицинског центра и 221. годишњица рада Војне болнице.

У свом обраћању присутнима пуковник др Братољуб Брљача, управник ВМЦ, истакао је како је Војна болница у Новом Саду отворена 1786. године и то само неколико година после Берлинске шарите, најстарије болнице у свету. У ВМЦ годишње се обави преко 150.000 прегледа, 400.000 услуга, око 1.600 операција, стационарно се лечи око 3.500 болесника.

Упркос финансијским потешкоћама и отежаној набавци најмодерније опреме, запослени у ВМЦ Нови Сад интензивно прате и примењују савремена медицинска достигнућа. ■ Б. М. П.

„ОТВОРЕН ДАН“ У НОВОМ САДУ

Акција Министарства одбране и Војске Србије „Отворен дан“ организована је 3. новембра и у новосадској касарни „Југовићево“, коју су тог дана посетили ученици тридесетак основних школа из Новог Сада, Петроварадина, Бегеча, Футога и осталих околних места, ученици десетак средњих школа и бројни заинтересовани грађани Новог Сада.

Војници и старешине Прве бригаде КоВ представили су посетиоцима опрему и наоружање којим располаже јединица, од савременог пешадијског којим су опремљени извиђачи и војни полицајци, до ракетних система ПВО, а извели су и неколико ефектних показних вежби противпожарне заштите и борбених вештина.

Посла је било и за лекара поручника Ивана Пантића и медицинског техничара заставника Јакима Рускојија који су, на задовољство оних старијих посетилаца, у развијеној батаљонској санитарској станици мерили крвни притисак.

Најмлађи су имали прилику да пробају војнички чај који је за њих, са великим уживањем, припремио мајстор кувар Раде Анђелковић, али и да се почасте спаткишима послуженим на ракетним системима „Стрела 10М“.

Времена за разговор са многобројним посетиоцима нашао је и пуковник Ђокица Петровић, командант Прве бригаде КоВ.

На штанду Новинског центра „Одбрана“ за ту прилику припремљени су постери, распореди часова, пригодне разгледнице и остали промотивни материјал који популаризује војни позив. ■

Б. М. П.

ПОСЛЕДИПЛОМСКО УСАВРШАВАЊЕ ПРИПАДНИКА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ И ВОЈСКЕ

Наредне школске године 31 припадник Министарства одбране и Војске Србије почеће специјалистичке, магистарске и докторске студије на цивилним факултетима о трошку Министарства одбране. Они су 29. октобра потписали уговор о стипендирању са Сектором за људске ресурсе чиме су се стекли услови да систем одбране у наредних неколико година освежи и унапреди научни потенцијал.

Тим поводом помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић рекао је да је Министарство на основу транспарентних критеријума одредило лица која ће бити стипендирана. Он је нагласио да војни стипендисти могу да очекују помоћ и подршку Министарства током стицања научних звања и изразио очекивање да ће припадници Војске међу колегама са цивилних факултета бити препознатљиви по озбиљности у раду.

Специјалистичке студије похађаће четворо, магистарске осморо официра и цивилних лица, звање мастера стећи ће њих петоро док ће за неколико година систем одбране добити 14 докторова наука. ■

А. А.

Преквалификација подофицира за род пешадије

ПРОВЕРА СТРЕЉАЧКОГ УМЕЋА

На полигону „Пескови“ код Великог Градишта у оквиру курса за преквалификацију подофицира за род пешадије, 18. октобра, одржано је гађање из ручног ракетног бадача. Подофицири из осталих родова, који се преквалификују за дужност командира одељења у пешадији у Центру за обуку копнене војске у Пожаревцу, похађају курс на коме допуњавају војностручна знања неопходна за будуће формацијске дужности. Гађање популарном золом део је провере ватрене оспособљености, уз коју ће полазници морати да савладају и теме из тактичке и физичке обуке.

Потпуковник Синиша Видаковић, предавач на курсу, атмосфери је оценио као другарску и колегијалну, будући да полазници при-

падају различитим родовима и службама. И полазници курса, припадници техничких служби, иако неки први пут гађају из ручног ракетног бадача, задовољни су постигнутим резултатима.

Потреба за преквалификацијом професионалних припадника Војске Србије за род пешадије појавила се због смањивања и гашења појединих јединица, па је старешинама понуђена могућност да посао задрже настављајући службу у роду пешадије. ■ Н. ШУТИЋ

УПРАВЉАЊЕ ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА

Европска регионална конференција о управљању ванредним ситуацијама, на којој су учествовали представници Министарства одбране Републике Србије, одржана је у Будимпешти од 29. до 31. октобра. Тема конференције, на којој је учествовало 14 земаља, били су начини реаговања у ванредним ситуацијама.

Том приликом, акценат је стављен на развијање и ојачање веза између земаља у региону у случају ванредних ситуација. Учесници скупа представили су начине и механизме реаговања у својим земљама, након чега су размењена искуства и договорене смернице за даљу сарадњу.

САСТАНАК ОРГАНА ЗА МОРАЛ И ПСИХОЛОГА КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

У нишком Клубу ВС одржан је радни састанак органа за морал и психолога Копнене војске на коме су разматрана питања изградње морала, развијања и неговања традиција и односа са медијима.

У оквиру посебне радне групе психолози су сагледали актуелне проблеме у раду психолога и дефинисали мере на плану деловања ментално-хигијенских тимова у јединицама и психолошких припрема за специфичне задатке. Састанком је руководио начелник одсека за морал команде Копнене војске потпуковник Ранко Младеновић. ■

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 11

ДОГРАДЊА БВП М-80/М-80А

ПЕТНАЕСТ
ВЕРЗИЈА
ИСТОГ
ВОЗИЛА

РЕВОЛВЕР СМИТ И ВЕСОН,
МОДЕЛ 29, У КАЛИБРУ
МАГНУМ 44

НАЈМОЋНИЈИ
НА СВЕТУ

НОВИ ЈАПАНСКИ АВИОНИ

РАЗВОЈ КАО
ТЕХНОЛОШКИ
ТРЕНИНГ

ДОГРАДЊА БВП М-80/М-80А

ПЕТНАЕСТ ВЕРЗИЈ

САДРЖАЈ

Доградња БВП М-80/М-80А
ПЕТНАЕСТ ВЕРЗИЈ ИСТОГ ВОЗИЛА 28

Импровизована и модификована оружја
ПУШКЕ ИЗ КУЋНЕ РАДИНОСТИ 34

Револвер смит и весон, модел 29, у калибру магнум 44
НАЈМОЋНИЈИ НА СВЕТУ 38

Противхеликоптерска одбрана тенкова
ПРИЛАГОДЉИВОСТ ПРЕЋАМА 40

Нови јапански авиони
РАЗВОЈ КАО ТЕХНОЛОШКИ ТРЕНИНГ 43

Барокоморе
ИСПИТИВАЊЕ ГРАНИЦА МОГУЋЕГ 46

Од првога јавног приказивања на паради 9. маја 1975. у Београду, домаћи БВП М-80 изазивао је пажњу страних војних стручњака, који су га несумњиво ценили. У грађанском рату деведесетих година и за време агресије НАТО на СРЈ, та возила, једноставна за руковање, стекла су поверење својих посада, показавши поуздано функционисање и ефикасност у борбеним дејствима. Тако је до данас, али како технологија брзо напредује, указује се потреба да се и та возила модернизују.

Релативно дуг период оперативне употребе домаћег борбеног возила пешадије БВП М-80 и М-80А могао би да се оцени као ограничавајући чинилац за њихов будући опстанак у наоружању Војске Србије. Можда би стање било и забрињавајуће када би земље у окружењу имале модернија гусенична возила те врсте. Али то није тако. Ипак, индиферентан однос није пожељан.

Суседне земље убрзано уговарају или већ набављају из увоза најновије оклопне транспортере (ОТ) точкаше, „хит возила“ која коштају више од два милиона америчких долара, а нека достижу цену око пет милиона долара. Ми се не померамо с места у том смислу. Зашто? Најчешћи одговор јесте: *нема пара*. Али то није оправдање за инертност. У иступима званичника Србије и одбране може да се наслути да се и о томе озбиљно размишља. *Стратегијски преглед одбране*, између осталих приоритета у развоју система одбране, као једно од стратегијских опредељења, дефинише изградњу бројно мање, али савремено опремљене и борбено оспособљене војске за извршавање разноврсних задатака у могућним изазовима и претњама за одбрану Србије.

Снаге наше Коппене војске у процесу трансформације реорганизоване су у четири бригаде КоВ, једну специјалну и артиљеријску бригаду, као основне здружене так-

А ИСТОГ ВОЗИЛА

тичко-оперативне саставе батаљонског тила. У бригадама се налази око 250 тенкова /М-84/84А и Т-72М/ и око 350 БВП (М-80 и М-80А). Како Војска Србије располаже са око 550 БВП, чија је модернизација прекинута деведесетих година, намећу се два питања – до када ће модернизација да касни и шта ће бити са прекобројних око 200 БВП? Да ли ће и они дочекати гиљотину „бронер“ апарата (као Т-55 и друга стара оклопна борбена возила – ОБВ)?

МОДЕРНИЗАЦИЈА

Од развоја првих прототипова БВП до данашњих дана, у програмима развоја и модернизације, те конверзије у друге врсте ОБВ, развијено је петнаестак типова возила на основи шасије БВП М-80/80А. Већина земаља у свету, поред набавке нових ОБВ, интензивно модернизује своја старија или чак застарела возила, али их мало њих реже и шаље у ливнице челика. Еклатантан пример јесте Израел (са буџетом за одбрану око 12,5 милијарди америчких долара, плус око 2,5 милијарде војне помоћи из САД годишње). Тамо се модернизују стари ОТ М-113/113А1 (имају их око 5.500 хиљада, разних модела), који су вршњаци наших расходованих ОТ М-60/М-60П из шездесетих година 20. века. У плану је модернизација око 500 ОТ. Конверзија првих серија домаћих тенкова меркава Мк 1 и 2 у

тешке ОТ *немерих* (информације говоре, по цени од један и по до два милиона америчких долара по возилу). Француска је почела модернизацију својих БВП типа АМХ-10Р/РС (од укупно 350 модернизоваће 108 по цени већој од пола милиона америчких долара за возило). При томе се рачуна на њихов останак у армији до 2020. године, до када ће пристићи из производње точкаш ВВСИ 8х8 чији је развојни пут трајао више од 15 година и командни ВВС 8х8, (550 плус 150 тих возила).

Велика Британија, по својој програму модернизације BVP Warrior по плану, WLP (модернизација IFV Warrior), од укупно произведених 789 возила модернизује 449 базних модела, са улагањем већим од једне милијарде долара, а још 125 возила биће конвертовано у возила за подршку. Подсетимо се да је Warrior вршњак наших БВП М-80А (произвођени су од 1986 до 1995). Усвојен је и план модернизације тенкова Challenger 2 (има их 386), што ће коштати више од 2,5 милиона долара по једном возилу. Само ти примери довољно упућују да видимо како то раде они код којих је рационалност у трошењу битна одлика. Модернизацијом се старија ОБВ доводе на ниво актуелне или наредне технолошке генерације, али уз мања финансијска улагања.

Од самога почетка развоја БВП М-80 (развојна ознака ОТ М-980) ЈНА се опре-

делила за спровођење развојног пројекта ради уградње компонента новијих технолошких решења, са оријентацијом на домаће истраживачко-развојне и производне потенцијале, али не по сваку цену. Где је било погодно – да се не би каснило, и ако је стране решење било боље, није се ни од тога одустајало. Већ на старту производње базног модела БВП М-80 од 13,5 т (топ 20 мм М-55 спрегнути митраљез ПКТ и два усмерача ПОВР М14М *маљутка*, мотор дизел HS115-2 V8, 194 kW) започела је модификација подсистема возила (око 270 од произведених 1.000 возила) и од 1984. године тече производња БВП М-80А, масе 13,85 т (исто наоружање, али са јачим мотором од 235 kW). Како је модел М-80А представљао солидну базу за различите доградње, модификације и конверзије, започет је интензивни развој нових пројеката: командних возила, возила за ПОб и ПВО, инжењеријских, извиђачких, санитарских.

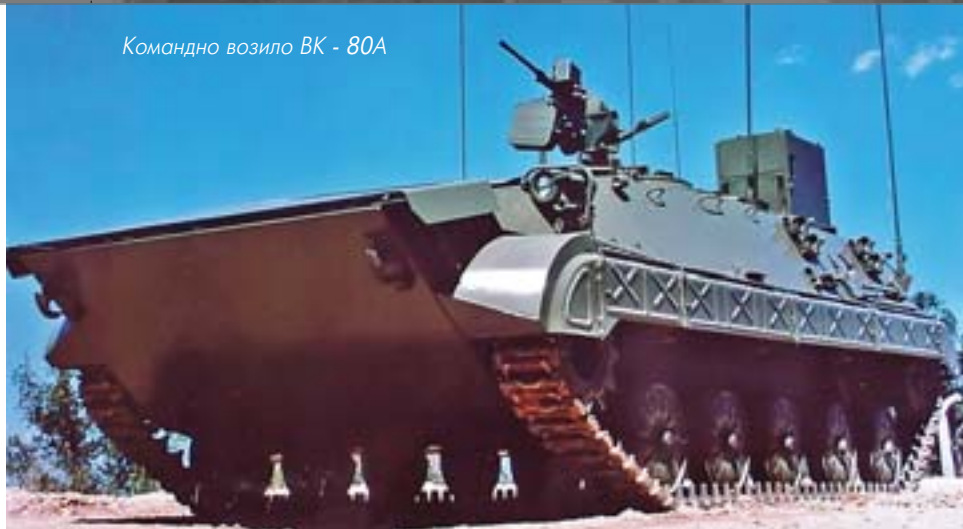
Управа ОМЈ, ВТИ и наменска индустрија су, као посебну активност, имали програме модернизације БВП М-80А. Најпре у возило са топом 30 мм БВП М-80А1, потом у извиђачке варијанте БВП М-80А И. Наведени програми су обустављени са распадом СФРЈ. СРЈ је деведесетих година покушавала да настави започете програме или отвори нове. Резултат су били БВП М-96, па БВП М-80А/98, да би се 2006. и ове године обновио програм самоходног ПА топа 30/2 мм, али са потпуно редизајнираном куполом у односу на такво оруђе из осамдесетих година.

СТРЕЛА -10М2

На основу БВП М-80/80А у протеклом периоду развијено је доста возила – до нивоа серијске производње дошли су командни БВП за ниво командира механизоване чете, БВП М-80А КЧ, за ниво команде механизованог батаљона, БВП М-80А КБ. За ниво оклопне и механизоване бригаде и дивизије, командни транспортер ВК М-80 стигао је до нулте серије, али се производња није наставила због ратних збивања. Возила су била опремљена одговарајућим средствима везе, штабним помагалима, без наоружања на куполи, осим једног митраљеза на турели за самоодбрану, а БВП М80А КЧ је задржао наоружање на куполи.

Калибар топа од 20 мм на базном моделу показао се као недовољан, па је упоредо са производњом БВП М-80 текао развој модерније верзије БВП М-80А1, наоружане домаћим топом 30 мм *застава* – М-86 и ПОВР 9М14П1 *маљутка-1*, инсталисаном у модификованој куполи чешког порекла *видра* (једноседна купола). У току 1988. израђена су два прототипска возила. Била је планирана производња око 200 јединица у Фамосу (Сарајево), али су ратна збивања пресекала даљи рад.

Командно возило ВК - 80А

У *Втојнотехничком институту* и *Застава-оружју*, ипак, настављен је рад на дефинисању куполе М-91 и неких елемената наоружања, па је деведесетих година БВП са том куполом добио ознаку БВП М-96, да би се неколико година касније то средство појавило као БВП М-80А/98. Под тим називом, али са извесним одступањима од првобитно дефинисаних развојних елемената, возило је приказано на полигону Техничког опитног центра у Никинцима, поводом прославе Дана Војске СРЈ и 55 година од оснивања *Југоимпорта – СДПР*. Војним, политичким, и привредним представницима, те изасланицима одбране страних земаља, 30. јуна 2004. приказани су и возња БВП М-80А/98 са куполом М-91-ЕИИ, и гађање из топа 30 мм *застава М-86*.

ПЕРСПЕКТИВНА КОНЦЕПЦИЈА

И поред дистанце од десет година, концепција БВП М-96 (дограђена верзија БВП М-80А1) била би валидно решење, уз одређене доградње, и данас. Почетак рада на Тактичкој студији у Управи ОМЈ ГШ ЈНА на развоју БВП нове генерације датира још из 1987. године. По тој концепцији маса новог БВП требало је да буде око 16,5 т (базни модел око 14 т), да има двочлану куполу, топ калибра 30 мм, стабилизацију у обе равни, ласерски дељиномер, нишански уређај са термалним каналом и балистичким рачунаром. Заштита од АП пројектила у предњој полусфери од калибра 30 мм на 1.000 м, осталих страна од калибра 12,7 мм пројектила АП. За сличан стандард заштите код савремених БВП борбена маса возила је одавно премашила 20 т, што се сматрало горњом границом, и достигла више од 30 т, а код неких и до 40 т, не рачунајући варијанте тешких ОТ насталих конверзијом старијих типова тенкова.

Топ 30 мм М-86 са својим АП пројектилом има пробојност оклопа од 60 мм/90

степен/1.000 м, односно троструко више од базног оруђа на БВП М-80, топа 20 мм М-55. Ефикасна даљина гађања повећана је за 500 – 1.000 м у односу на топ 30 мм М53/59, односно за 1.000–1.500 м у односу на топ 20 мм М-55. ПОВР типа *маљутка-2М*, новија *маљутка-2Т*, са системом вођења ПАС (II генерација ПОВР) достигале су пробојност 800 мм оклопа, тј. 800 мм иза ЕРО. Цена возила требало је да буде увећана за 38 одсто, у односу на базни БВП (1,5–1,85 милиона америчких долара), али знатно испод цена савремених БВП, како гусеничних тако и точкашких – на пример, вишенамених развојни МРАV 8h8 IFV *Boxer* од 3,7 до 4,1 милион америчких долара, гусенични CV9035 Mk3 6,17 милиона, а Рута IFV досегла је 8,4 милиона долара.

Полазећи од стања модернизације наших ОМЈ са тенковима и БВП из домаће производње, савремених концепцијских решења, Управа ОМЈ је разрадила *Тактичку студију* у којој је наглашена потреба поседовања и савременог извиђачког гусеничног

ОБВ. План развоја требало је да се усвоји на *Главном војнотехничком савету* (ГВТС) 1988. Основу за конструкцију извиђачког возила требало је преузети од БВП М-80А1. Разлике су биле у броју чланова посаде (4 плус 4), ефикаснијим средствима за везу са већим дометима и заштићеним кодираним сигнаlima, савременијим уређајима за ноћна осматрања и извиђање, и радаром за осматрање на терену. Планом реализације била је предвиђана производња око 200 возила. Тај програм је обустављен 1992. године.

РАКЕТНИ СИСТЕМ ПВО САВА

У стручној литератури и документацији то возило се појављивало са неколико ознака: СПОЛО-1, БВП М-80А ЈТГ и ПОЛ М-91. Реч је о БВП М-80А са кога је уклоњена оригинална купола, а инсталисана купола ПОЛ М-83 са 2x3 усмерача ПОВР, типа *маљутка 9М14МПИ* (*маљутка-П*, а задржава спрегнути митраљез ПКТ 7,62 мм), претходно примењена на ПОЛ М-83 (популарно БОВ-1). До 1980. развијена су два прототипа ПОЛ М-91 на шасији БВП М-80А. Одустало се од тога рада и убрзано је почела производњом ПОЛ М-83. ПОЛ М-91 на шасији БВП М-80А био би примерен и данас, а могућности за његово унапређење су велике.

Крајем осамдесетих година у Југославији је усвојена лиценца за производњу ракетног система ПВО малог домета *стрела-10М* на бази БВП М-80А. Модификацијама и неким иновативним решењима у лиценцином развоју достигнут је ниво верзије *стрела-10М2* бољих одлика од полазног модела. Тај систем је достигао фазу развоја прототипског модела. На верификационим испитивањима, при провери вероватноће уништења циља у оквиру задатих параметара са једном испаленом ракетом, достигао је вероватноћу уништења од 0,3 до 0,6. Даљи

„Стрела-10М2Ј“

развој је обустављен због ратних прилика у Југославији.

Стрела-10М2 Ј (пројектни задатак *Сава*) успешно је могла да дејствује против непријатељевих авиона који лете у долету брзинама од 420 м/с, а у одласку 310 м/с, на висинама од екстремно малих 25 м (изнад земље) до 3.500 м, на даљинама од 500 до 5.000 м и при курсу на даљинама до 3.000 м. За тај систем развијена је домаћа купола са 2x2 лансера контејнерског типа (шест ракете у возилу као резерва). Систем је представљао аутономну ватрену јединицу, пошто је независно од команде батерије могао да врши радарску аквизицију циља, да га идентификује и аутоматски одређује зону за лансирање ракете. Управљање ракетним системом могло је да се изводи полуаутоматски, аутоматски и ручно (по потреби).

Троканални систем за самонавођење ракете (фотоконтрасти, ИЦ и канал за заштиту од сметњи) омогућавао је ракети да „ухвати“ циљ и да се аутономно наводи под неповољним временским условима и када противник примењује оптичко или ИЦ ометање.

Агресија НАТОа на СРЈ 1999. године била је злехуда прилика да се провери ефикасност система *стрела-10М* из кога је изведена *стрела-10 М2Ј*, али није.

РЕНЕСАНСА ДВЕХИЉАДИТИХ

На овогодишњем сајму НВО *Партнер 2007* био је изложен и самоходни ПАТ 30/2 мм на шасији БВП М-80А. *Југоимпорт – СДПР* и *Застава-оружје* су га на маркетиншком проспекту оруђа означили као SPAAG 30/2 (самоходни ПА топ 30/2 мм).

Развој СПАТ 30/2 М-80А започео је касних осамдесетих 20. века. У завршној фази испитивања прототипског модела и усвајања у наоружање ЈНА модернизованог нишанско-рачунарског уређаја Ј171-Ф10А, а убрзо потом и савременијег радарско-ласерске конфигурације, система *Моторола 68000*, за СПАТ М53/59 и М53/70 на праги ВЗС, очекивало се да тај систем буде погодан и за нову куполу М-90 и М-91 са двоцевним *заставиним* ПАТ 30/2 мм при уградњи на шасију БВП М-80А. После завршених испитивања прототипа, возило СПАТ 30/2 М-80А је усвојено у наоружање.

Оцена да *праге* нису одговарајуће решење за праћење тенкова и БВП и њихову ПВО у маневарским дејствима ван путева, потенцирале су захтев и потребу развоја система ПВО са топовским наоружањем на шасији БВП М-80. Застареле нишанске справе и СУВ додатно су појачали захтев за њихову замену. У задњем моменту развоја СПАТ 30/2 мм на шасији БВП М-80А, одлуком војног врха, одустало се од тог пројекта и предност је дата, као и у

МИНОПОЛАГАЧ

МОС М-80А развијен је у ВТИ до прототипског нивоа и фазе теренског испитивања. Наменљен је за полагање ПТ минских поља. Представљао је успешно решење, у неким елементима конструкције и боље од постојећих страних система. Оклопно тело БВП М-80А дограђено је и прилагођено уградњи уређаја за манипулацију минама, шаржерима за 288 ПТ ми-

на, дизалицом капацитета две тоне, односно пет тона непосредним дизањем шаржера. Посада је редукована на три до четири члана. Уграђена је турела за митраљез 7,62 мм, а у возило су инсталирани електронско-управљачки системи са штампачем података о броју, распореду, локацији минског поља и кораку уклањања мина. Због увећане масе возила (17,5 т) МОС М-80А је имао за око десет одсто ниже маневарске одлике.

случају ПОЛ М-91, точкашкој верзији БОВ-3 4x4, на чију шасију је монтирана купола са двоцевним топом 30/2 мм. Такво средство добило је ознаку БОВ-30. Четири прототипска возила БОВ-30 профилувала су на Паради победе 9. маја 1985. године. То је била лабудова песма и за БОВ-30 и за СПАТ 30/2 мм М-80А. Истина, на путу развоја другог оруђа, испречио се захтев да се приоритет да ракетном систему на бази *стреле-10М*, условно означеном као *стрела-10М2 сава*.

После 16 година, посматрајући приказани SPAAG 30/2 на Сајму 2007. године и оцењујући његове перформансе, може се закључити да је то средство, у време развоја и касније, чак било и испред свих цевних система ПВО којима је ЈНА располагала.

Развојно-истраживачки напори и подухвати ВТИ и *Застава-оружја*, у сарадњи са *Телеоптиком*, *Руди Чајавцем*, *Првом Петољетком*, *Слободом – Чачак* и другим предузећима, омогућили су да се добије пристојно цевно оруђе ПВО, прихватљивих одлика и за данашње време. Сигурно има простора за унапређење нишанских и рачунарских система, уградњу радара и побољшање муниције. Ти и други потези повратиће углед тог система, уколико надле-

жни буду имали слуха и разумевања да цевна и ракетна оруђа ПВО представљају солидну спрегу. Чињеница је да су током рата у СФРЈ и током агресије НАТОа, пилотима борбених авиона и хеликоптера салве обележавајуће муниције топова ПВО, без обзира на недовољан *плагфон дејства*, биле већа брига него када би у ретровизору свога кок-пита приметили „пратњу“ ракетног пројектила.

Поред основне наменске употребе, СПАТ 30/2 мм М-80А може да се ефикасно употреби и као средство ватрене подршке на земаљске циљеве, па и за борбу против диверзантско-терористичких и побуњеничких снага, али и у условима тзв. урбаног ратовања и асиметричних дејстава. Његове могућности маневра ватром по правцу (360 степени) и висини (од -5 до +85 степени), те брзина навођења (1,3 рад/с) и убрзања оруђа (11,8 рад/с), а и поседовање парчно-фугасне и панцирне муниције, омогућују велики успех у борби против ловаца тенкова наоружаних РБР и преносним ПОВР, лаким ОБВ (панцирни пројектил пробија 60 мм оклопа на оптималној даљини) и чине да то средство постане поуздана подршка снагама КоВ. Могућност да, поред три стална члана поса-

де, превози и искрци десант од четири наоружана војника у заштићеном положају унутар возила, проширује његову пољивалентност у борбеним дејствима.

ОКЛОПНА ЗАШТИТА

Оклопна заштита од заварених челичних плоча велике тврдоће, дебљине 6 мм (осим предње знатно дебље), обезбеђују балистичку заштиту од АП пројектила 7,62 мм са свих страна и на свим дистанцама. Напред је заштита адекватна отпорности на АП пројектиле, калибра 20 мм, на даљинама око 1.000 м. Наравно, могућа је монтажа додатних панела заштите.

Двоцевни топ 30 мм застава М-86, са гасним кочницама, опремљен је софистицираним СУВ-ом и електро-серво уређајем ТЕ-06, фирме SAMM, за брзо и успешно навођење куполе и топа и стабилизацију оруђа за прецизно гађање у покрету. У куполу је уграђен пријемник радарских података, чиме се допуњује сопствени систем осматрања и аквизиције циља. Топ се пуни реденицима (по 250 метака), симултано, једном врстом муниције, што је недостатак тог изванредног оруђа. Увођење двоструког хранења и електронског избора врсте метака, уз савременију муницију, знатно би ојачало позицију тог оруђа у савременим условима. Ватра се отвара јединачном паљбом, кратким рафалима (до 5 мет/с) или непрекидним рафалима. Средња брзина рафалне паље је 250 м/мин, а максимална 600 м/мин са обе цеви.

Систем за управљање ватром типа Gun King састоји се из неколико основних елемената: перископског нишана са променљивом ширином видног поља и диоптрије, електронског балистичког рачунара, ласерског даљиномера и командних блокова за управљање (нишанцијин дворучни, а командиров једноручни). Као опција предвиђена је и ТВ камера.

Алфанумерички дисплеј користи се за уношење интерактивних података оруђа,

СПАТ 30/2 мм на полигону Техничког опитног центра у Никинцима

муниције, метеоролошки и логистичких података о стању система. Нишанција прима и акустичне, поред визуалних сигнала, а и упозорење када дође до застоја, али и као сигнал оптималног тренутка за отварање ватре. Прелазак на гађање другог циља остварује се брзо захваљујући меморијском чувању података у рачунару. Интегрисана дневно-ноћна нишанска справа има стабилисаног огледало главе у обе равни. Ноћни канал пасивног типа друге генерације омогућује дејство и ноћу. Са ласерским даљиномером мере се даљине до десет километара.

МОГУЋА ДОГРАДЊА

Шасија БВП М-80А нуди могућности за интеграцију и са другим топовским или ракетним системима сагласно носивости платформе, а приказана купола SPAAG 30/2 може да се угради на већину гусенич-

них возила (и точкаша) масе изнад 15 тона. Занимљиво решење приказано у Никинцима 29. јуна 2004, као модификација платформе прага ВЗС, могло би да се примени и на оклопно тело БВП М-80А. То је актуелно и са становишта решавања вишкова НВО у оквиру зацртаних потенцијала Војске.

Даљина успешног дејства модификованих система на прагама РЛ-2, са адаптираним ракетама ваздух-ваздух Р-60МК, јесте 10 км, плафон дејства од 100 м до 6.500 м, што је двоструко више од ефикасности топовског система 30/2 мм. Ракетни систем РЛ-4 са модификованом ракетом Р-73 делотворан је на даљини до 15 км, а плафон дејства од 100 до 9.500 м. Није за одбацивање ни могућност комбинације топовско-ракетног система ПВО на шасији БВП, какав је руски тунгуска или панцир-С1, са ракетама 9М311 и 57Е6, и аутоматским топовима 2А38М и 2А72, калибра 30 мм. Постоје и друге могућности да се постојећи вишак ОБВ искори рационално. Наравно, возила треба прво рементовати, а потом модификовати и конвертовати.

БВП М-80 и М-80А требало би модернизовати унапређењем заштите, бољим нишанским системима за ноћ, увођењем КИС са дигиталним рачунарима и одређеним захватима на ходном делу. Уградњом куполе М91Е2 са топом 30 М-86 и двоструким хранењем знатно би се побољшала ватрена моћ БВП.

Научни скуп ОТЕХ 2007 (одбрамбена технологија 2007), одржан недавно у ВТИ, уверио је присутне да имамо потребног потенцијала за стваралаштво, али му треба помоћи у реализацији најављених пројеката. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

САНИТЕТСКО ВОЗИЛО

У Војнотехничком институту пројектована је санитетска верзија БВП М-80А. Са возила је уклоњена купола, измењени су горњи кровни поклопци и задња улазна врата и прилагођен је потребама уношења и изношења рањеника из возила. Возило је имало три-четири члана посаде, а могло је да превози четири тешка или осам лакших рањеника. Али серијски није произвођено.

КАНАДА ИПАК НАБАВЉА ЛЕОПАРДЕ

Канадска армија одлучила је још 2003. да избаци из наоружања 114 тенкова *леопард С2* (канадска верзија *леопарда 1А5*). Закључено је да је тај тенк добра оружана платформа, али да није подесан за мировне операције. До тада је било ангажовано ван Канаде 5 тенкова у саставу КФОР-а на КиМ, а затим један сквадрон (13 тенкова) у Авганистану. У замену за *леопард С2* требало је да се набави 66 точкашких борбених возила *stryker 8x8 MGS* (између 2006. и 2009.) Тако би канадска армија, поред холандсеке, била прва у НАТО која се одрекла услуга својих тенкова. Међутим, искуства су поколебала Канађане, тако да су ове године уговорили са немачком фирмом KMW набавку модернизованих тенкова *леопард 2А6М CAN* (М ознака за заштиту од ПТ мина). Другог августа ове године први примерак тенка је свечано приказан пред званичницима из Бундесвера и директора борда KMW у Берлину, и том приликом су уручени кључеви тенка канадском амбасадору.

У првој транши биће испоручено 20 тенкова, а затим следи преузимање из немачких вишкова још 80 тенкова базног модела *леопард 2А4* који ће се кроз сарадњу немачке и канадске индустрије модернизовати према захтевима Канађана. Наговештава се могућност додатне набавке од 100 тенкова из Холандије.

У основној конфигурацији тај тенк је врло сличан немачком тенку *леопард 2 PSO*, с тим што се разликује по решеткастој додатној заштити. Модуларна оклопна заштита инсталисана преко основног

оклопа тенка *леопард 2 А5/А6* је импресивних балистичких перформанси: глицис оклопног тела 620 мм челика НВ у заштити од пројектила APFSDS, а 759 мм од HEAT пројектила, предњи клинасти профил куполе има заштитна својства у омеру 920-940 мм, односно 1.730-1.960 мм истих пројектила. Остале карактеристике наоружања, СУВ-а, КИС-а, ГПС и др. су по стандардима немачке варијанте *леопард 2 А5/А6*. Програм модернизације требало би да се заврши до краја наредне године. ■ М. Ђ.

БУЛАТ ДОБИЈА АКТИВНУ ЗАШТИТУ ЗАСЛОН

Укоро ће украјинско МО усвојити у наоружање систем активне заштите АДС „заслон“ и унапређени реактивни оклоп „нож“ за оклопна возила. Међу првима који ће бити опремљени са том заштитом су тенкови Т-64 БМ „булат“, иначе произвођени у Харкову (за цео СССР). Украјина располаже са око 2.200 тенкова Т-64, а осим ње имају их и Русија и Белорусија.

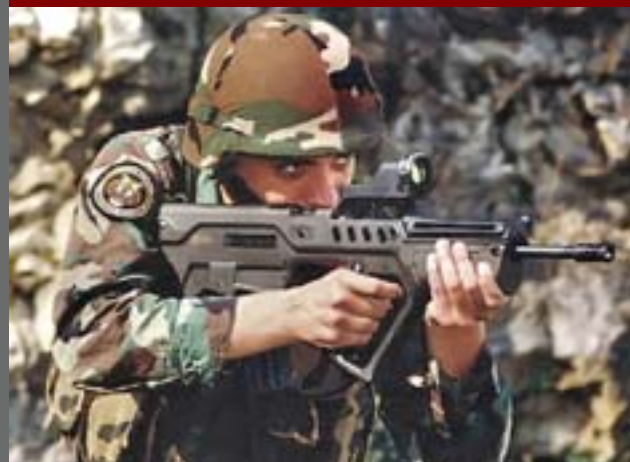
Систем АДС „заслон“ ефикасан је у заштити тенкова од различитих ПТ, вођених, балистичких и других пројектила који лете брзином од 70 до 1.000 м/с. То подразумева и тенковске гранате, као и РБР. У току је испитивање модерније серије АДС „заслон“ која би пресретала и уништавала пројектиле пре удара у тенк, који лете брзином од 1.800 до 2.000 м/с - најсавременије поткалибарне пројектиле.

Нови ЕРО „нож“ разликује се по конструкцији и балистичкој заштити од до сада примењиваних ЕРО „контакт“. Наводно је ефикаснији за 1,5 до 2,5 пута. Стандардна ефикасност заштите ЕРО „контакт-5“ је 500-600 мм од HEAT пројектила и 250-280 мм од APFSDS.

Предвиђа се да 800 осановних тенкова Т-64БМ „булат“ са модернизованом заштитом буде распоређено у јединице украјинске армије. ■ М. Ђ.

TAVOR ПРОНАШАО ШЕСТОГ КУПЦА

Дуго најављивана израелска јуришна пушка TAR-21 Tavor пронашла је шестог купца. Реч је о Тајланду, који је за своје оружане снаге наручио најмање 10.000 комада. Наравно, први купац је био Израел, који се ипак одлучио за домаће пушке упркос америчкој понуди за бесплатним карабинима М4. Други купац су специјалне снаге Индије, трећи специјалци Колумбије, четврти специјалци Португала, а пета Грузија. Пушке TAR-21 Tavor су bullrip конфигурације и представљају друге јуришне пушке пројектоване и произвођене у Израелу, после легендарне, поуздане, али претешке Galil.

Постоје три варијанте, основна, са цеви дужине 460 мм, скраћена STAR-21 са цеви од 380 мм и најкраћа, MTAR-21 са цеви 330 мм. Пушка има рефлексни нишан, мада стандардна шина која се налази на горњој страни сандука омогућава употребу и других типова нишана. Управо захваљујући томе и компактним димензијама, то израелско оружје је нарочито популарно међу специјалним јединицама. ■ С. Б.

ПУШКЕ

ИЗ КУЋНЕ РАДИНОСТИ

Убојита оружја могу се направити и помоћу штапа и канапа, каже стара народна мудрост. Да је то истина показују бројни примери из историје и садашњости. Међународне организације и органи ОУН указују да је производња без лиценце и пролиферација застарелог малог оружја велики светски проблем.

Када се Давид супроставио Голијату употребио је праћку. Може се рећи да су праћка, копље, лук и стрела претече импровизованих оружја, јер се, буквално речено, могу направити помоћу штапа и канапа. Кад је реч о импровизованој изради оружја, историја нам говори да се она употребљавају одавно, како за лов тако и у борби.

Наравно, постоје бројне околности у којима човек прибегава импровизацијама. У многим ситуацијама, посебно критичним по опстанак људских заједница, човеков ум успевао је да докучи како да унапреди своју борбену способност импровизацијом оружја. Прва копља и стреле са каменим врховима, камени ножеви, праћке, а касније и катапулти – настали су најпре импровизацијама. Касније су почели да се производе масовно и постајали професионална борбена средства или ратна техника. А историја је богата примерима таквог оружја од праисторије до данашњих дана.

Код нас се памти како је у време Карађорђевог устанка направљен трешњев

топ за борбу против Турака. И у време окупације Краљевине Југославије 1941. године, за борбу против фашистичких окупатора, прављене су импровизоване пушке и пиштољи како би се помоћу њих дошло до правог оружја за народноослободилачку војску. Током агресије на Србију током 1999. године забележено је и то да су наши војни инжењери импровизовали додатне бустере на противавионске ракете, како би им повећали домет, јер је авијација НАТО летела на великим висинама где је наши противавионски системи нису могли досегнути.

ЗА БОРБУ И ОДБРАНУ

Иако нема праве дефиниције импровизованог оружја, у Википедији (на страни: http://en.wikipedia.org/wiki/Improvised_weapons) може се наћи објашњење да су импровизована оружја сви они предмети и справе који се могу користити за одбрану. Ако би проширили ту дефиницију у војном смислу, онда бисмо могли додати да су то, такође, и предмети који се могу користити у борби, а са којима се могу нанети повреде или усмртити противник. Тако можемо направити различита оружја за нужну одбрану. Најједноставније је да направимо копље тако што ћемо на једном крају мотке мокрим канапом везати неку оштрицу (из Упутства за преживљавање у природи). Пошто се канап при сушењу стеже, оштрица ће бити чврсто фиксирана. Исто тако се као оружје могу користити бројни свакодневни предмети – спортски реквизити (бејзбол палице, на пример), стаклени предмети са оштрим ивицама, делови одеће као што су каишеви или опасачи, алати (чекич, извијач, брадва или секира...), делови различитих машина или конструкциони материјали (цеви, опруге, куглице, ланци и ужад), делови са возила или алати за њихову оправку, кухињско посуђе, па чак и делови оgrade, намештаја и сл.

У импровизована оружја могу се уврстити и текућине, гасови, запаљиве и експлозивне смесе које такође могу изазвати повреде или усмртити противника. Због тога је у потпуности јасно зашто су авионске компаније пооштриле контролу и забраниле уношење флашица са различитим текућинама, спрејева у различитим облицима или хемијских компонента чијим се спајањем могу добити снажни експлозиви. При томе ваља знати да се и разбијена флаша, са одваљеним дном, може употребити као оружје.

Таква подела била би адекватна кад је реч о општој дефиницији, међутим, када говоримо о употреби импровизованих оружја у војне сврхе, битно је имати у виду да се у борбеној ситуацији војна оружја користе на

већим или мањим удаљеностима, а тек потом у блиској борби. Специфичности оружана борбе ипак говоре да се у специјалним ситуацијама, урбаним или герилским дејствима, те у терористичким акцијама, могу употребити бројна импровизирана и модификована средства којима се постижу појединачни ефекти, али се њима не решава борбена ситуација. Због тога се смањује избор импровизованог оружја за војну употребу. Највише импровизација било је у земљама где су се јављали ослободилачки, побуњенички или неки други покрети, који нису били у могућности да се снабдеју савременим оружјем и муницијом.

Под импровизованим оружјима подразумевају се и борбена техничка средства израђена од приручних предмета или (најчешће) застарела ратна техника на којој су модификовани делови да би се добила већа убојитост, употребљивост, могућност за скривену употребу или квалитетнија прецизност. У светској литератури се под импровизованим и модификованим оружјем посматрају и војна опрема или наоружање које је копирано, на коме су урађене импровизације и модификације и није израђено по лиценци, те оружје произведено у приручним радионицама или погонима намењеним за производњу друге технике.

АМЕРИЧКИ ПАТЕНТ

За војну употребу импровизирана борбена техничка средства могу се поделити на две групе. У прву групу спадала би борбена средства и техника којом могу да се наносе већи губици и која се употребљавају у борбеном контакту на различитим удаљеностима. Другој групи припадала би техника која се користи у појединачним акцијама или ликвидацијама, на блиским одстојањима, односно, како би се то савременим жаргоном могло назвати – у специјалним дејствима или активностима.

Забележено је да је прво далекометно импровизирано оружје био топ од пољопривредног рала које је служило као колевка за цев, направљен у време проглашавања Републике Тексас у Америци (пре рата између САД и Мексика 1846–1848). Пројекат је чак и патентиран као Амерички патент из 1845. године. Забележено је и то да је током историје, посебно када су у војну употребу ушла ватрена оружја, највише модификација било на застарелом или заплешеном оружју.

Бројни су примери прилагођавања цеви ватреног оружја за различите врсте калибара. Исто тако, забележено је да су од оружја које су имала механизам за појединачну паљбу израђивана она која су могла да дејствују и рафалном паљбом. Тако је у САД још 1936. године код пиштоља „колт“ типа М1911, калибра .45 направљена импровизација којом је омогућено да дејствује и рафалном паљбом. Патент је усвојен 1940. и оружје је кориштено током Другог светског рата у америчким јединицама. Пиштољ је назван и „егзотично оружје“. Експериментални модел М1911А1 имао је продужени оквир са 25 метака, који је омогућавао испаливање 700 метака у минути.

На немачкој пушци МР44 урађене су бројне импровизације и модификације. Начињен је пригушивач, а забележено је и то да јој је савијена цев како би њоме могао дејствовати војник скривен иза заклона. На трофејном карабину „вилијамс“ токарењем је урађено више импровизација на кундаку чиме су побољшане ергономске карактеристике, а цев је прилагођена за употребу различите муниције. Кубански побуњеници модификовали су руску полуаутоматску пушку калибра .30 додавањем муницијске кутије са 50 метака. И Кинези су у рату са Јапанцима

ПРИГУШИВАЧИ

Седамдесетих година прошлог века у моди су била тзв. тиха оружја. Пригушивачи су рађени од разних врста материјала, делова алатки, те дебљих гумених цеви за специјалне потребе. Током 1975. године амерички моринци су у акцијама у Јужној Америци заробили и више пиштоља на које су били утврђени снајперски нишани са ловачког оружја или бољи дурбини који су се могли купити у трговинама. Заплењена су и многа аутоматска оружја са импровизованим пригушивачима.

током 1937. године користили британске „томпсоне“, произведене без лиценце са модификацијама које су омогућавале већи домет и убојитост. Копирани су и „Маузерови“ пиштољи и кориштени су током тридесетих година у кинеској морнарици као лично оружје официра и тобија.

У време ослобађања Индије од колонијалне власти, у северном делу те многољудне земље, постојало је неколико приручних радионица за производњу ватреног оружја. Најчешће су се копирале британске пушке како би се могла користити заробљена муниција. Када је избила Кипарска криза и Турској уведен ембарго на набавку оружја, у кућној радиности произвођен је британски аутомат „томпсон“ са надограђеним буренцем који је скривао пламен на врху цеви. Произведено је чак десет хиљада тог оружја.

Норвешки покрет отпора је, током Другог светског рата, имао радионице у којима су произвођени пригушивачи „за дејство из таме“, који су се масовно користили у појединачним акцијама против окупаторских војника. А познати аутомат „стен“ је током 1947. године доживео знатне модификације и импровизације којима је побољшана његова убојитост.

СКРАЂЕНЕ ПУШКЕ

Скрађивање пушака је карактеристично за криминалну делатност, јер су се оне могле лакше сакрити под одећу и употребити и као пиштољско оружје. Скрађиване су најчешће пумпарице и ловачке пушке чиме су добијале већу убојитост на мањим даљина-

Трешњев топ на сабору у Страгарима

ма. У борби за ослобођење скраћене пумпарице користили су, педесетих година претходног столећа, Мау Мау побуњеници у Кенији, јер су се показале добре за борбу у џунгли. Током 1952. до 1954. године британска војска је од Мау Мау побуњеника запленила много импровизованог оружја, како пиштоља тако и пушака. Многа од тих оружја су била трофејна и кориштена још током Првог светског рата у бројним армијама света. Међутим, вешти импровизатори прилагодили су их за употребу савремене муниције.

Током шездесетих и седамдесетих година у земљама трећег света, које су повеле борбу против колонијализма, кориштено је и модификовано оружје са гасним патронама. Најпре је модификована пушка 7,62 мм из које су испаливане гасне патроне тзв. маневарском муницијом (мецима без зрна). Из таквих пушака избациване су гасне патроне (као што се испалије тромблон). За акције у градовима кориштени су и модификовани и импровизовани пиштољи и револвери са гасним патронама.

Иначе, познато је да се као муниција за испаливање из ловачких пушака могу користити ексери различитих димензија, куглице из кугличних лежачева, метални опиљци и сличан материјал. Није необично ни то да су многи устаници и герилци често користили лименке кока-коле као пригушиваче за многа

Модификовани пиштољ М1942 који су Американци користили у Вијетнаму, у специјалним операцијама

оружја, напунивши их песком или неким другим материјалом који пригушује звук.

У Пакистану су током седамдесетих година откривене сеоске радионице у којима су производили копије различитог савременог малог оружја, наравно за много мању цену него што су коштали прави и нови модели. Најчешће су копирали „калашњиков“, немачке и америчке пушке из педесетих и шездесетих година, пиштољи па чак и митраљези. То говори да су оружје производили веома вешти мајстори са прецизним машинама.

У ратовима у Вијетнаму и другим државама Индокине, употребљавана су многобројна импровизована оружја и експлозивне направе. На објављеним фотографијама из тог времена могло се видети да су Вијетконговци били наоружани различитим убојитим наоружањем, најчешће импровизиране израде. У тим земљама је одвајкада употребљавана пиротехника на проламама, па су погони за ту врсту производа коришћени и за израду импровизованог оружја. Најпознатији је био први вијетнамски карабин „чи-ком“ (Chi Chom Carabine). Током 1967. године америчка војска је у једној офан-

Бестрајни топ на мотоциклу – модификација која је нашла примену у многим побуњеничким групама

ВАТРЕНИ БИЦИКЛ

Забележено је и да су руски војници у Авганистану користили бицикл са приколицом на два точка, на којој се налазио митраљезац. Међутим, још занимљивија је импровизација палестинских бораца Ал-фатаха који су на мотоцикл утврдили цев бестрајног топа и тако обезбеђивали ефикасну промену ватрених положаја у дејствима против израелских војника. Касније је та модификација урађена и у неким другим војскама, јер се показала као веома корисна импровизација.

ИРСКИ МОДЕЛ

Чини се да је у новијој историји највише типова импровизованог оружја користила Ирска републиканска армија. Током 1979. године британска полиција и војска заплениле су неколико хиљада примерака различитих оружја израђених или модификованих у кућној радности – од пиштоља до аутоматског оружја различитих калибара. Такође је заплењено и више примерака убојног оружја које је направљено од стартих пиштоља или ваздушног и малокалибарског оружја, а које се могло купити у јавној продаји без дозволе за ношење оружја.

зиви на југу Вијетнама у многим селима запленила аутохтоне пушкомитраље и митраље произведене у сеоским радионицама, који су били одлична копија правог оружја. Међу тим оружјем нађено је веома много копија „Бровнингвих“ пушака типа М2. Већ у то време многе пушке имале су потцевни бацач бомби или граната или додатке за испаливање тромблona, израђене у импровизованим радионицама.

И у рату у Камбоџи такође је уочено коришћење многобројног копираног француског оружја произведеног у малим радионицама.

ЕЛЕКТРИФИКОВАНО ОРУЖЈЕ

Деведесете године прошлог века дошле су многе новине. Иако није било ратова какви су се водили током шездесетих у Индокини, било је паравојски које су се наоружале застарелом и модификованом војном техником. Код су произведени електрични упалачи за мине и експлозивне направе било је покушаја да се искористе за покретање затварача и ударача ради активирања каписле на дну чауре. Прве такве пушке пронађене су код наоружаних отпадничких група на Флориди 1990. године. Електрични упалачи највише се користе за активирање импровизованих бомби, посебно даљинским упалачима.

Много више модификованог и импровизираниг оружја кориштено је у земљама Јужне и Централне Африке, те у Аргентини, Гватемали и Панами. И тамо су у кућној радиности копирана светски позната оружја и муниција, који су коришћени у борби за ослобођење или у локалним ратовима. Да би повећали ватрену моћ, побуњеници су се наоружавали и импровизованим минобацачима и ракетним бацачима. Њихова производња је била релативно једноставнија него израда пешадијског оружја (тзв. мало оружје – small arms), нису били потребни специјални челици и прецизна обрада материјала као што су зарези у цеви и слично. Цеви за ракетне бацаче могле су се израдити од алуминијума па чак и од специјалне пластике.

Има и веома интересантних импровизација. Ирачки побуњеници су на каросерију камиона поставили противавионски топ „бровинг“ и са њиме веома вешто дејствовали са већих даљина по америчким војницима, што им је омогућавало да веома брзо мењају ватрене положаје. У Анголи је направљен и вишцевни бацач ракета који је постављен на каросерију камиона и тако обезбеђивао већу ефикасност ватреног дејства побуњеника по владиним јединицама. Небројена оружја, од лаких митраљеза до вишцевних топова од 30 мм, утврђивана су на шасије лаких моторних возила.

Бројне су и импровизације на муницији, на пример зарезивање зрна, удубљивање врха... Најпознатији су модификовани експлозивни и тзв. дум-дум меци који наносе много теже повреде од класичних зрна. Иако су такве модификације забрањене међународним прописима, зрна са повећаном убојитошћу не производе се само у кућној радиности већ и у фабрикама муниције.

СВЕТСКИ ПРОБЛЕМ

Колико год биле маштовите и занимљиве импровизације и модификације на оружју, толико је то постало и светски проблем. Крајем деведесетих година највећи извозници застарелог пешадијског оружја, по извештају ОУН о пролиферацији малог оружја (објављеног 2000. године), биле су Бугарска, Румунија, Руанда, Того, Украјина, Јужна Африка, бивши Заир и Замбија. Купци су биле земље које су имале технологију да то оружје модификују, прилагођавају одговарајућим стандардима муниције и даље га продају ослободилачким покретима или земљама које немају довољно новца да купују нове и савремене моделе. Колико је то велики проблем за Уједињене нације говори податак да се сваке године одржавају конференције на којима се сагледава проблем пролиферације малог оружја. Тако је фебруара 2005. године у организацији ОУН, у Женеви, одржана конференција о глобалним кретањима пролиферације малог оружја.

Мау Мау побуњеници са модификованим застарелим оружјем

ПУШКА С ПЕТЛОМ

У Империјалном музеју у Лондону чува се и импровизирана пушка произведена на Кипру 1965. године са тзв. петлом – механизмом за окидање помоћу затегнуте опруге која је након отпуштања „петловог репа“ потискивала ударач.

ДВОМЕТКА

У Мексику је током шездесетих година прошлог века кориштено необично модификовано оружје којим су се испаливала два метка. У металне цеви стављане су две чауре које су се пуниле барутом за ловачке пушке, а и зрна су била израђена у кућној радиности. То оружје, као и многа друга, кориштено је и против америчких полицајца и војника који су чували границу према Мексику.

ја. Том приликом било је посебно речи о продаји импровизованог и модификованог оружја (односно оружја произведеног у трећим земљама без лиценце).

И годишњи извештаји SIPRI (Стокхолмски међународни истраживачки институт за мир) указују да је то значајан светски проблем. Тако је у 1990. години продато оружја произведеног без лиценце у вредности 20 милијарди долара, док је у 1999. години продато за 60 милијарди зелених новчаница.

Светске међународне организације и институције истичу да је то и правни проблем, јер производња оружја и војне опреме без лиценце није ефикасно регулисана међународним правном, нити постојећи закони важе у свим земљама света. Исто та-

ко, не постоје ни одговарајуће санкције којима би се могло санкционисати кршење лиценцих права. Чак се показало да увођење ембарга на увоз оружја некој земљи најчешће води кршењу међународних прописа и погодје пролиферацији импровизованог и модификованог оружја. Уз то, проблем има и социјалну, безбедносна, психолошку па и здравствену конотацију.

ЕДУКАЦИЈА

За здравство многих земаља велики терет су настрадали од импровизованог и модификованог оружја. Чак и Америка спроводи бројне акције да би едуковала становништво у коришћењу ватреног оружја како би се спречило повређивање и смртни случајеви. Такве акције прати и проверавање поседовања оружја код становништва. Будући да је на Аљасци, због бројних околности, дозвољено поседовати и користити ватрено оружје, сваких неколико година контролише се колико комада и какве моделе поседују становници. У једном извештају надлежних органа из 2003. године, од евидентираног и прегледаног оружја, чак 70 одсто било је импровизовано или модификовано.

Не треба посебно елаборирати колико је то актуелан проблем кад говоримо о међународном тероризму. Данас није никакав проблем израдити импровизовану експлозивну направу. Довољно је набавити било какве компоненте од којих се може направити експлозив, детонаторску капислу и импровизовати упалач. Чак се у свим армијама света припадници оружаних формација и обучавају да израђују импровизоване мине. ■

Никола ОСТОЈИЋ

НАЈМОЋНИЈИ НА СВЕТУ

Иако СиВ, модел 29, и магнум 44 више нису најмоћнији на свету, јер су се појавила нова оружја и калибри, тај харизматични револвер и метак давали су самопоуздање особи која их носи. Томе у прилог сведочи познати дијалог Харија Калахана са тројицом наоружаних пљачкаша једног ресторана. Они се подругљиво смеју његовој претњи да ће их спречити у пљачки, речима: „Не можеш нам ништа. Има нас тројица, а ти си сам“. „Нисам“, одговара Калаха „И нас је тројица. Ту смо ја, Смит и Весон“.

Знам о чему размишљаш, пропалице! Да ли сам испалио свих шест метака, или само пет? Право да ти кажем, у свој овој гужви, и ја сам се збунио. Али пошто је ово магнум 44, најмоћнији револвер на свету, који би ти откинуо главу, можеш сам себе да упиташ: Имам ли среће? Па, имаш ли је, пропалице? Хајде, потegni... улепшај ми дан!

Ове речи из легендарног монолога Клинта Иствуда у улози полицијског инспектора Харија Калахана, изречене у филму „Прљави Хари“ из 1971. године, учиниле су више на промоцији револвера *Смит и Весон*, модел 29, него све маркетиншке кампање у историји индустрије оружја. Широко САД, стрелци, љубитељи оружја, филмофили и обични грађани, забринути за личну безбедност, похрлили су у продавнице оружја са жељом да постану власници „најмоћнијег револвера на свету“.

Међутим, треба нагласити да је до тада СиВ, модел 29, био присутан на тржишту већ петнаест година. Чувени стрелац и ловац Елмер Кит је још почетком педесетих година прошлог века, у контактима са фабриком муниције „Ремингтон“ и фирмом „Смит и Весон“, тражио „праву“ муницију за лов у калибру .44 *специјал*, а што је по њему требало да буде зрно тежине 250 грејна (око 16 грама), које би имало брзину од 1.200 стопа у минути (400 метара у минути). „Ремингтон“ је сматрао да ниједан тадашњи ре-

волвер не би могао да издржи притиске који настају при опалењу. Но, „Смит и Весон“ је почео да ради, у сарадњи са „Ремингтоном“, на ојачаном прототипу револвера СиВ 1950 *Target*, у калибру .44 *специјал*. „Смит и Весон“ величину рама својих револвера означава словима J, K, L и N, а то је био револвер најтежег рама N.

Увећањем пречника цеви и ојачањем рама, тежина прототипа је порасла на 47 унци (1.410 г), што се сматрало довољним за пробу новог метка названог *магнум 44*. Дужина чауре је увећана за 1/8 инча (око 3 мм), највише због тога да се метак не би могао уложити у добош револвера калибра .44 *специјал*, јер би то имало катастрофалне последице.

ДЕВЕТ ИЗМЕНА НА ОРУЖЈУ

Револвери и муниција су прошли тестове фебруара 1955. године и донета је одлука о почетку серијске производње. Првих 500 револвера је имало цев дужине 6,5 инча (16,5 цм), али је убрзо почела производња варијанте са цевима дужине 4 инча (10,8 цм). Током прве године производње, цена је износила 135 долара. У то доба, СиВ још није дао нумеричке ознаке својим производима, и оружје је имало назив *магнум 44*. Тек 1957. године добио је дефинитивну ознаку – СиВ, модел 29.

Истину за вољу, ваља нагласити да модел 29 није био први револвер у калибру магнум 44, јер је фабрика „Ругер“ претекла СиВ за неколико месеци и на тржиште изнела револвер *Блекхоук*. Међутим, то је био „каубојски“ револвер, који функционише једноструким акцијом, док је модел 29 радио на принципу двоструке акције. Није познато како је „Ругер“ могао израдити револвер у калибру који је тада још представљао пословну тајну, али се прича да је један службеник „Ремингтона“ однео неколико мета-

ТРИ ПРВА ПРИМЕРКА

Први револвер израђен је 29. децембра 1955. године, под серијским бројем S130927, и поклоњен је Р. Х. Колмену, директору „Ремингтона“. Други је послат генерал-мајору Џулијану Хечеру, техничком уреднику магазина *American Rifleman*, који га је детаљно представио у мартовском издању 1956. године. Тада је први пут поменут епитет „најмоћнијег револвера на свету“, а Хечер је додао да је „нови револвер три пута јачи од старог *колта* калибра .45, а два пута од *магнума* .357“. Трећи примерак револвера је, како и приличи, уручен Елмеру Киту.

Performance Center
са компензатором

Classic

ка из ране серије „Ругеру“ на увид и пробу, на основу чега је настао блекхоук.

Током година учињено је укупно девет измена на оружју ради ојачања револвера, а и поједностављења и појефтинијења производног процеса. Године 1978. уведен је модел 629, израђен од нерђајућег челика (код СиВ број 6 у номенклатури означава оружје које се израђује од нерђајућег челика). Потом се иде ка смањењу тежине (модел *Mountain Gun*, са цеви од четири инча, 629 *Compact* са цеви дужине 2,5 инча, односно 6,35 цм, те 629 *Light Hunter*), што је дискутабилна одлука, јер са смањењем масе расте јачина трзаја при опалењу. Поједини модели се нуде са компензаторима, као што су 629 *Compensated Hunter*, уведен 2001. године, и *Performance Center* са шином за оптички нишан.

Метак магнум 44 одличан је избор за лов на крупну северноамеричку дивљач, попут јелена, дивље свиње и мрког медведа, те штеточина типа којот, све до даљине од 150 јарди (135 метара), поготово из карбина и кратких цеви, што је изузетно популарно у САД. Врло је прецизан и уз то лак за пуњење у домаћој радности, што је такође раширен хоби, који пружа мноштво могућности комбинација зрна и барута. Многи ловци воле да имају и дугу и кратку цев, коју носе у истом калибру, јер је тиме поједностављена логистика.

ПОПУЛАРНОСТ ДОНОСИ ФИЛМ

Праву популарност револвер је стекао тек након првог филма из серијала о „прљавом Харију Калахану“. Цинични и сурови полицајац, код ког је покретачки дух правда, а не законска регулатива, одмах је прирастао за срце америчким гледаоцима, јер је у то доба пораст насиља у урбаним срединама

НИЈЕ ЗА САМООДБРАНУ

Након првог филма о инспектору Калахану почела је права навала на продавнице оружја, јер су модел 29 и магнум 44 сматрани идеалним решењем за све безбедносне проблеме, а поготово самоодбрану. Цена оружја је вишеструко порасла, у складу са потражњом, али је највећи број купаца оружје однео на стрелиште, испалио неколико метака и затим га, застрашен трзајем, вратио кући да се хвали пред познаницима, а револвер скупља прашину.

Магнум 44 није добар метак за самоодбрану, јер је брза узастопна аквизиција циља једноставно немогућа због силине трзаја. Осим тога, има превелику пробојну моћ, што значи да промашај или рикошет врло лако могу погодити недужне особе.

Модел 629

САД изазвао велику забринутост јавности. Клинт Иствуд је улогу добио тек након што су је, због разних разлога, одбили Френк Синатра (за ког је првобитно била намењена), Џон Вејн, Стив Мек Квин и Пол Њумен.

Сматра се да је Иствуд сам изабрао модел 29 за своје оружје у филму, али пошто ниједан револвер тог типа није био доступан, коришћен је модел 57 у калибру .41 магнум, а касније модел 25 у калибру .45 колт за који је много лакше било обезбедити маневарску муницију, јер се исти калибар користи при снимању каубојских филмова. Оба модела су по димензијама једнаки моделу 29, тако да се разлика не примећује на филму. Иствуд је на стрелишту вежбао са моделом 29, али је користио муницију .44

сецијал, због умањеног трзаја.

Након првог филма почела је права навала на продавнице оружја, јер су модел 29 и магнум 44 сматрани идеалним решењем за све безбедносне проблеме, а поготово за самоодбрану. Цена оружја је вишеструко порасла, у складу са потражњом, али је највећи број купаца оружје однео на стрелиште, испалио неколико метака и затим га, застрашен трзајем, вратио кући да се хвали пред познаницима, а револвер скупља прашину.

Магнум 44 није добар метак за самоодбрану, јер је брза узастопна аквизиција циља једноставно немогућа због силине трзаја. Осим тога има превелику пробојну моћ, што значи да промашај или рикошет врло лако могу погодити недужне особе.

Прошле године је обележена 50. годишњица овог револвера, а СиВ је тржишту понудио модел 29 *50th anniversary*, са цеви од 6,5 инча и златним логом фирме са десне стране рама, по цени од 1.125 долара. Потпредседник маркетинга СиВ, Том Тејлор, са правом је рекао да је утицај модела 29 на индустрију оружја био до тада незабележен.

Његовом појавом успостављене су нове границе квалитета израде стрелачког и ловачког оружја.

СиВ модел 29 и магнум 44 више нису најмоћнији на свету, јер постоје нова оружја и калибри као .454 *Casull*, .50 *Action Express* и .500 *Smith&Wesson*, али су овај револвер и метак имали велику харизму и давали самопоуздање особи која их носи. Томе у прилог сведочи познати дијалог Харија Калахана са тројицом наоружаних пљачкаша једног рсторана. Они се подругљиво смеју његовој претњи да ће их спречити у пљачки, речима:

„Не можеш нам ништа. Има нас тројица, а ти си сам“. „Нисам“, одговара Калахан. „И нас је тројица. Ту смо ја, Смит и Весон“.

Др Александар МУТАВЉИЋ

ПРИЛАГОДЉИВОСТ ПРЕТЊАМА

Тенкови, као најмоћнија оклопна возила, показали су изненађујући степен прилагодљивости различитим претњама. Штавише, не само да могу да поднесу много удараца већ и те како и да их задају. Чак и против, по многим, најљућих противника – борбених хеликоптера.

У више наврата, почев од појаве бестразајних топова, ручних ракетних бацача, преко противоклопних вођених ракета (ПОВР), све до специјализованих борбених хеликоптера, поједини стручњаци предвиђали су постепено ишчезавање тенкова. Све то повезано је са употребом врло ефикасних кумулативних бојних глава, против којих челични оклоп није могао дати задовољавајућу заштиту. Посебно је та кампања била снажна након Израелско-арапског рата 1973, када су хеликоптери показали изузетну ефикасност у уништавању тенкова, који, једноставно, без подршке авијације и средстава самоходне артиљеријске и ракетне ПВО, сами нису имали одговор на ову претњу.

У каснијој фази, развијен је читав спектар врло ефикасних типова тенковског оклопа: вишеслојни, сендвич оклоп, експлозивно реактивни оклоп (ЕРО), а у последње време, активни системи заштите, типа soft kill и hard kill, намењени за ометање, односно уништавање надолазећих пројектила. С друге стране, противоклопни хеликоптери данас се све више сучавају са различитим ефикасним противхеликоптерским сред-

ствима која се налазе у арсеналу савремених тенкова. Међутим, ако се детаљније анализира, мање или више ефикасна средства те намене постоје дужи период, додуше не на свим типовима тенкова.

РАТНИ ДУЕЛИ

Први забележени случај да је неки тенк уништио летелицу, односно у овом случају авион, датира још из периода Другог светског рата. Наиме, 1941, при одбрани Крита, посаде два британска тенка типа *матилда 2* приметиле су да немачки авиони у више узастопних случајева прелећу једно узвишење. Тенкови су одмах постављени у погодан положај и отварањем ва-

тре из главног топа калибра 40 мм на први надолазећи авион, оборили га директним поготком.

Касније, 1945, један немачки тенк је пројектилом из главног топа погодио и оборио амерички ловац бомбардер P-47 Thunderbolt 2. Наравно, често се дешавало да немачки авиони страдају од кровних противавионских митраљеза Browning M2HB калибра 12,7 мм, монтираних на америчким тенковима у рукама савезничких тенкиста на западном и на источном фронту (СССР је добијао обилну помоћ у наоружању и војној опреми од САД и Велике Британије током целог рата). Ти митраљези су се показали толико корисни, да сви амерички, совјетски и руски тенкови до дан-данас обавезно имају кровно наоружање овог типа. У међувремену, борбена авијација је знатно напредовала, па је овај митраљез постао прилично неефикасан у изворној намени. Ипак, и даље се монтира више због чињенице да је употребљив против „тврђих“ циљева или циљева на већим даљинама јер је кинетичка енергија зрна 12,7 мм вишеструко већа од спрегнутог митраљеза 7,62 мм.

У међувремену су улогу авиона за непосредну ватрену подршку (ловаца бомбардера и јуришника) делимично преузели хеликоптери наоружани са ПОВР. Те летелице располажу бољим маневарским карактеристикама, али и далеко мањом брзином и висином лета од авиона, тако да су у локалним сукобима после Другог светског рата тенкови успели да оборе неколико хеликоптера, што „намерно“, што пуком случајношћу.

Дејство пројектила M830A1 на даљински управљаном хеликоптеру UH-1 Huey

Најпознатији случај се десио 1982. године током борби у долини Бека у Либану, када су израелски тенкови меркава успели да оборе два сиријска хеликоптера.

Опасност коју хеликоптери представљају по тенкове Совјети су приметили још седамдесетих година прошлог века, након појаве и борбене употребе америчких хеликоптера Bell AH-1 *кобра* у Вијетнаму. На западу се само шпекулисало о плановима совјетских стручњака, тако да су чудни опитни контејнери на задњем делу куполе неких тенкова Т-62 протумачени као кућиште за ПОВР 9М14 *маљутка* (АТ-3 Sagger), намењене за постизање, у то време, далекометне противоклопне ватре. Томе су допринели и напори Египћана који су на своје тенкове Т-62, отприлике у исто време, поставили двоструке лансерске ракете земља-ваздух 9К32 *стрела-2* (SA-7 Grail), односно домаће варијанте Ayn as Saqr са сваке стране куполе, јасно намењене за борбу против противничких ваздухоплова, првенствено хеликоптера. Међутим, касније се почело размишљати и о другој могућности – да су и Совјети намеравали да своје ПОВР са тенкова Т-62, између осталог, употребе и за борбу против хеликоптера (што је била последица уверења да самоходни артиљеријски и ракетни системи ПВО неће увек бити у могућности да пруже заштиту тенковима од напада из ваздуха).

Американци су седамдесетих потврдили да ПОВР имају одређене могућности дејства против споријих летелица, када је на тестовима у Fort Bliss помоћу ПОВР TOW оборено свих 13 летећих мета (беспилотне летелице)!

СКУПЕ РАКЕТЕ

Како се Т-62 са лансерима ПОВР очигледно није најбоље показао, на тенковима Т-64Б (касније и на Т-80Б) први пут је, 1976, уграђена ПОВР, али овог пута лансирана из цеви топа 125 мм. Та ракета имала је ознаку 9М112 *кобра* (АТ-8 Songster) и представљала је револуционарно оружје: радио навођена, са дометом 4.000 м и пробојношћу 600 мм челика, декласирала је све типове муниције на западним тенковима, са иначе већим ефикасним дометима топа 105 мм захваљујући квалитетнијим системима за управљање ватром (СУВ). Такође, давала је и врло атрактивну могућност гађања противничких хеликоптера, због релативно кратког времена лета до максималног домета – од 14,6 секунди, што је мање од ПОВР TOW (20-21 м/с) – односно, теоретски би тенк временски раније и на већем домету (домет TOW је 3.750 м) погодио хеликоптер него обрнуто.

Прве ПОВР лансиране из топовске цеви постојале су западне MGM-51 Shillelagh (са тенка MBT-70 и M-551 Sheridan) и француска ACRA (са ловца тенкова AMX-10М) и модификованог тенка AMX-30, али ниједна

Одбацивање носача од легуре алуминијума након излетања из цеви

није постигла успех, тако да се од њих одустало. Године 1985. појавиле су се две побољшане ПОВР – 9М119 *свир* и *рефлекс* (АТ-11а, b Sniper) – намењене тенковима Т-72Б и Т-80У, домета 4 и 5 км, навођене ласерским зраком и повећаном пробојношћу на 650–700 мм челика. Коначно, 1992. појавила се ПОВР 9М119М *рефлекс* са мо-

гућношћу гађања у покрету (што је иначе велика предност), дометом 5 км и тандем-кумулятивном бојном главом пробојности 700–750 мм. Те ракете намењене су тенковима Т-80У и Т-90.

Развијена је и серија ПОВР лансираних из топова 100 и 115 мм са тенкова Т-55 и Т-62, противоклопних топова Т-12 и борбеног возила пешадије БМП-3, под ознаком 9М117 *бастион*. Оне су имале следеће перформансе: домет 4.000 м, пробојност 600–850 мм (највиша вредност је за варијанту 9М117М1 *аркан*) и време лета до максималног домета од 12 секунди. Све споменуте ПОВР лансиране из цеви тенковског топа имају вероватноћу погађања 80 одсто против тенкова, што се, сигурно, у случају дејства против хеликоптера мора умањити у одређеној мери.

Осим Совјета, односно Руса, ПОВР лансиране из цеви тенковског топа развили су још само и Израелци. Њихова ПОВР Lahat лансира се из тенковских топова калибра 105 и 120 мм, али и из хеликоптера, а предвиђа се њено прилагођавање и бестрзајним топовима 106 мм M40 и лансерима постављеним на теренским возилима Hummer. Као и већина руских ракета овог типа, и Lahat користи ласерско навођење, али за разлику од њих, има понирећу трајекторију у завршној фази, што тандем-кумулятивној бојној глави (пробојности 800 мм) обезбеђује дејство на кров тенка или хеликоптера. Тако се постиже одређена могућност гађања и делимично заклоњених летелица, наравно, уколико су обележене ласерским снопом. Домет је већи и износи највише 8 км, а модификације тенковског СУВ-а сведене су на замену ласерског даљиномера комбинаваним уређајем даљиномер-обележивач и унос потребних података у балистички компјутер тенка.

Иако ПОВР ове врсте имају велику предност у односу на већину ПОВР лансираних са хеликоптера (TOW, HOT), пре свега због краћег времена лета и нешто већег домета, основни проблем представља релатив-

ВЕРОВАТНОЋА ПОГАЂАЊА

Тенковски топ са класичном муницијом намењеном за пружање ватрене подршке не може ефикасно да се користи за гађање циљева у ваздуху, због релативно мале брзине гађања. Као илустрација може послужити вероватноћа погађања израчуната за топ 115 мм совјетског тенка Т-62 са поткалибарном муницијом стабилисаном крилцима APFSDS: 26 одсто за хеликоптер који мигрира, свега 5 одсто за хеликоптер који се у односу на тенк креће попречно брзином 90 км/ч и 3 одсто брзином 180 км/ч, на удаљености 2.000 м. Резултати тренутно-фугасним пројектилом, чија је почетна брзина мања (750 у односу на 1.615 м/с), били би још неповољнији, тако да се муниција мора прилагодити како би се вероватноћа погађања повећала на прихватљив ниво.

ПОТВРДА УСПЕШНОГ ДЕЈСТВА

Американци су седамдесетих потврдили да ПОВР имају одређене могућности дејства против споријих летелица, када је на тестовима у Fort Bliss помоћу ПОВР TOW оборено свих 13 летећих мета (беспилотне летелице). Овоме у прилог говори и ратна пракса – израелски хеликоптер AH-1S *кобра* оборено је 1982. сиријски Gazelle дејством ПОВР TOW, док је ирачка пешадија оборила један ирански AH-1J *Seacobra* са ПОВР Milan.

но висока цена, тако да се у борбеном комплету руских тенкова не налази више од око четири ПОВР. Штавише, у руској армији ношење тенковских ПОВР ограничава се на елитне гардијске јединице или на старешински кадар, због сложености употребе. Као алтернатива ракетама, одавно се намећу секундарни малокалибарски аутоматски топови, који су се на тенковима појавили пре ракете. Ипак, упркос уградњи на релативно великом броју прототипова тенкова, нису доживели ширу оперативну употребу.

ЈЕВТИНИЈА ЗАМЕНА

Један од првих и још актуелних примера аутоматског топа је француски тенк АМХ-30. Уместо традиционалног митраљеза 7,62 мм, коаксијално оружје је аутоматски топ 20F2 (GIAT М693), калибра 20 мм са независном елевацијом у односу на основни топ 105 мм (до 40°), намењен за гађање противничких оклопних транспортера без утрошка муниције главног топа 105 мм, а и за дејство по хеликоптерима. За спрегнуто оружје недостатак такве монтаже је релативно ограничен борбени комплет од свега 1.050 метака, због чега се од тога на следећем француском *леклерку* одустало, па је уместо топа уграђен коаксијални тешки митраљез Browning М2, калибра 12,7 мм.

Слично су урадили и Швајцарци, који су своје аутоматске топове 20 мм на домаћим тенковима Pz61, током модернизације заменили митраљезима 7,5 мм. Швеђани су на пројекту Strv-2000 предвидели коришћење топа 140 мм са спрегнутим топом 40 мм Vofors и митраљезом 7,62 мм, али се од овог пројекта одустало. Прототипови два најактуелнија западна тенка, М1 Abrams и Leopard 2, тестирани су са кровном монтажом даљински управљаног аутоматског топа 20 мм, као што је било урађено и на њиховом претходнику у виду неуспешног пројекта тенка MBT-70, али се од серијске производње одустало.

Конечно, можда најбоље решење уградње аутоматског топа на тенк је стигло, сасвим неочекивано, из Словачке. Словачка, односно раније Чехословачка, годинама је по лиценци производила совјетске тенкове Т-72 у варијантама М, М1 и М1М, тако да су, када је дошло до распада државе, обе земље, и Чешка и Словачка, наставиле да развијају сопствене варијанте тог легендарног оруђа. Тако су Словаци, све у жељи да понуде атрактиван извозни производ, на тржиште избацили тенк Т-72М2 *модерна*, на чијем се задњем делу куполе налази модул са два швајцарска топа Oerlikon КАА, постављених са страна куполе, сваки са по 200 метака калибра 20 мм и са углом елевације -4 до +35°.

Иако није било купаца, Словаци се нису предавали и избацили су нову варијанту,

ПОВР која се лансира из тенковског топа 9М119М „рефлекс“

која је уместо два топа 20 мм, имала један руски топ 2А42, калибра 30 мм, са борбеним комплетом 250 метака. На тај начин, иако је смањена брзина гађања, у великој мери је побољшана ефикасност муниције. Међутим, како за сада нема купаца за њих, једини оперативни тенкови, наоружани аутоматским топом способним за ватрено дејство по хеликоптерима, остали су АМХ-30.

Иако се „на дуже стазе“ ради о јевтинијој алтернативи ПОВР лансираних из цеви топа, аутоматски топови уграђени на тенкове имају и своје недостатке – мањи ефикасни домет у односу на ПОВР и специфичност уградње. Ако се прихвати француско виђење, заузима се релативно велик унутрашњи простор унутар куполе, традиционално намењен спрегнутом митраљезу. Према словачком принципу, додатни топ у посебном модулу обезбеђује задржавање спрегнутог митраљеза и обезбеђује уградњу топа већег калибра, али неминовно више утиче и на масу возила, борбени комплет је мањи, топ има далеко слабију заштиту од дејства противника и мења се баланс куполе, што с обзиром на додатни оклоп на челу можда и није толико штетно. Комбинацијом, условно речено, преходна два начина обезбеђења противхеликоптерске компоненте тенка, односно применом невођеног пројектила али за основни тенковски топ, постигнуто је можда данас и најбоље решење за овај проблем, али уз услов да се користи муниција са специјалним упалачем.

МУНИЦИЈА ЗА ТЕНКОВСКИ ТОП

Конструктивно најједноставнији начин да се тренутно-фугасни, тренутно-фугасно парчадни или кумулативно-парчадни тенковски пројектили прилагоде за борбу против хеликоптера, јесте уградња близинских упалача, који су на артиљеријским средствима ПВО још од краја Другог светског рата. На тај начин, пројектил не мора директно да погоди хеликоптер, већ може да се искористи велика разорна моћ пројектила топа калибра 120 или 125 мм, тј. његов релативно велик убојни радијус.

Први покушај у том правцу остварили су Французи на неуспешном пројектилу 120 мм

намењеном тенку Leclerc. Пројектил је имао конвенционални изглед, близински упалач, извлачећа крилца на задњем крају, почетну брзину 1.000–1.100 м/с и ефикасни домет 3.500–4.000 м. Американци су отишли корак даље. При развоју муниције М830А1 (HEAT-MPT, High Explosive Anti-tank – Multi Purpose – Tracer, или скраћено MPAT (Multi Purpose Anti Tank)), намењене за замену кумулативно-парчадне М830, одлучили су да у потпуности промене конфигурацију пројектила. Уместо класичног, примењен је поткалибарни пројектил пречника 90 мм са носачем/саботом од легуре алуминијума, чија је маса уместо 13,5 кг (М830), смањена на свега 11,4 кг, што је уз снажније барутно пуњење (7,1 уместо 5,4 кг) омогућило повећање почетне брзине са 1.130 м/с на 1.400 м/с.

Тако висока почетна брзина, уз мањи пречник пројектила вишеструко је скратило трајање лета до максималног ефикасног домета од 4.000 м у односу на трајање лета хеликоптерских ПОВР које су у највећем броју подзвучне (најбржа ПОВР данас је руска 9К121 Vikhr/AT-16 Scallion брзине 600 м/с, тј. 1,8 маха). Бојна глава је кумулативно-парчадна, а произвођач, Alliant Techsystems тврди да је ефикасност против возила у односу на М830 повећана за 30 одсто, а против бункера за 20 одсто. Међутим, оно што поред велике почетне брзине М830А1 чини веома смртоносним у борби против хеликоптера, јесте мултифункционални упалач, који се може подесити да делује на три начина: тренутно, са одложеним дејством и близински.

Како пројектил није навођен, након што га испали, тенк може одмах да напусти положај, чиме се у великој мери повећава вероватноћа преживљавања возила. Осим тога, цена невођеног пројектила, па био он опремљен и сложеним упалачем као што је онај на М830А1, у сваком случају је нижа од цене ПОВР лансираних из цеви тенковског топа, што, барем за сада, муницију HEAT-MPT чини оптималним „убицом“ хеликоптера. И заиста, када су одржавани маневри током деведесетих година, непосредно након увођења ове муниције у оперативну употребу, тенкови М1 абрамс показали су се способнијим да униште борбени хеликоптер него обрнуто!

Поставља се питање како се тенкови могу „носити“ са савременим борбеним хеликоптерима, као што су АН-64 *атлач* или руски Ми-28Н, опремљеним са најновијим ПОВР домета већег од 8 км, што је двоструко у односу на ефикасни домет муниције М830А1. Одговор је у конфигурацији терена: уколико је реч о брисаном простору, нпр. пустињи, предност имају споменути хеликоптери, али у условима који су приближнији европском ратишту, односно на терену где се не може увек искористити максимални домет ПОВР, тенкови су још и те како у предности. ■

Себастиан БАЛОШ

РАЗВОЈ КАО ТЕХНОЛОШКИ ТРЕНИНГ

Чињеница је да ће програми развоја авиона XP-1 и C-X бити на граници исплативости, имају ли се у виду мале производне серије које ће одликовати тај, као и већину других јапанских послератних пројеката. Али Јапан, као економски и технолошки гигант, свесно прави такве потезе како би одржао корак са најсавременијим токовима у ваздухопловној индустрији, прижељкујући повратак на међународно тржиште.

Као пораженој страни у Другом светском рату, Јапану је наметнут низ рестриктивних закона, који су се, између осталог, односили и на развој наоружања и војне опреме. Тако је, на пример, и дан-данас на снази забрана продаје јапанског наоружања другим државама. Међутим, и у таквим неповољним условима, Јапанци се нису одрицали властитих развојних програма, имајући у виду чињеницу да су технолошки ниво и напредак једне земље најчешће нераскидиво везани са војним технологијама. У том контексту одвијао се и развој јапанске ваздухопловне индустрије, која је већ 1958. године произвела T-1, млазни пренаоц намењен напредној обуци пилота.

Ипак, тежишно су у послератним деценијама ваздухопловне јединице опремање америчком техником, која је великим делом лицензно израђивана у јапанским погонима. Крајем шездесетих година прошлог века Јапан се одлучио на корак даље, упуштајући се у развој надзвучног школског авиона T-2. Та летелица је убрзо еволуирала у јед-

носеди борбени авион F-1, који се у стручним круговима посматра као својеврсна реплика британско-француског *јагуара*.

Упоредо са развојем школских и борбених авиона, инжењери „Кавасакија“ пројектовали су и средњи транспортни авион C-1, који је полетео 1970. године. Премда је дизајн био успешан, тај авион није израђен у великој серији – произведен је само 31 примерак. Осим већ поменуте забране извоза, разлог су били и неспретно дефинисани тактичко-технички захтеви тог транспортера. Наиме, у тренутку њиховог дефинисања није разматран долет оптерећеног авиона као суштинска одлика, јер је предвиђено да се C-1 употребљава само унутар тадашњег Јапана. Међутим, већ се 1972. године, када је Окинава враћена у јапанско окриље, поставило питање транспортних ефектива који ће безбедно и економично извршавати задатке ваздушног транспорта на линији Јапан–Окинава. Како се C-1 својим долетом није уклапао у ту улогу, Јапанци су били присиљени да набаве авионе C-130 *херкулес*.

Сви преостали авиони типа C-1 данас се налазе у саставу 402. и 403. сквадрона Јапанских ваздухопловних самоодбрамбених снага и намењени су тактичком транспорту. С обзиром на вишедеценијску експлоатацију тих авиона, Јапанци су почетком 2001. године покренули питање новог транспортног авиона, који би требао да замени постојеће C-1, али и *херкулесе* C-130.

Истовремено са формулисањем захтева за нови транспортни авион, и Јапанске морнаричке самоодбрамбене снаге исказале су потребу за новим патролним авионом који би одменио времесне четворомоторце P-3 *орион*.

Након разматрања страних решења, одлучено је да се у оба случаја покрену домаћи развојни програми. Нови патролни авион означен је као P-X, а транспортер као C-X. За носиоца оба програма одређена је компанија „Кавасаки“ (Kawasaki Heavy Industries – KHI). На тај су начин Јапанци покушали да смање трошкове развоја, премда је, чињенично, реч о авионима различите намене и другачије погонске групе.

НАЈПРЕ ЈЕ ПОЛЕТЕО XP-1

Иако је конструкторски био захтевнији, у ваздух се први виноу прототип патролног авиона P-X. Први лет догодио се 28. септембра ове године изнад базе Гифу. Већ следећег дана, развојна ознака P-X званично је промењена у XP-1.

Патролни авион XP-1 јесте четворомоторни нискокрилац класичне концепције. Осим патролирања изнад морских површи-

на, намењен је и противподморничку и противбродску борбу. Погонску групу сачињавају турбовентилаторски мотори Ishikawajima-Harima Heavy Industries XF-7, који су развијени специјално за тај тип авиона. Претпоставља се да је њихова снага око 50 kN. Захваљујући модерним и економичним моторима XR-1 може да лети на већим висинама и брзинама у односу на Р-3С *орион*, а очекује се и знатно дуже време остајања у ваздуху.

Премда XR-1 више није тајна, основне тактичко-техничке одлике и даље су недоступне широј јавности. Слично је и са авионом С-Х. Због тога су бројне тактичко-техничке одлике у сфери нагађања и претпоставки. Извесно је, ипак, да ће низ кључних компонента, нарочито специјалних електронских склопова, доћи управо са друге стране Пацифика, тачније из САД, где је у току развој сличног патролног авиона, означеног као Р-8 Poseidon (посејдон). У складу са наменским задацима, XR-1 ће бити опремљен радаром са фазираним антенском решетком, интегрисаним системом за активну и пасивну електронску заштиту, сонаром и тактичким системом који пилоту помаже у маневрисању током напада на пловне објекте.

Због бројних електронских система и опреме уграђени систем команди је тзв. fly-by-light (флај бај лајт – лет помоћу светла). Тај назив указује да се сигнали управљачких команди пилота преносе оптичким каблом, а не жицом, као у систему FBW (fly-by-wire). Предност новог система је смањена могућност дисфункције због интерференције командних сигнала и сигнала електронске опреме.

Авион је наоружан торпедима (Мк 46 и Тир 97), дубинским бомбама и против-

бродским ракетама (амерички AGM-84 и јапански ASM-1С). Наоружање се смешта у унутрашњи простор, у трупу авиона, или на осам подвесних носача. Плутаче, које авион избацује у рејону претраживања, смештене су у профилисаним лежиштима у реп-ном делу летелице.

Улазак у употребу авиона XR-1 очекује се 2011. године. Већина стручних извора указује на то да је Јапану потребно око 80 авиона тог типа. На тај начин постепено ће се из употребе повлачити авиони Р-3С *орион*, које је „Кавасаки“ лицензно произвео у 107 примерака.

ПРЕТПОСТАВКЕ

Премда XR-1 више није тајна, основне тактичко-техничке одлике су и даље недоступне широј јавности. Слично је и са авионом С-Х. Због тога су бројни тактичко-технички подаци у сфери претпоставки. Извесно је, ипак, да ће низ кључних компонента, нарочито специјалних електронских склопова, доћи управо са друге стране Пацифика, тачније из САД, где је у току развој сличног патролног авиона, означеног као Р-8 *посејдон*.

Нови транспортни авион С-Х одликоваће велики плафон лета и висока подзвучна брзина

Авион XR-1
први пут је полетео
28. септембра
ове године

НОВИ ТРАНСПОРТНИ АВИОНА – С-Х

С-Х је средњи транспортни авион конвенционалног дизајна који се данас већ често виђа на војним транспортним авионима (С-17, С-390, Ил-76, Ан-74...). У развоју се налази од 2001. године, а крајем ове године очекује се и његов први лет. С-Х је погоњен са два снажна мотора типа General Electric CF6-80С2, потиска 266 kN, који се иначе примењују на Војингу 767.

Кабински и теретни простор авиона су пресуризовани. Авион је пројектован за

употребу са кратких и слабије припремљених полетно-слетних стаза. Опремљен је системом који пилоту олакшава управљање на малим висинама, те са системом за аутоматизовани утовар и истовар. Терет је могуће избацити и у лету отварањем задње рампе. Највећа полетна маса авиона износи 141 тону, а максимална корисна носивост 37,6 тона. У овој опцији долет авиона износи 5.600 километара. Авион би, наводно, требала да одликује висока крстарећа брзина лета и могућност летења на горњим нивоима (на којима углавном лете путнички авиони). Осим уштеде у гориву и повећаног долета, Јапанци тиме шире и

ФАЛИЧНИ ЗАКИВЦИ

Лет првог прототипа авиона Р-Х каснио је више месеци због фаличних закивака америчке производње. Закивци неогдговарајућег квалитета утицали су на чврстоћу структуре летелице, што није смело да се дозволи. Како је у питању био само део уграђених закивака, њихово лоцирање и накнадна замена захтевали су много времена. Сличан проблем уочен је и на прототипу авиона С-Х. На њему су откривене и деформације хоризонталног стабилизатора и мање прскотине на трупу, а то је додатно успорило програм.

ОКВИРНЕ ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ ОДЛИКЕ

	XR-1	С-Х
Посада	2 пилота и непознат број оператера	3
Погонска група	4 x Ishikawajima-Harima Heavy Industries XF-7 сваки потиска 50 kN	2 x General Electric CF6-80С2, сваки потиска 266 kN
Дужина	38 м	43,9 м
Висина	12 м	14,2 м
Распон крила	35 м	44,4 м
Димензије теретног простора (д/в/ш)	-	16/4/4 м
Користан терет	-	37.600 кг
Тежина празног авиона	-	60.800 кг
Макс. полетна тежина	80.000 кг	141.400 кг
Макс. брзина	-	980 км/ч
Крстарећа брзина	830 км/ч	890 км/ч
Долет	8.000 км	5.600 км, са макс. теретом
Практични плафон лета	13.520 м	12.200 м
Наоружање	Торпеда, мине, дубинске бомбе, противбродске ракете	

могућност продаје авиона цивилним компанијама које се баве карго превозом.

Улазак авиона у употребу очекује се 2012. године. Тренутне процене указују да се за јапанске потребе предвиђа пријем 44 авиона С-Х који ће заменити дотрајале С-1 и С-130.

Укупна вредност оба пројекта процењује се на 2,83 милијарде америчких долара. Извесна уштеда остварена је унифицирањем дела кабинског простора оба авиона, АPU уређајима за напајање, затим заједничком конструкцијом хоризонталних репних површина и спољне секције крила. Чињеница је, међутим, да ће и поред тога ови програми бити на граници исплативости, имају ли се у виду мале производне серије које ће одликовати тај, као и већину других јапанских послератних пројеката. Али Јапан, као економски и технолошки гигант, свесно прави такве потезе како би одржао корак са најсавременијим токовима у ваздухопловној индустрији, прижељкујући повратак на међународно тржиште. ■

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

ИСПИТИВАЊЕ ГРАНИЦА МОГУЋЕГ

Различите су околности – војнопрофесионалне, комерцијалне, медицинске, итд. – које људе уводе у барокоморе ради подвргавања промени атмосферског притиска, на мању или већу вредност од природно дате на којој живимо. Сваки разлог је посебан и повлачи за собом комплексну техничку логистику, а и медицинско ангажовање ради бриге о здрављу људи у неприродним условима смањеног или повећаног притиска околине. Данас је у свету у употреби око 7.000 комора различите намене, а бројке се, такође, свакодневно повећавају.

Барокоморе су, углавном, челичне херметичне посуде за смештај једног човека или више људи, у којима се они подвргавају потпритиску или натпритиску до одређених вредности, по прописаној процедури и у одређеном периоду. Гасни амбијент унутар барокоморе може бити ваздух, кисеоник или мешавина са инертним гасовима (азот, хелијум). Кисеоник се најчешће дише из посебних затворених система за дисање, а издахнути ваздух се, због његове агресивности, одводи ван коморе.

Ради потпунијег схватања ове материје, поменимо да се барокоморе терминолошки прецизније одређују као *хипобаричне коморе*, у којима се ствара потпритисак, а користе се у тренажи пилота, *рекомпресионе* се користе у ронилаштву, а *хипербаричне* у медицини за лечења пацијената применом кисеоника под повишеним притиском.

ПОЧЕЦИ РАЗВОЈА

Енглец Хеншоу (Henshow) давне 1662. имао је визију лечења људи под повишеним притиском ваздуха, па је неке своје пацијенте смештао у импровизовану комору

облика кугле, у коју је меховима оргуља удувавао ваздух подижући (незнатно) притисак унутар коморе. Тако су, *де факто*, ударени темељи пнеуматске медицине која ће открићем кисеоника 1775. (Pristley) отворити велике могућности на више медицинских подручја.

Прва комора изграђена је 1860. у Канади, а затим у Санкт Петербургу, Амстердаму и Рочестеру. Доктор Канингем (Cunningham) је, у Кливленду 1927. године, изградио светско пнеуматско чудовиште у облику кугле, пречника 20 метара, шестоспратно, са купатилима и салонима, у коме је покушавао да под повишеним притиском лечи све и свашта. Успех је постигао једино у лечењу кесонске болести, док га је америчко лекарско друштво морално осудило за све остало.

После Другог светског рата, захваљујући унапређеним технологијама заваривања метала долази до правог бума у производњи комора, чиме су омогућена неслућена истраживања – спуштање човека до екстремних дубина у мору, медицинско одгоњетање тајни понашања човечјег организма на повишеним притисцима, комерцијално кориштење подморских ресурса,

даље представљају синоним ронилачке сигурности. У „првој лиги“ су рецимо Dräger, Naux, Comex, Galeazzi, Iberco, Hyper tes. Све те компаније, поред производње великих тзв. *вишемесних* комора, имају у свом асортиману и мале, тзв. *једномесне*, а придружили су им се, и створили праву конкуренцију, и произвођачи попут фирми Sec-hrist, Nyox, Perry, ETC, Khrunichev, итд.

ОБУКА ПИЛОТА

Свака авијација која држи до себе и потпуне обучености својих пилота набавила је ту врсту комора, у којима се пилоти дижу на висине 10-15, па и више километара, симулирајући услове лета у крајње разређеном ваздуху, где није могућно опстати без подршке додатног извора кисеоника. Пилоти су у авионима, јасно, под маскама, за случај хаварије својих кабина, што не би преживели без кисеоника из боца.

Супозиција хаварија пилотских кабина на великим висинама одиграва се у хипокоморама како би пилоти осетили шта се то дешава, навикли се на крајњи стрес и извлачење из опасне ситуације, а све ради безбедног приземљења. Те коморе су, најпре, биле грађене у облику коцке, а касније, ради унификације технологије градње, попут ваљка, као и коморе за рониоце. Једна од најновијих и боље опремљених комора (Hyperstar – 2000) инсталирана је у Алжиру за потребе њихових пилота и падобранаца.

ПОМОЋ У ПОДВОДНИМ АКТИВНОСТИМА

Ронилаштво је својим захтевима и потребама на одређени начин изнудило конструкцију комора којим би се осигурало више аспеката у подводним активностима: се-

лекција кадра, редовни ронилачки тренаж, верификација ронилачких звања и стицање виших, припрема за компликованије задатке под водом, сигурност у случајевима подводних инцидената, краткотрајно (оперативно) дубинско роњење, роњење у потпуној сатурацији и спровођење терапијских и рекомпресионих процедура.

Сем наведених намена, рекомпресионе коморе омогућавају и додатне активности, попут научноистраживачког рада (НИР) у медицинским областима везаним за боравак човека под водом или под повишеним притиском на сувом (у комори), НИР у области хипербаричне технике и испитивање новопроизведених или рементованих ронилачких и подморничких средстава.

Коморе су неопходан део укупне логистике на великим подводним радилиштима, где се изводе дуготрајни и напорни радови на већим дубинама, на спасилачким бродовима као подршка бројним подводним активностима тешких и дубинских ронилаца. Подршка су и подморничким посадама, док су приликом специјалног роњења, у морнаричким базама, обично у оквиру тзв. ронилачких полигона, те у хипербаричним центрима ратних морнарица у којима уобичајено функционише и станица за припрему гасних мешавина за дубља роњења.

Уобичајено, коморе се по броју места за рониоце деле на једномесне или вишемесне, а по месту монтаже на стационарне или покретне. Вишемесне коморе редовно имају два простора – мању преткомору и већи главни одсек – да би се могло комуницирати (улазак или излазак лекара и других лица) без нарушавања притиска на коме се проводи одређена процедура. Број места за седење је шест до осам у главном одсеку и два у преткомори, мада се у новије време граде серијске коморе са највише 14 се-

спортски изазови и свакојаки луди рекорди постављени под водом.

Фирме стасале у тој делатности поратних година достигле су светски врх квалитета и сигурности своје опреме, без које нема озбиљнијег роњења данас, тако да и

БРОЈ КОМОРА ДАНАС

Данас је у свету у употреби око 7.000 комора различите намене, а бројке се, такође, свакодневно повећавају, из чега се могу извући закључци да се број комора за војне и комерцијалне (привредне) активности повећава по стопама стотинак годишње, таман толико колико се комора повуче из оперативне употребе због застарелости и истека законског рока експлоатације. Број комора за медицинске потребе расте вртоглаво. Највећи пораст производње и стављања у функцију комора је у Кини, која већ има 3.500 комора у употреби, друга је Русија са 1.500 комора, па Јапан са 1.000, док је преосталих 1.000 распоређено у Европи (500) и САД и осталим земљама (500).

Улазак дубинских ронилаца у рекомпресиону комору

дејих места. Унутрашњи пречник цилиндричног трупа коморе је најмање 1.800 мм, а запремина од 10 до 12 кубних метара. Улазна врата (са обе стране на сферичним калотатама) округлог су облика. На страни главног одсека постоји тзв. Бајонет-спој за изобаричко спајање једномесне коморе, којом се у вишемесну транспортује ронилац страдао у подводном инциденту, да би му се пружила комплексна медицинска помоћ и обезбедио надзор над повређеним.

Најквалитетније коморе из те групе су: TDS-I (Dräger), Starcom 1800 (Haux), CX-1800 (Comex), 180.8.AC (Galeazzi), IB-100 (Iberco),

Једномесне коморе су преносног типа и употребљавају се за непосредну подршку ронилачким јединицама на локацији роњења. У случају инцидента ронилац се хитно смешта у комору, у којој се „диже“ на притисак дубине инцидента и под надзором најхитније транспортује до најближе установе која има вишемесну комору и лиценцираног лекара специјалисту подводне (хипербаричне) медицине. Представници најбољих једномесних комора јесу: TDT-5-FD (Dräger), Transstar 5,5 (Haux) и 65.1.AMST (Galeazzi).

Због немогућности да се помогне рониоцу у једномесној комори (стање без свести) произведене су и коморе за два лица, тзв. дуо-коморе, нешто модификованог облика и веће запремине од једномесних, како би пратилац повређеног могао да буде уз њега у току транспорта. Представници дуо-комора су Duocom (Dräger), Medcom (Haux), R-200 (ETC).

Стационарне коморе, углавном вишемесне, сем велике масе (најмање осам тона), имају фиксне темеље, енергетске прикључке и управљачки пулт привешен уз комору или позициониран између, ако је реч о комплексу више комора. Покретне коморе,

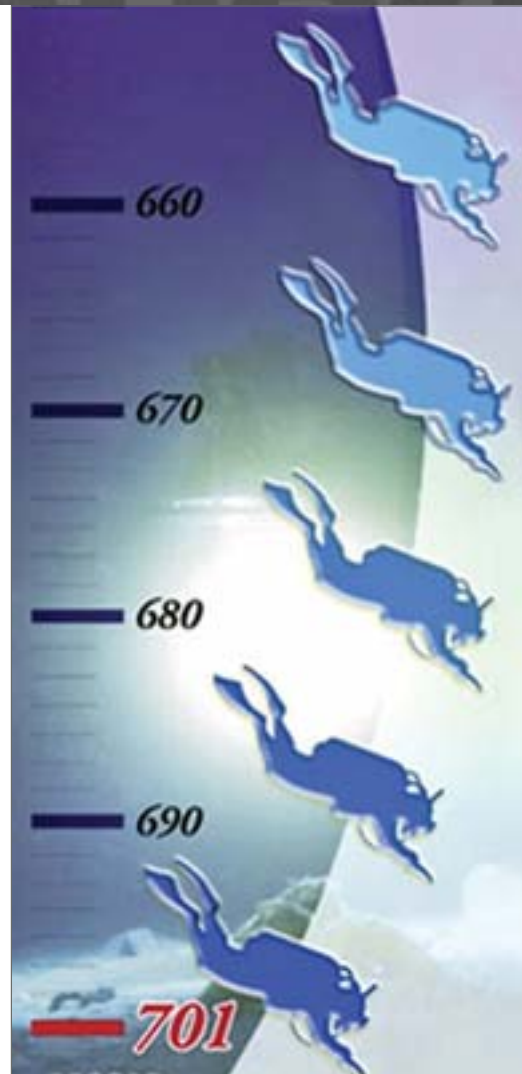
било да су једномесне и дуо-коморе, на ронилачким су бродовима „меко“ фиксирани на палуби, на наменским возилима такође, на предвиђеним местима, док постоје и варијанте комора на специјалној шасији, која се, попут ауто-приколице, просто закаче за возило ради што бржег транспорта.

Симулатори роњења (хидро-пнеуматски) јесу драгоцени елементи сваке рекомпресионе конфигурације. То може бити, на пример, кугласта комора смештена испод наменски пројектоване коморе, са којом има пролазну везу по вертикали. Симулатор се пуни водом до одређеног нивоа, а стављањем коморе под притисак стварају се услови роњења на отвореном мору, што је веома значајно за почетне фазе компликованих обука, приликом усвајања нових ронилачких средстава, тестирања ремонтваних дисајних система и апарата, итд.

Одличан је симулатор бивше ЈРМ у Институту поморске медицине у Сплиту (200 мВС – метара воденог стуба), затим у Констанци (Румунија – 500 мВС), Тулону (700 мВС), итд. Французи су у свом симулатору спустили два човека до дубине 610 м, на којој су провели 50 сати, а једног мајмуна у експерименту „Папио“ до 1.000 м, одакле се животиња вратила жива и здрава. Немачка има један симулатор (600 м за жива бића) и други великих габарита за тестира-

ДУБИНА РОЊЕЊА

Рекомпресионе коморе се граде за радне притиске у распону од 5 до 30 бара, што је еквивалентно дубинама роњења од 50 до 300 м, и то се сматра довољним опсегом дубина на којима се одиграва главнина активности под водом.

Човек је спуштен до дубине 701 метар у симулатору

КРСТАРИЦА ЕДИНБУРГ

Пре двадесетак година удружили су се рониоци и светски бизнисмени који су финансирани операцију вађења Стаљиновог злата са дна мора, којим је СССР плаћао савезничку помоћ у храни и оружју за свој народ. Злато је преносила енглеска крстарица *Единбург*, која је током 1944. потопљена у Северном мору, на месту дубоком 245 м. Том приликом извађено је више од 1.000 полу-га, чиме су подмирили трошкови операције и остварен уносан профит. Операција је трајала 30 дана и током тог времена рониоци су непрестано боравили на дубини 245 м, у потпуној сатурацији (потпуно засићење организма отопљеним инертним гасовима). Задатак је започело 12 ронилаца, а само су четворица успела да издрже напор до краја.

Унутрашњост коморе за војне потребе

ње опреме (2.000 м). Запремине симулатора се крећу од 15 м³ (Сплит) до 120 м³ (Гу-си, Немачка), а највећу запремину има симулатор америчке морнарице у Панаме Ситију – 220 кубних метара.

ХИПЕРБАРИЧНЕ КОМОРЕ

Као што су рекомпресионе коморе развијене у ронилаштву за потребе рекомпресионог лечења декомпресионе болести и баротрауматске гасне емболије, тако је са развојем медицине и увођењем кисеоника под повишеним притиском у клиничку терапију дошло до раздвајања комора за ронилачке потребе од комора за потребе медицине.

Употреба кисеоника у медицини је верификована 1963, па су пионири те методе следећих двадесетак година користили рекомпресионе коморе са накнадно уграђеним кисеоничким инсталацијама, што је особље у морнаричким центрима, које је опслуживало коморе, стављало пред додатне напоре (техничка компликованост, едукација за рад с кисеоником, мере опреза, противпожарна заштита, итд.).

Резултати у лечењу пацијената кисеоником врло су брзо дали повода водећим ауторитетима да се направи пројектантски отклон од класичних рекомпресионих комора, на начин да једна врста комора (рекомпресионе, дотадашње) остане у чисто ронилачкој употреби, а да се друга, нова група профрилише за чисте медицинске потребе.

Од средине осамдесетих до средине деведесетих учињени су огромни помаци у дизајну хипербаричних комора, мониторинг медицинској опреми, која се уграђује и у подручју сигурности експлоатације, јер

СЛОБОДНО ИЗРОЊАВАЊЕ

Уколико посада хаварисане подморнице на дну има услова да се припреми за тзв. слободно изроњавање (појединачно), онда је то најбржи начин који доводи подморничаре на површину са незнатним оштећењима (без бубњих опни), што је, ипак, ништа у поређењу са извеснијим смртним исходом ако се остане на дну чекајући увек неизвесно спасавање одозго – са површине. У тим ситуацијама је у пуној приправности комплекс рекомпресионих комора на спасилачком броду, лекарска екипа прихвата све подморничаре и смешта их у коморе ради елиминисања последица баротрауматске гасне емболије и осталих симптома који се могу појавити слободним изроњавањем са дубина – рецимо са 200 метара.

Једина рекомпресиона комора изграђена у бившој СФРЈ (Сплит)

су многи удеси указивали на несавршеност и појединих система, и обучености кадра који ради с кисеоником. Зато су на нивоу лекарских и инжењерских асоцијација у свету, само у последњој деценији прошлог века, донети бројни темељни документи који треба да обезбеде потпуну сигурност експлоатације комора.

Различити захтеви учесника у ронилачким или медицинским процедурама условили су и различите типове комора. Како по димензијама, намени, одликама, тако и по начину градње или употребе. На пример, постоје истраживачке коморе, коморе фиксиране на некој дубини мора, транспортне, за испитивање опреме и подморничких уређаја, за експерименте на животињама...

ГРАДЊА И ОПРЕМА

Вишемесне коморе за све намене најчешће се граде од челика квалитета Ч-1204 (котловни лим) технологијом заваривања. Дебљина зидова комора чији је радни притисак 10 бара варира у распону 10 до 12 мм на плашту и 16 до 18 мм на калотама. Кроз плашт се провлаче бројни прикључци (ваздух, кисеоник, инструменти, енергетика, веза, итд.) ради спајања са управљачким пултом. За ниже притиске, тј. за медицинску употребу, дебљина лима је мања, коморе су знатно лакше, а самим тим и јефтине.

Рекомпресионе коморе редовно имају округла врата са обе стране. На једном отвору је предвиђено тзв. изобаричко спајање једномесних комора којима се допремају повређени или оболели рониоци. Има вишемесних рекомпресионих комора и оних са једним вратима.

Хипербаричне коморе ваљкастог облика имају правоугаона врата ради уласка болничких колика са непокретним пацијентима, док квадро-коморе, које су данас апсолутни хит (коцкастог или облика квадра у формама по жељи купаца, са више одсека

различите намене, у којима се може боравити уз пуну биолошку и физиолошку аутономију), имају клизна врата како би се економичније користио унутрашњи простор.

Коморе свих врста и типова представљају у законском смислу посуде под притиском, чиме је њихов третман под врло строгим надзором овлашћених државних институција за специфичну опрему. Да би се избегли несрећни случајеви при употреби комора, оне се у одређеним роковима обавезно подвргавају детаљним техничким прегледима и испитивањима. Како су коморе производи специфичне намене, онда и надзор над градњом и опремањем обављају најпознатије светске класификационе куће, као што су: Germanischer Lloyd, Det Norske Veritas, Lloyd's Register, Bureau Veritas, итд. И опрема барокомора је специфична.

Пулт смештен уз комору представља својеврсно командно место било какве процедуре која се обавља над људством у комори. Оператер коморе, по претходно добијеном плану пресуризације, управља свим њеним функцијама, као што су брзина дизања притиска, максимални притисак, време задржавања на максималном нивоу притиска, време силаска са притиска третмана на атмосферски, прикључивање на кисеоник и искључивање, итд. Посебно се проверавају лица која улазе у комору како би се онемогућило уношење забрањених средстава (запалјивих, електричних, извора топлоте, опасних текућина, инструмената, итд.).

Да би било која комора могла да функционише, морају да буду обезбеђени и сви тачно одређени материјални и људски ресурси.

Поменимо још нешто. Да би се збринули учесници подводних активности установљена је подводна медицина као посебна грана. А затим су ударени темељи хипербаричне медицине која је непосредно проистекла из ње. ■

Милан КОМАР

ПРОШИРЕЊЕ АРСЕНАЛА БОМБАРДЕРА В-2

Америчко РВ започело је рад на проширењу арсенала стратегијских *стелт* бомбардера В-2. Према том захтеву, унутрашњи простор за бомбе ће се оспособити за ношење и најновије, до данас најтеже пробојне бомбе МОР (Massive Ordnance Penetrator), масе 13.600 кг. Те бомбе ће се користити за дејтва по најдубљим и најбоље заштићеним бункерима и инсталацијама, каквим, претпоставља се, располажу Иран и Северна Кореја. Наравно, те бомбе би се могле постављати и на В-52, али је процењено да су ови бомбардери сувише рањиви на савремене системе ПВО. Досадашње најснажније пробојне бомбе, ознаке GBU-28, масе 2.270 кг, које су иначе добијене постављањем пробојног наглавка, експлозива и система за навођење на расходоване цеви артиљеријских оруђа 203 мм, нису у потпуности задовољиле при дејствима у Ираку. Бомбе МОР имаће дужину од шест метара, носиће 2,7 т експлозива, а пробијаће 60 м армираног бетона умерене чврстоће, осам метара армираног бетона високе чврстоће или 40 м стене. Очекује се да ће први овако оспособљени В-2 бити на располагању у пролеће 2008. ■ С. Б.

ПРИЗЕМЉЕНА ФЛОТА ЛОВАЦА F-15

Америчко ратно ваздухопловство (USAF) приземљило је 676 борбених авиона типа F-15 Eagle (F-15 игл). Та одлука је донета након што се један авион тог типа практично распао током лета изнад америчке савезне државе Мисури. Остале летелице остаће приземљене до краја истраге која треба да утврди разлоге пада и да ли евентуално остале летелице тог типа имају недостатке који су довели до несрећног лета игла. ■ М. Т.

КИНЕСКИ БОРБЕНИ ХЕЛИКОПТЕР Z-10

Кинеске компаније CAIG (Changhe Aircraft Industries Group) и CHRDI (China Helicopter Research and Development Institute) пројектовале су и приказале први кинески специјализовани борбени хеликоптер Z-10. Иако о новим летелицама, осим објављених фотографија, нема много података, може се закључити да припадају истој категорији као и француско-немачки Tiger. Основна намена је ватрена подршка и противоклопна борба, а наоружање се, као и код других летелица те врсте, поставља на четири носача испод два кратка крила, уз стандардни покретни топ испод носног дела. Претпоставља се да ће основно противоклопно оруђе бити ракете које су још у развоју HJ-10 и ракете ваздух-ваздух TY-90. Кабина је дигитализована и садржи више мултифункционалних дисплеја, а посада ће располагати кацигама са нишанима. У но-

сном делу је сензорски комплет који се ослања на ИЦ и ТВ камере. Погон хеликоптера се састоји од два турбовратилна мотора Pratt&Whitney Canada PT6C-67C снаге сваког од 1142 kW. ■

С. Б.

НОВЕ МЕТОДЕ ЛЕЧЕЊА НА ВМА

ПРАЋЕЊЕ СВЕТСКИХ ТРЕНДОВА

Хируршко збрињавање пацијената који имају компликације узроковане хипертензијом портног, односно венског система, и брзо уклањање диоптрије ласером, две су нове хируршке интервенције које се раде на ВМА

Недавно су на Војномедицинској академији (ВМА) представљене две нове методе лечења које се у Србији једино ту раде. Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић рекао је да се на тај начин само прате светски трендови у медицини.

– Ми нисмо ништа ново измислили. Оно што смо у свету научили и што се тамо ради, ми покушавамо да донесемо овде како би и наши људи могли да се лече што јефтиније и квалитетније, да не би одлазили у свет и трошили своје и државне паре, каже генерал Јевтић.

И док се у првом случају спасава живот и купује време за трансплантацију јетре, у другом се пацијенти ослобађају мука које узрокује слабовидост.

ОПЕРАЦИЈЕ СПАСАВАЊА ЖИВОТА

Једна од нових хируршких интервенција која се ради на ВМА, због хитних стања, назива се операција спасавања живота. Начелник Центра за трансплантацију проф. др Дарко Мирковић објашњава да су то изузетно компликоване и уско специјализоване операције које се изводе само у највећим хируршким центрима. Разлог је јасан – за дијагностиковање, лечење, комплексну припрему пацијента и хируршку интервенцију потребан је мултидисциплинарни приступ. Наиме, реч је о једној од најтежих компликација хроничне болести јетре – о хипертензији портног, односно венског система. Вена порта је мала, дугачка свега десетак центиметра, а промера два. Налази се у десном горњем делу трбуха и сву крв из доњих делова тела доводи у јетру, лабораторију организама.

– Бројне су болести везане за портну хипертензију – прича проф. др Мирковић – а њена учесталост у нашој средини је око је-

дан одсто. Дакле, реч је о десетинама хиљада људи који болују од те болести. Сем тога, појава портне хипертензије је, у основи, везана за особе између 20 и 30 година, па је од великог значаја лечење тако младих пацијената.

На ВМА је недавно оперисан Растко Марић, стар 25 година, који је у ту болницу примљен због дубоке венске тромбозе десне ноге. Прве тегобе болести тај млади човек је осетио као студент теологије у Чикагу, после једне баналне инфекције која је почела након вађења зуба. Тамо се јавио лекарима, али они нису успели одмах да препознају болест и дали су му неадекватну терапију. После три месеца пребачен је на ВМА у веома тешком стању. Започето је интензивно лечење. Препознато је да болује од Budd-Chiari синдрома. Професор др Мирковић објашњава да су за тај синдром везани поремећаји коагулације крви.

– Прогресија те болести је следећа: примарно портна хипертензија, енормно увећање јетре које дан касније производи фиброзу јетре, оштећење, и све друге компликације – од мозга, преко плућа, бубрега, итд. И једини терапијски поступак је извођење специфичне хируршке интервенције – премошћавања крвотока јетре и главне вене трбуха који су тромбозирали (затворени) са вештачким графтом. Ту интервенцију извела је хируршка екипа састављена од абдоминалних хирурга и кардиохирурга. Пацијент се после операције добро осећа.

Другој пацијенткињи, Јелени Палић из Ниша, старој 29 година, сличном хируршком интервенцијом смањен је прилив крви кроз оболелу јетру и омогућено дуже преживљавање до евентуалне трансплантације. Професор Мирковић је истакао да се ВМА данас може сматрати референтном установом за те специфичне хируршке интервенције, а то свакако смањује њихову цену – најмање за десет пута у односу на светске центре.

ЛАСЕР ЗА СКИДАЊЕ ДИОПТРИЈЕ

– На Клиници за очне болести недавно су урађене прве рефрактивне операције са најновијим ласером који одавно има ВМА, брзине од 400 Hz у секунди. Такав апарат примењује се у последњих годину дана само у три клинике у Европи – истакао је пуковник проф. др Мирослав Вукосављевић, начелник те клинике.

Реч је о захвату уклањања диоптрије ласером који траје свега петнаест минута за оба ока, а изводи се у капљичној топијалној анестезији. Како је поступак вођен компјутером, могуће је микронском прецизношћу преобликовати површину рожњаче тако да диоптрија у већини случајева буде нула. Најновији ласер може да се користи на два начина, а на ВМА, најчешће примењују ЛАСИК методу јер је безболна, одмах даје резултат, на најбезбеднији начин отклања диоптрију и опоравак траје краће. Након 72 сата од операције пацијенти могу да се врате свакодневном послу.

Иначе, у свету се ласерска технологија примењује у терапији различитих рефрактивних аномалија више од деценије и омогућила је бројним пацијентима бољи квалитет вида без оптичких помагала. Више од 30 милиона људи у свету се годишње подвргне тој процедури, а вероватно ће се тај број и повећавати пошто је одавно Светска здравствена организација аметропију (диоптрију) уврстила у категорију инвалидности.

Овом хируршком методом лечи се кратковидост од -0,5 до -10,0 диоптрија, далековидост од +0,5 до +5,0 диоптрија и астигматизам до 3 диоптрије. За примену рефрактивне хирургије потребно је да пацијент буде старији од 21 годину, а горња граница се не поставља. Интересовање пацијената је велико, али су капацитети на ВМА за сада ограничени, по десет операција дневно, па су операције већ заказане до средине децембра.

Војни осигуранци те хируршке интервенције не плаћају, а цивилни ће морати све док се не потпише уговор између ВМА и Републичког фонда за здравствено осигурање о добијању упута. Таква операција, на једном оку, у ВМА кошта 64.000 динара (за ЛАСИК методу, а за ПРК је нешто јефтинија – 56.000), а то је неколико пута јефтиније него у свету. ■

Мира ШВЕДИЋ

ВОЈНЕ АКТИВНОСТИ НА ДАЛЕКОМ ИСТОКУ

Јапан и САД су у првој половини новембра извели низ заједничких вежби, на више од 100 различитих бродова и 450 борбених авиона и хеликоптера. Осим већ традиционалних циљева на јачању сарадње и размени информација, овогодишње вежбе су имале и посебан циљ: противракетна одбрана Јапана и, конкретније, одбрана Токија од дејства севернокорејских балистичких ракета. С тим циљем, на вежбама су, осим устаљених активности у организовању и руковању противракетним лансерима, проверени системи за праћење циљева на већ постављеним противракетним комплексима у бази Ирума у близини Токија.

Скоро у исто време Русија је, на територији Сибирског и Далекоисточног федералног округа, извела стратегијску командно-штабну вежбу „Исток-2007“, на којој су разрађивани сценарији заједничких активности и ангажовања оружаних снага, јединица Министарства унутрашњих послова, Федералне службе безбедности, јединица министарства за ванредне ситуације и цивилних власти. Посебна пажња посвећена је сарадњи у спровођењу активности за борбу против тероризма и решавања хуманитарних, еколошких и технолошких катастрофа.

Те америчко-јапанске и руске активности употпуњује изјава кинеског председника Ху Ђинтаоа, на партијском конгресу о „убрзаној модернизацији кинеске армије“ која би је сврстала у ред модерних светских армија. Модернизација подразумева увођење високотехнолошких оружја у ракетној, авионској и подморничкој области и иновације у војној теорији, организацији и развоју оружаних снага. Остварење ових циљева обезбеђује, до сада највећи, војни буџет од 34,14 милијарди евра. ■

УН РАЗМАТРАЈУ КУПОВИНУ БЕСПИЛОТНИХ ЛЕТИЛИЦА

Уједињене нације су последњих месеци врло интензивно разматрале набавку комерцијалних извиђачких беспилотних летилица, као подршку снагама под својим покровитељством, које учествују у међународним мировним операцијама. Према очекивањима, конкурс за набавку беспилотних летилица биће службено отворен у првој половини 2008. године, да би, вероватно, прве беспилотне летилице биле ангажоване у операцијама у Грузији и Судану, до краја следеће године.

Према основним техничко-тактичким захтевима, те летилице би требало да имају могућност најмање шест сати непрекидног и самосталног боравка у ваздуху, уз минимални оперативни радијус од 110 км. Намена тих летилица била би извиђање и контрола из ваздуха, а послужиле би и као комуникацијско чвориште између више корисника у ваздуху и на земљи.

Уз извиђачке тактичке беспилотне системе, а због карактеристика својих активности, очекује се да у блиској будућности УН размотре набавку веће флоте тзв. беспилотних логистичких летилица (ULAV – Unmanned Logistics Air Vehicle). ■

БУГАРСКЕ ЈЕДИНИЦЕ У САСТАВУ НАТО

Влада Бугарске је, као део својих обавеза из чланства у НАТОу, одобрила Меморандум о разумевању између свог и министарства одбране Хрватске, Грузије и Румуније о формирању и учешћу у мултинационалној интегрисаној логистичкој јединици НАТОа за инжењеријску подршку.

У документу је дефинисан правни оквир потребан за формирање и функционисање Мултинационалне логистичке јединице НАТОа за инжењеријску подршку са свим обавезама које треба да испуне земље које дају јединице у њен састав. Циљ формирања таквих јединица је потреба за ангажовањем оваквих састава у операцијама НАТОа, као делова мултинационалних оперативних снага, у којима би извршавале задатке инжењеријске подршке. ■

МИНИСТРИ ОДБРАНЕ НАТОА У НОРДВИКУ

Главна тема последњег састанка министара одбране НАТОа, одржаног у холандском Нордвiku, биле су операције у Авганистану и Косову, даље јачање капацитета ради боље припреме снага, посебно Снага за брзо реаговање и припрема за заседање НАТОа следеће године у Букурешту.

Међутим, тема Авганистан се наметнула као доминантна, јер је један број чланица, вероватно под притиском домаће јавности, затражио да врати своје снаге из операције ISAF или да скрати њихов мандат. Такви захтеви су, према проценама аналитичара, последица мањка војника у мисији, посебно за извођење оперативних акција на југу и истоку земље, неспособности авганистанске армије да преузме пуну одговорност за безбедносну ситуацију на целој територији, неизграђености цивилних структура власти, успореног обнављања и успостављања демократских институција, али и јачања талибана на југу земље.

У таквој ситуацији Јап де Хоп Схефер је нагласио да је неопходно не само да се повећа број војника у мисији ISAF него и да се у њој ангажује и шира међународна заједница – УН, ЕУ, Светска банка, јер је та операција прерасла војничке оквире и постала највећи испит за интегритет НАТОа. Потенцирајући да је неопходно убрзати напоре у обуци авганистанских оружаних снага како би оне могле да преузму дужности од војника НАТОа, Схефер је апеловао на све чланице Савеза да не смањују број својих војника и повећају напоре у достављању опрема и наоружања авганистанској армији. ■

ВЕЖБА ЈЕДИНИЦА ПВО ХРВАТСКЕ ВОЈСКЕ

На војном полигону на рту Каменак код Пуле, специјално намењеном за гађања јединица ПВО, недавно је изведена редовна годишња заједничка вежба јединица ПВО свих видова Хрватске војске са бојним гађањима, под називом *Штит 2007*.

Домаћин и организатор овогодишње вежбе био је 201. пук ПВО КоВ. Циљ је био стицање увида у степен ватрене и тактичке оспособљености и увежбаности ракетних јединица ПВО у гађању циљева у ваздуху лаким преносним ракетним системима ПВО С-2М и лансерима РИЗЦ. Увежбавања су извођена на тренажерима Н-100.

На вежби је учествовало око 300 припадника јединица ПВО, уз подршку 250. бригаде везе, 302. бригаде логистике, 92. ваздухопловне базе из Пуле и Војнопоморског сектора „Север“ из Пуле. ■

Пише
Александар
РАДИЋ

БУРА НА ШАР ПЛАНИНИ

Македонске снаге безбедности недавно су покренуле акцију „Планинска бура“. Антитерористичке полицијске јединице продрле су у села на обронцима Шар-планине и покушале да униште албанске терористичке групе. Терористи су прихватили борбу, али су се под притиском техничке и бројчане надмоћи на крају одлучили за бег. Коначни резултат је шест мртвих албанских терориста и 13 заробљеника у рукама македонске полиције.

На северу Македоније створени су услови за обуку маневарских снага намењених за примену у потенцијалним сценаријима насилног наметања решења за политичке проблеме у региону. После конфликта 2001. године, македонске снаге безбедности нису наметнуле чврсту контролу над деловима територија са већинском албанском популацијом, посебно у планинским теренима у близини границе са Косовом и Метохијом.

У складу са плановима прилагођавања структуре оружаних снага стандардима Натоа и жељама ЕУ да се демилитаризује контрола над државном границом, укинуте су карауле Граничне бригаде и сви задаци пренети су на полицију. У пракси се показало да се тиме граница отворила за пролаз терористима који су се несметано пребацивали са Космета на регион Тетова и Шар-планину. Албански ратни ветерани искористили су прилику и створили базе за обуку и сигурна склоништа за одметнике изложене притиску снага безбедности. На тај начин ојачане су маневарске структуре унутар терористичких организација и тиме се драстично повећао ризик од насиља.

На Шари су скровишта имали најтраженији терористи са Космета који су у Македонији били изван домашаја међународних снага. Вођа групе која се нашла под ударом полиције био је Љиријам Јакупи, бегунац из затвора Дубрава, у којем се налазио због почињених злочина. Он се пробио кроз полицијску блокаду, али његов колега Рамадан Шити, такође терориста, није имао среће и страдао је у сукобу са полицијцима.

Како се у први мах чини да су македонске снаге показале да су одлучне у намери одржавања реда и поретка, проблем представља то што су сада учиниле само „излет“ у легло тероризма. За темељито чишћење терена нема јасне политичке намере у влади, у којој су присутни и представници Демократске партије Албанаца (ДПА). Многи од њих су се 2001. године борили или су отворено подржавали побуну против македонских власти. Сада имају политичку моћ коју не желе да деле са другим албанским лидерима и ту се можда крије разлог за то што су македонски полицајци добили прилику да уђу у албанска села на падинама Шаре.

Терористи су разбијени у тренутку када су се у околини Тетова конфронтирале присталице ДПА и опозиционе Демократске уније за интеграцију (ДУИ). Члан парламента из ДПА Даут Решеги (у време оружаних сукоба 2001. године представљао се као командант Лека) пожалио се на то да полиција не може да заштити Тетово од криминалаца који су повезани са ДУИ. Наоружане групе из обе партије ушле су у директан сукоб и показале су да у рејону Тетова влада безвлашће. У атмосфери међуалбанског об-

рачуна у влади су се сугласили око уласка полиције у села која су центар паравојног организовања и за то су добили зелено светло ДПА. Ударац силе на крају су примили косовски терористи, што свакако представља профит за безбедност региона, али остаје отворено питање да ли се радило само о инструментализацији полиције у сврху надметања албанских партија за превласт.

На потез владиних снага из ДУИ су сасвим очекивано реаговали осудом и тврдњама да се ради о заштити интереса Мендуха Тачија, вође ДПА.

Македонска влада сада се налази под притиском лојалних грађана државе да потврди ауторитет и настави борбу против тероризма. Са друге стране, посредством владе афирмисани су интереси ДПА која нема мотива да жртвује свој утицај на Албанце и зато нема намеру да подржи на дужи рок активности македонске полиције на сузбијању албанских екстремистичких организација у околини Тетова.

Може се очекивати да ће Шара остати база за организовање и обуку маневарских снага које су један од главних генератора дестабилизације безбедносних прилика у региону. Ратни ветерани који су се борили против владиних снага на Космету, југу Србије и Македонији, нису показали намеру да се баве законитим пословима и сада су носиоци организованог криминала. Круг се затвара тако што се нелегално зарађени новац улаже у развој терористичких организација – регрутовање људи, обуку, набавке наоружања итд. Новац и несметано кретање терориста преко границе Космета и Македоније у великој мери су довели до јачања екстремних крила албанских политичких организација.

Албански екстремисти створили су организацију која може да обезбеди маневар снагама кроз све државе региона у којима постоји бројна албанска популација. Серија инцидената на северу Македоније представља доказ да постоји мрежа база које пружају уточиште терористима пред потрагом снага безбедности.

У прошлости традиционално затворена племенска култура Албанаца ограничавала је простор деловања екстремиста на локалне оквири. Моћ се налазила у рукама локалних вођа које су се тешко одлучивале за слање људи на друге терене изван властите контроле. Иако су били повезани заједничким циљевима, албански екстремисти нису били превише солидарни и били су склони да одржавају „приватизоване“ паравојне јединице. Сада, када се екстремисти могу ослонити на маневар и брзо премештање тежишта деловања, могу се очекивати само озбиљни проблеми, посебно у контексту решавања статуса Космета и наставак нарушавања суверенитета Македоније. ■

НА ПРАГУ ЗАЈЕДНИЧКОГ ИМ

Наш регион не заостаје за светом и прати савремена теоријска и кретања у области практичне примене информатичких технологија, иако према броју рачунара по глави становника нисмо у друштву савремено развијених земаља

Када се састане више од хиљаду професионалаца који се баве савременим информатичким технологијама примењивим у свакодневном животу и пословању, онда се може закључити да је реч о конференцији са веома високим дOMETИМА и квалитетом. Таква је била и недавна конференција о информатичким технологијама – *Синергија 07*, одржана у хали *Мастер* Новосадског сајма.

Овогодишња *Синергија*, чији је организатор Канцеларија Мајкрософта у Београду, један је од највећих скупова професионалаца из области информатичких технологија не само код нас у земљи већ и на Балкану. Показало се не само да наша земља не заостаје у праћењу савремених теоријских и кретања у области практичне примене информатичких технологија, већ да наши стручњаци дају свему томе значајан допринос. И то на бројним подручјима као што су пословне апликације, мобилност, безбедност пословања, повезивање (рачунарских и других) система, те у области развоја Hi-Tech или технологија за обогаћивање квалитета свакодневног живота.

■ ТРАСИРАНИМ ПУТЕМ

Како је то објаснио Дејан Цветковић, директор Мајкрософтове канцеларије у Београду, информатичке технологије данас изузетно брзо обогаћују наш живот и повећавају његов квалитет, али чине и непосредну везу између пословног окружења и свакодневног живота. А у пословном окружењу оне омогућују прикупљање и анализу

ЕНИТЕЉА

информација значајних за убрзано доношење одлука. То значи да и пословни менаџмент заснива своју успешност на информатичким технологијама. Тако је *Синергија 07* показала да су информационе технологије заједнички именитељ и у свакодневном животу, и у пословном окружењу.

Међутим, оно што је основни циљ развоја тих технологија, дакле, не само софтвера већ и хардвера који подржава баш тај савремени софтвер, јесте проналажење заједничког именитеља за обједињавање различитих технологија у пословним апликацијама.

Овогодишња *Синергија* је наставила путем трасираним протеклих година. Пређене су фазе од суочавања са информационим технологијама до прошлогодишњег погледа у будућност. Организатори скупа су проценили да је садашње време да се убрзано прихвати темпо који намеће савремена привреда и тако убрза пут ка информационом друштву. Због тога је овогодишња *Синергија* изнедрила и идеју да се организује Заједница професионалаца у информатичким технологијама. Наиме, схватило се да окупљање једном годишње не задовољава потребе наших стручњака за информационе технологије и да је неопходна чешћа и квалитетнија веза која би обезбеђивала размену идеја и сазнања у тој области. А то је само један од показатеља да ми у Србији не заостајемо за савременим светом у развоју и примени врхунских технологија. Таква заједница би доприносила теоријском и практичном развоју и имплементацији

информатичких технологија у нашем друштву, али би уз то повезивала и пословне партнере.

Кад се сагледа шта је све речено и приказано на *Синергији 07*, наше друштво у целини заостаје по броју рачунара у домаћинствима и у пословној примени. Али би се могло рећи да има и неколико области у којима предњачимо у односу на свет. Наш подмладак све више осваја висока места и награде на информатичким такмичењима у свету. С друге стране, чини се да у Србији има доста информатичког потенцијала. Ту је и један од Развојних центара Мајкрософта за информатичке технологије, који ради већ две године. Остали су, поред већ познатих у САД, у Ирској, Кини, Индији, а мањи развојни центар постоји и у Цириху.

Наш развојни центар је реализовао три пројекта, чији производи функционишу на милионима рачунара у свету. Сада је око 40 људи у том центру ангажовано на новом пројекту подршке за серверске податке, док се до 2010. године предвиђа да ће радити на пет пројеката. То значи да ће им бити потребни изузетни кандидати,

КВАЛИТЕТ

Овогодишња *Синергија* била је међународни скуп по броју и предавача и учесника. Пратили су је информатички стручњаци и професионалци из земаља и окружења, њих више од хиљаду. Иначе је до сада на свих седам скупова *Синергије* учествовало више од 20.000 људи.

На више од стотину предавања из дванаест целина, говорили су врхунски стручњаци из Грчке, Немачке, Канаде и других земаља света и окружења. Поред чисто техничких, значајан део предавања био је посвећен пословању (бизнису), менаџменту и оним техникама и областима које су интересантне појединцу, а не само предузећима и компанијама које су на тај скуп послале своје челне људе из информатичких структура. Тиме је остварен и спој између техничких знања и њихове примене у пословној пракси, од управљања пословима и производњом до маркетинга, чиме су знања и искуства из света постала доступна и нашим пословним људима и менаџерима. То су људи који треба да промовишу употребу информационих технологија у Србији и начине на које баш те технологије могу успешно да се искористе.

Колико је *Синергија 07* била занимљива за медије говори и податак да је било акредитовано 140 новинара из земље и окружења.

способни да раде на пројектима од стратегијског значаја у информатичким технологијама. Један од пројеката нашег развојног центра јесте препознавање математичких формула исписаних руком на панелу, које се преносе у дигитални облик на екран рачунара. Наставиће се и са развојем сличних апликација за физичке и хемијске формуле, што је значајан допринос свим онима који убрзано размишљају о својим идејама и проверавају колико су оне утемељене на егзактним математичким, физичким или хемијским процесима.

■ МАЈКРОСОФТОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

С обзиром на то да је *Синергија* чедо Мајкрософта, који нуди своје производне на клијентској и серверској основи, највише речи је било о њиховим постојећим и новим технологијама. Тако, кад је реч о најновијем оперативном систему Windows Vista, ни највећи оптимисти нису предвиђали да ће она окупирати наше, као и светско тржиште. Показало се да је то веома погодна платформа за проналажење података, има велику сигурност, обезбеђује контролу приступа појединим информацијама, управљање рачунарском инфраструктуром и велику мобилност.

Нови канцеларијски програм Office 2007 јесте скуп алата за десктоп и серверско пословање, односно то су алати за савремено управљање садржајима пословних и других апликација. Тај програм, више него претходни, обезбеђује да се унапређује пословно обавештавање и да се у сваком моменту дође до одговарајуће

пословне информације. То доказује да су у Мајкрософту свесни да су данас неопходни програми и апликације које ће се користити након инсталације. И то за пословне циљеве, односно обезбеђиваће добит оном ко заснива своје пословање на њиховим апликацијама.

Међу новинама које ће Мајкрософт пласирати на тржиште у наредном периоду биће и *Windows server 2008*. То ће бити платформа која ће имати фокусирану интероперабилност – омогућаваће да се у предузећима, у којима се одједном не занавља целокупна информатичка технологија, већ се и даље користи стари хардвер и проверен софтвер, чак и конкурентских предузећа, све апликације могу извршавати и резултати видети на корисничким екранима. То ће бити могуће јер се развој и имплементација заснива на производним стандардима, при чему се има у виду да постоје отворени производни стандарди, као што постоји и софтвер отвореног кода. Тако се наглашава да ће *Windows server 2008* омогућавати интероперабилност властитих и конкурентских софтверских производа. Поред тога систем ће имати могућност самоуправљивости, тако да ће сам смештати податке где је то најефикасније, мада то, на крају, и није битно за корисника, а уједно ће се и сам аутоматизовано одржавати. Тај серверски програм омогућаваће велику безбедност података у мрежној инфраструктури, а донеће и једну новину. Биће то сигурносни програм *Антиген* за заштиту од вируса и других малициозних програма.

■ РАСТ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Пратећи тежњу раста мрежне инфраструктуре, у Мајкрософтовим лабораторијама развија се и одговарајући алат за управљање, назван *System Managment Server*, који ће омогућавати истовремену инсталацију оперативног система на више рачунара прикључених на сервер, односно сервисирање у разним случајевима. Колико је то значајно знају највише они који професионално одржавају мрежне системе. Предвиђа се да ће систем оператер са једне конзоле моћи да управља свим оперативним системима на разним серверима.

Највише наде се, ипак, полаже у *SQL server 2008*, за који је речено да ће то бити најмоћнији производ Мајкрософта у наредном периоду. Он ће моћи аутоматски у графичком облику да прикаже систем под којим функционише инфраструктура и да

Пултови Интернета на сваком кораку

прилагођава програмске апликације. Све то је помак ка колаборационој структури, при чему се указује да је данас 70 одсто тржишта колаборационо, односно да је оријентисано на сарадњу у пословним информацијама. То је онај други заједнички именитељ ком тежи Мајкрософт у развоју свог софтвера. У ту визију уклапа се и *Exchange server*, платформа за развој портала, *Windows* студио и други програми.

Све то је основа да пословни људи могу приступити потребним информацијама, без обзира на то где се налазе, са било ког уређаја. То подразумева да се могу користити не само рачунари десктоп већ и мобилни, iPod и други уређаји, укључујући, наравно, и мобилне телефоне. Данашње тржиште захтева повезаност апликација

СИМУЛАТОР ЗА АУТО-ШКОЛЕ

Организатора ваља похвалити за то што је на *Синергију* довео и тим младих људи који је био један од победника на информатичкој олимпијади у Сеулу (Кореја). Какав је квалитет тих младих људи, студената пре свега, говори податак да су они израдили и представили први српски интерактивни симулатор за обуку у вожњу аутомобила. Наравно, они развијају и апликације за учење деце како да се понашају у саобраћају.

Према речима Милана Стојнића, студента Факултета организационих наука, једног од учесника пројекта, симулатор је израђен на основу знања и праксе за полагање возачког испита, а од идеје до прототипа протекло је нешто више од две године. За тестирање софтвера и реалних услова у саобраћају коришћен је *Мерцедесов* аутомобил, за симулацију градског окружења снимљене су и дигитализоване фасаде у Београду, а све је урађено према прописима о безбедности саобраћаја код нас и у свету. Били су потребни и статистички подаци из Завода за статистику да би се што реалније представила ситуација за реално обучавање кандидата за возача.

Симулатор је замишљен тако да не учи механику вожње већ омогућава учење правила саобраћаја и интеракцију окружења за њихово поштовање. Ту је и виртуелни инструктор који даје команде и бодује поступке кандидата. Слика градског окружења приказује се помоћу пројектора на платну од 180 или 360 степени и веома је реална. Наравно, у свету се таква решења већ примењују, али још не постоје стандарди за симулаторе вожње. Иако је у решењу примењено све што постоји у Закону о јавном саобраћају и програмима аутошкола, чека се озаконявање симулатора као помоћног средства у обуци кандидата за возаче.

на свим тим уређајима, укључујући чак и софтвер на DVD или ТВ уређајима у нашим кућама. Свим тим уређајима моћи ће се приступити Интернету као мрежи за коришћење података за личне или пословне потребе. То говори да је стратегија развоја савременог софтвера независна од хардвера и, захваљујући пословним стандардима, доступна са било ког информатичког уређаја. За лап-топ рачунаре и мобилне телефоне данас није никакав проблем да приступају Интернету уколико је власник претплаћен на неки сервис. У савременом свету и телевизори имају опције приступа Интернету и избору садржаја који занима кориснике.

У стратегији продора на тржиште Мајкрософт ће понудити и *Visual studio* као скуп алата за развој софтвера за највећи број програмских језика. Тиме се не завршава хоризонтални продор Мајкрософта на тржи-

Ко може склопити рачунар за нешто више од четири минута у првом покушају

Челни људи Мајкрософта у Србији и „Синергије 07“: Никола Мирчић, Дејан Цветковић и Владимир Кнежевић

ште, а што се тиче вертикалног продора, за то су задужени пословни сарадници, којима остаје довољно места да унапређују своје апликације и учине их ефикаснијим и доступнијим свим врстама и нивоима корисника. Ако се, дакле, има у виду да је веома тешко поново кренути испочетка у развоју оперативног система, посебно када већ постоји веома развијена инфраструктура, онда је јасно на чему се заснива и даљи развој Мајкрософтових софтверских производа.

А у Србији је довољно пословних партнера који развијају софтвер за вертикалне апликације, а њихове вештине превазилазе границе наше државе. *Синергија* је, дакле, и поред тога што промовише нове технологије и њихову примену, уједно и скуп на коме долазе до изражаја и технологије пословних сарадника.

■ ПРАТЕЋИ САДРЖАЈИ

Овако успешна и добро организована конференција није прошла без бројних пратећих активности. Пре свега ваља истаћи *hands-on* лабораторију, компјутерску учионицу у којој је одржан курс за стицање титуле *Master of Deployment*, сертификат који ће после *Синергије* постати комерцијалан. Тако су учесници ове конференције имали прилику да бесплатно присуствују предавањима о примени Мајкрософтових решења и, наравно, да полагају испит за добијање ове примамљиве титуле. Тим документом потврђује се да је онај ко је поседује у стању да осмисли, изгради и подржава компликоване информационе системе, чија је улога да подржавају пословање у свим доменима и ситуацијама. У поменутој лабораторији учесници су након предавања могли да испробају представљене технологије и увере се у њихов квалитет и предности.

Постављена је и конференцијска продавница са производима који су повезани са садржајем *Синергије 07*. Узбуђење је донело и такмичење у брзом склапању рачунара, у коме је победник успео да склопи рачунар и да он проради након четири минута и шест секунди. Свој продајни штанд имала је компанија *Desk*, која је као технички спонзор уредила *hands-on* лабораторију и поставила пултове за Интернет, претворивши тако Мастер центар у Интернет кафић, место где се могло приступити хипербрзом Интернету. Та компанија је представила и најбржи рачунар у Србији *DESK H407Sli*, произведен у сарадњи са неколико светских произвођача рачунарске опреме.

ПАКОМ из Ниша је у Мастер центру представио продају информационог технологија *on-line*, преко Интернета, Телеком Србија је приказао како се Мајкрософтове технологије имплементирају у мобилној и стационарној телефонији, о *Интелу* не треба много причати, јер је он најпознатији по утрци у производњи процесора код нас. Ту су били још и *Елсон* који је представио најновији штампач *Stylus D120*, *Hawlet-Pascard* са производима, услугама и решењима за пословне људе и произвођаче, међу којим је најзначајније представљање решења за оптимизацију пословне технологије. То су софтверска решења за управљање и апликацијски сервиси, којима се, како они кажу, повезују перформансе информатичких система, побољшава управљање и аутоматизују кључне функције на нивоу стратегије, апликација и операција.

Слику о примени информационог технологија употпунила је и компанија *Quest software*, која је од основне функције које нуде оперативни системи UNIX, Мајкрософтов Windows, IBM, ВЕА и других, кренула даље и развила апликације које омогућују боље перформансе, доступност база података и већу могућност управљања њима.

Без обзира на то што су челни људи Мајкрософта у региону и други учесници оценили да су том конференцијом испуњени њихови интереси и постављени циљеви, из других углова може се рећи да је то, пре свега, била техничка конференција на високом нивоу, организована за стручњаке и експерте у примени информатичких технологија. Теме на том скупу биле су изузетно актуелне, прилагођене учесницима, а садржајност је имала како теоријску тако и практичну страну представљања. Међутим, тако постављена *Синергија 07* превазилази интересе организатора. Она има ширу друштвену конотацију и омогућује бржи и квалитетнији прелазак у информатичко друштво. При томе није реч о аутоматизованој технологији која би пасивизирала човека интелигентним решењима, већ пре свега о технологији за чију примену је неопходан и висок ниво техничких и информатичких знања, и поверење у сопствене потенцијале да ће њену примену моћи контролисати и тако остваривати не само пословне резултате већ и унапређивати квалитет живота обичних грађана. Ако је човекова будућност у информатичком друштву, онда је убрзање које је учинила овогодишња *Синергија* значајан помак унапред. ■

Никола ОСТОЈИЋ

Успостављању црвено-бело-плаве, сретењске, српске државне заставе, над којом су заклетву оданости положили књаз Милош и сви сретењски депутати, успротивиле су се велике силе Русија, Турска и Аустрија. Пошто је устав убрзо био суспендован, за српску заставу узет је другачији распоред боја: црвено-плаво-бела. За тај барјак – чије су боје и у данашњој српској застави – везана је једна анегдота: када је кнез Милош приликом свечаног пријема хатишерифа од турског узглавника 1833. обесио руску заставу (чији је распоред боја: бело-плаво-црвена), јер другу није имао, и када му је Турчин то замерио, наредио је да се заставка скине, окрене и поново дигне, уз речи: „Ето, сад није руска, већ српска заставка“!

УСТАНИЧКИ БАРЈАЦИ

Заставе у Првом српском устанку вијориле су се као знамења опште борбе против Турака, иако су поједине војводе, по традицији преузетој од хајдучких вођа, имале своје барјаке другачије по облику, форми, величини, или симболима. Израђиване су од свиле, или обичног платна црвене, беле, плаве, или зелене боје.

Устаничке заставе су у народу и нашој епској поезији називане барјацима, по угледу на српске барјаке крсташе у Косовском боју. Први барјак, који се спомиње при избору Карађорђа за војводу, описао је прота Матија Ненадовић.

ЗАСТАВЕ ВОЈДА КАРАЂОРЂА

Карађорђе је у првој години устанка, 1804, имао три заставе. У Орашцу приликом избора за војводу, он је црвено-белу заставу, изаткану у Шумадији, предао Танаску Рајићу, барјактару устаничке Србије. Друга заставка, вишњевоје боје, изграђена је од три дела, дужине 1,4 м, а ширине 35 цм. С једне стране био је насликан лик арханђела Гаврила, а с друге белог орла. С леве и десне стране орла, до његових ногу, насликани су цветови крина, који на врху имају три пулоља. Златним словима је исписан натпис од три речи на славеносрбском: Грб старих Срба.

Трећа Карађорђева заставка из 1804. имала је два пера са кићанкама, дужине 130 цм, а од почетка кракова 84 цм. Начињена је од плаве с једне и жућкасте боје, с друге стране. На тој страни измалан је Стефан Првовенчани. На предњој се налазио црвени штит са белим крстом и четири оцила. Испод крста се налазио натпис на славеносрбском језику.

Осим Вождових, 1804. године постојале су и друге устаничке заставе. Барјаке су имали војводе Антоније Пљакић, Јовица Милутиновић, Ђуле Вуличевић, те устаничке вође Михаило Недић и Глигорије Младеновић, Јанко Катић, Лука Лазаревић и други.

Већину застava из устаничке 1804. радили су карловачки живопици Илија и Стефан Гавриловић, поштовалац и пријатељ Доситеја Обрадовића, један од вредних Гавриловићевих ученика Петар Николајевић Мoler и Никола Апостоловић.

У првим данима устанка постојала је велика сличност хајдучких застava са устаничким. У народним песмама хајдучке заставе биле су од свиле или платна, обично једнобојне (црвене, зелене или беле) са знаком крста или иконом свеца назване „светачки барјаци“. У 1804. вио се и барјак са три пера и са три крста, за који се претпоставља да је узет из цркве, или још сигурније да је био знамење неког значајног хајдука. Та застava је од зеленкастог свиленог платна чија су се пера завршавала кићанкама. Платно је било овичено чистом свилом, ширине 144 цм. На свакој поли су се налазила три аплицирана крста од истог зеленкастог материјала, као и застava.

У устаничкој 1805. и 1806. јављају се нове заставе. Смедеревски кнез Ђуша Вуличевић, погинуо крајем 1805, вио је заставу од зеленкастојуте свиле, с кићанкама на крају пера. С једне стране налазила се икона светог Ђорђа, а десно од ње, у правоугаонику, био је српски грб, крст са оцилима на црвеном пољу. Испод њега су била два укрштена мача, а око целог грба, у овалу, стајао је натпис из Стематографије, који га и објашњава.

У 1809. устављене су тзв. „регуларне заставе“ које су добиле све компаније. Оне су направљене од платна светложуте боје, од два неједнака дела, са црвеним троугловима, намаланим на ивицама:

„На средини, у барокном овалном оквиру, сликан је, на црвеном пољу, српски грб, бео крст са оцилима, а у другом оквиру, на плавој основи, глава дивљег вепра прободена стрелом, тзв. грб Трибалије. Испод грбова су убојни знаци: две укрштене топовске цеви, по две заставе са стране, а испод, на ланцу, запаљена кумбара. На црној намолованој траци је натпис: *С Богом, за веру и отаџбину!*“

За разлику од ових барјака, на којима су симболи само с једне стране, друге заставе регуларне устаничке војске имале су симболе и на другој страни. Оне, поред крста са оцилима,

Карађорђева застava

имају главу вепра, као још један хералдички знак.

На средини оба грба, Србије (бели крст са белим оцилима на црвеном пољу) и Трибалије (црна вепрова глава са стрелом у челу), налазила се круна и на њој наслонена гола рука са сабљом. Изнад тога је још једна круна, плава са крстом на врху. Испод штита са грбовима налазе се трофејни знаци: две мање црвене и две мање зеленкасте заставе.

Налик на те заставе била је и Карађорђева војводска застava, која на предњој страни, на црвеном пољу, има у нагнутом елипсастом кругу српски грб и грб Трибалије. Испод њих налазе се две заставе (црвене боје са белим крстом уздуж), две прекрштене пушке и медаљон. Изнад грбова су две главе са крунама, а повише њих две повијене руке које замахују кривим сабљама. На врху је велика круна са крстом. На другој страни заставе је руски грб: двоглави орао раширених крила, који у канцима држи царске инсигније (скиптар и круну). У средини је у златном оквиру икона светог Ђорђа који убија аждају. Обе стране војводе заставе имају натписе изведене у полукругу.

ТАКОВСКИ БАРЈАК

У Другом српском устанку застava поново постаје знамење ослободилачке борбе. Тада су устаници користили барјаке сачуване из Првог устанка, српске и руске, затим црквене барјаке, али и оне заставе које су посебно шивене за устанак. Те нове

Таковски устанак

војничке заставе прављене су од истог материјала као и Карађорђеве, али је симбол другачији: рало са упрегнутим воловима на платну зелене и црвене боје, што је симболисало земљораднички карактер Србије.

Кнез Милош је свој, таковски барјак добио од Руса. Као сви тадашњи српски барјаци и овај је, на белој свили, имао руског црног двоглавог орла. На предњој страни биле су насликане иконе св.

Ђорђа на коњу и св. Андреја Првозваног, а на другој страни, на црвеној свили била су представљена српска знамења: грб Србије, Трибалије и Рама. Изнад сваког грба била је по једна глава у шлему са круном, а изнад српског грба – царска круна са крстом. Око Милошевог барјака налазиле су се ресе, а на врху копља – од злата јабука.

Испод руског орла налазио се натпис на руском: „Овај орао руски милоствито штити Србију за храброст, ствара је пространом. Утврђује да се унапред општа слобода српског народа заштити од погуби у сваком погледу. Даје своју реч да ново лице и име буде потврђено!“

Испод грба Србије такође се налазио натпис на старом руском језику:

„Једна је воља у светским делима општа и чита. Тако се са земље плодне чине страшне борбе: снагу већим силама учвршћују многа дела ужасна, Србији помажу, по воздуху до небеса своје хвале сеју, крвљу утврђују, златом не оцењују!“

Од оснивања регуларне војске 1825. године, заставе се у Србији зову барјацима војничким, под њима су први регрути полагаали заклетву. Ношени су на војничким пародама, а кнез Милош, или друга висока личност, поздрављан је барјаком савијеним према њему, као што је било прописано и Карађорђевим Војним уставом од 1813. године.

За владавине кнеза Милоша државна застана, која је одмах уведена и у регуларну војску, успостављена је Сртењским уставом 1835. године. У глави 2. Устава стоји:

„Боја народна српска јест отворено црвена, бјела и челикасто-угасита (плава, п. а). Грб народни српски представља крст на црвеном пољу, а међу краковима крста по једно оцило окренуто ка крсту. Сав грб је опасан зеленим вијенцем, с десне стране од растова, а са леве од маслинова лишћа!“

СИМБОЛ НЕЗАВИСНОСТИ

Ова застана, над којом су заклетву оданости Уставу и српској застави положили Милош и сви депутати Сртењске скупштине, била је свечано освећена у Крагујевцу, у цркви кнеза Милоша. Успостављању српске државне заставе успротивиле су се велике силе, Русија, Турска и Аустрија, али како је устав био суспендован, то је убрзо за српску заставу узет следећи распоред боја: црвено-плаво-бела. За тај барјак, чије су боје и у данашњој српској застави, везана је једна анегдота: када је кнез Милош приликом свечаног пријема хатишерифа од турског узглавника 1833. обесио руску заставу (чији

је распоред боја: бело-плаво-црвена), јер другу није имао и када му је Турчин то замерио, наредио је да се застана скине, окрене и поново дигне, уз речи: „Ето, сад није руска, већ српска застана!“

Нову српску заставу прописао је турски ферман и требало је да има „три цвета, тј. одозгор црвеног, у среди плавог и одоздол белог“, што је био покушај да се на српску заставу ставе турски симболи на црвеном пољу – три полумесеца са звездама. Пошто су српски народни депутати то одбили на скупштини, Турска је предложила да се уместо три полумесеца ставе четири шестокраке беле звезде. Народни прваци су и то одбили.

Српски грб у новој редакцији, богатије представљен и допуњен кнежевском круном и православним крстом, „као симболима власти и владања на супрот тврства и муслиманства“, значило је неку врсту појачаног, хералдичког, симболима наглашеног, признања српског националног индивидуалитета, затим уздизање народног достојанства и јачање његовог угледа у свету, али и признање права Србији на њено постојање као националне државе! И копље на коме је стајала застана била је у народним бојама: црвена-плава-бела.

Ова застана, без турских знамења на њој, била је у употреби све до 1878, односно до 1882. када је Србија проглашена за краљевину.

Заслугом кнеза Милоша, почев од 1835. године, на српским бродовима и скелам вијорила се и прва поморска застана Кнежевине Србије. После пораза Турске у рату са Русијом 1828–1829, на основу Једренског мира, Турска је, поред других обавеза,

прогласила и слободну пловидбу Дунавом, али је тек 1835. ферманом султанским признала српску поморску заставу. Тада је о Првој поморској застави Кнежевине Србије речено и ово:

„Подунавским везирима, Пашама, Кадијама, Војводама, Асијанима и другим старјешинама и надзоритељима скела. Од стране Србског Књаза Милоша Обреновића (да би конач његов сретан био) поднешена ми је молба да би Србски народ, подан мојој високој Порти, поред дародаваних му од мене преимуштва, удостојио и тога да може по ријекама и мору пловећим, у Цариград доходећим, и туда пролазећим лађама – од истог народа њихов властити барјак развијати, као што је то дозвољеније дано за трговачке лађе Молдавије, Валахије и острва Самоског, тако је закључено да се од високе моје Управе даде и Србскоме народу тробојни барјак, на коме ће горња чест црвене, средња плаветне, а доња бијеле боје бити...“

Окружницом од 17. августа 1836. упозорене су и лучке власти у Намјестништву Далмације (Царско – Краљевска Поморска Централна Управа у Трсту) о новој поморској застави Кнежевине Србије и повластицама коју бродови са том заставом имају у лукама и водама Аустрије. У тој окружници, поред осталог, стоји:

„Отоманска Порта дозволила је Кнежевини Србији посебну заставу, истовремено саопштавајући жељу да би се та заштита и повластица одобрене бродовима турским проширила такођер и на бродове који вију српску заставу!“

Тако се, после паузе дуге четири века, на бродовима Кнежевине Србије који су пловили Дунавом и Црним морем, поново залепршала српска национална застана. ■

(Наставак у следећем броју)

Застава са српског двора – крајем XIX века

ДОГОДИЛО СЕ...

15. новембар 1914.

Рођен је југословенски генерал српског порекла Петар Драпшин. Учесник је Шпанског грађанског рата и један од организатора устанка у Другом светском рату у Херцеговини против немачких окупатора. Проглашен је за народног хероја.

15. новембар 1920.

Скупштина Друштва народа одржала је прву седницу у Женеви. Друштво је основано после Првог светског рата да би осигурало мир и међународну сарадњу, али је, због супротности између великих сила, убрзо изгубило утицај.

15. новембар 1942.

Код Гвадалканала у Тихом океану окончана је тродневна битка јапанске и америчке флоте и авијације, која је означила преокрет у рату на Пацифику. Јапанци су претрпели мање губитке у бродовима, али је стратешки успех припао Американцима, који су поред бродова уништили готово комплетну јапанску дивизију.

15. новембар 1942.

У првом споразуму од Другог светског рата који се односио на конвенционално наоружање, Варшавски пакт и НАТО су се у принципу договорили да драстично смање количину тог оружја.

16. новембар 1914.

Почела је Колубарска битка, највећа коју је српска војска водила у Првом светском рату. Битка је завршена 15. децембра победом Прве српске армије, под командом генерала Живојина Мишића, над аустроугарским трупама које је предводио генерал Оскар Поћорек. Аустроугарска војска је била приморана да се повуче из Србије.

19. новембар 1990.

Потписан споразум о конвенционалним снагама у Европи и о уништавању дела наоружања. Лидери НАТОа и Варшавског пакта објавили су да је окончан хладни рат двају војних блокова.

20. новембар 1847.

Умро је српски писац, преводилац и глумац Јоаким Вујић, отац српског позоришта. Гимназију је учио у Калочи и Сегедину, лицеј и права у Пожуну (садашња Братислава). Доста је путовао учећи стране језике. Прва „театрална представленија“ приредио је у Пешти, Баји и Сегедину између 1813. и 1815, а у Земуну 1823. године. У Србији је с прекидима боравио од 1833. до смрти. У Крагујевцу и Београду основао је, као „књажевско-српског театра директор“, 1834. и 1836. прве позоришне трупе. Био је противник језичке реформе Вука Караџића.

20. новембар 1863.

Рођен је српски писац Богдан Поповић, професор Универзитета у Београду и члан Српске краљевске академије. Један од оснивача „Српског књижевног гласника“ и творац „београдског књижевног стила“.

21. новембар 1869.

Рођен је српски правник и историчар Слободан Јовановић, професор Београдског универзитета, председник Српске краљевске академије, најзначајнији српски правни писац и теоретичар државе у 20. веку. Током Другог светског рата био је председник и потпредседник југословенске емигрантске владе у Лондону. После рата комунистичке власти су га у одсуству осудиле на 20 година затвора и губитак грађанских права. Шездесет година касније, октобра 2007. један од водећих српских интелектуалаца 20. века рехабилитован је одлуком Окружног суда у Београду, чиме је ранија пресуда проглашена ништавном.

22. новембар 1954.

Умро је руски правник и дипломата Андреј Вишински. Био је државни тужилац у време великих чистки које је у другој половини тридесетих година 20. века спровео совјетски лидер Стаљин. Био је шеф совјетске дипломатије, а потом стални представник СССР у УН.

22. новембар 1972.

Председник САД Ричард Никсон укинуо је, након 22 године, забрану путовања америчких бродова и авиона у Кину.

22. новембар 1977.

Англо-француски путнички авион „Конкорд“ почео је редовни саобраћај између Европе и Америке. Редовни летови успостављени су након две године правних расправа због јачине буке коју тај авион производи.

23. новембар 1855

У Сенти је рођен Стеван Сремац, најизразитији представник српске хумористичке прозе и један од најзначајнијих писаца српског реализма Био је члан Српске краљевске академије.

23. новембар 1932

Спајањем два краљевства – Нејд и Хејаз – формирана је Краљевина Саудијска Арабија са краљем Абдул Азир ибн Саудом.

24. новембар 1859.

Објављена је епохална књига енглеског природњака Чарлса Дарвина „Порекло врста“ у којој је изложио своју теорију еволуције.

24. новембар 1916.

Умро је британски конструктор оружја америчког порекла Хајрем Стивенс Максим. Његов митраљез конструисан 1884. године назван је „максим“.

25. новембар 1974.

Умро је бурмански дипломата У Тант, генерални секретар Уједињених нација од 1962. до 1971. године. Конгоанска, берлинска и кубанска криза, рат у Вијетнаму, сукоби на Блиском истоку и рат Индије и Пакистана били су драматични догађаји са којима се суочавао током мандата.

27. новембар 1895.

Шведски фабрикант и проналазач динамита Алфред Нобел написао је у Паризу тестамент којим је велико богатство завештао за развој науке и литературе и борцима за мир. Предвидео је пет једнаких делова за награде за физику, хемију, медицину, књижевност и мир. Умро је 1896. године, а награде су први пут додељене 1901. године.

27. новембар 1942.

Француска морнарица потопила је већи део ратне флоте у тулонској луци како би спречила њен пад у руке Немаца.

28. новембар 1950

У Београду је основан Музеј позоришне уметности Србије.

29. новембар 1924.

Умро је Ђакомо Пучини, најзначајнији италијански оперски композитор после Вердија.

29. новембар 1947.

Генерална скупштина УН изгласала је поделу Палестине на јеврејски и арапски део са Јерусалимом под контролом светске организације. То је 1948. године омогућило стварање државе Израел.

30. новембар 1957.

У Бечу је умро српски сликар Паја Јовановић, представник академског реализма, аутор жанр-сцена и великих композиција из српске историје („Сеоба Срба“, „Проглашење Душановог законика“).

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ФИЛМ О НАУЧНИКУ
МИЛУТИНУ МИЛАНКОВИЋУ

ТАЈНЕ НЕБЕСКЕ МЕХАНИКЕ

Удружење Милутин Миланковић и Универзитет у Београду представили су први документарни филм о животу и делу српског геофизичара, климатолога и астронома, познатог по теорији ледених доба, којег је НАСА сврстала међу петнаест највећих научника свих времена

У Свечаној сали Ректората Универзитета у Београду, 18. октобра одржана је премијера четрдесетоминутног документарног филма *Путник кроз васиону и време*, који говори о животу и делу српског геофизичара, климатолога и астронома Милутина Миланковића.

Тај биографско-документарни филм, намењен средњошколцима и студентима, настао је у сарадњи Београдског универзитета и Удружења Милутин Миланковић. Ректор Београдског универзитета Бранко Ковачевић, на пројекцији филма изјавио је да се значај рада професора Миланковића може упоредити са достигнућима Тесле, Пупина и Андрића.

У првом документарном филму о признатом српском научнику преплићу се чињенице из живота са аутентичним мислима и цитатима из његове аутобиографије и стручних радова. Редитељ Душан Вулековић, у изјави за *Одбрану*, тај филм упоређује са филмовима продукције Discovery и сматра да су до сада српски документарни филмови, углавном, остајали на нивоу телевизијске приче. „Рад на филму почео је јануара 2006. и, иако са мањком средстава, завршен је захваљујући екипи правих професионалаца“, објаснио је млади редитељ. То је истовремено и први документарно-биографски филм Душана Вулековића, поред кога ауторску екипу чине и глумци Душан Почек, Владан Дујковић и Милан Михаиловић. Филм је настао у продукцији Удружења Милутин Миланковић, Застава филма и Image design студија.

Милутин Миланковић рођен је 1879. године у Даљу, у тадашњој Аустроугарској. Завршио је основне и докторске студије грађевинске технике у Бечу, а 1909. године, као први српски доктор техничких наука, дошао је на Универзитет у Београду, где је постао професор рационалне механике, небеске механике и теоријске физике. Уз рад на факултету, посветио се и науци. Два његова највећа научна доприноса јесу објашњење климе свих планета Сунчевог система и појаве ледених доба на Земљи, познате као *Миланковићев циклуси*. Објединио их је 1941. године у свом главном делу – *Канон осунчавања Земље и његова примена на проблем ледених доба*. Творац је и најпрецизнијег календара, којим би били реформисани јулијански и трегијански, који је прихватио цариградски Свеправославни конгрес 1923. године. Ипак, у пракси никада није употребљен. Од 1924. године члан је Српске краљевске академије, а после неколико година постаје њен потпредседник.

Иако је од педесетих година прошлог века Миланковићева теорија ледених доба критикована, српски научник међународно је признат осамнаест година после смрти – 10. децембра 1976, када је највећи научни часопис *Наука* потврдио Миланковићеве прорачуне. Доказано је да су варијације Земљине орбите заиста индикације ледених доба. Поред тога, 1988. године, на научном скупу посвећеном тој области промовисана је нова истраживачка метода, чију основу чине Миланковићев циклуси и којом се одређују фазе кроз које је прошла Земља. Такође, у Миланковићеву част кратер на Месецу и Марсу и планетоид данас носе његове презиме, док га је НАСА уврстила међу петнаест највећих научника свих времена.

На овим просторима не постоји музеј посвећен Милутину Миланковићу. У октобру прошле године, у сарадњи српске и хрватске владе, започело је реконструисање његове куће у Даљу. Обновљени објекат отворили су представници влада јула ове године. Поред спомен-соба у оквиру куће, предвиђено је да од 2009. године, на сто тридесету годишњицу његовог рођења, Миланковићев дом постане и регионални центар за младе таленте. ■

Невена ШУТИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

УБЕЂЕЊЕ

– ... А без убеђења достојанственог живота нема!..

Управо тога часа сам ушао у купе и поздравио се. Старији господин се побунио не одговарајући на мој поздрав.

– Ах, то је тако старомодно. Кога занимају сличне ствари? Па све је, онако или овако, релативно, условљено, зависно од прилике! У реалном животу реч је, у најбољем случају, о „сличним мишљенима“ или „изгледа правим дијагнозама“. Ко сад, у нашој просветљеној епохи, живи са „убеђењима“ или по „убеђењима“? Хоће ли један савремени лекар утврдити ишта слично?!

Млађи господин је сачувао драгоцено спокојство. Само су се његове очи, канда, кришом осмехивале.

– Ви ме зачуђујете, господине тајни саветнице. Ја сам збуњен. Како могу одговорити на Ваш гнев, ако знам да сам осуђен од самог почетка? Тим пре што у Вашим питањима звучи чврсто убеђење да убеђења нема, и да их бити и не може. Мој положај је унеколико отежан: Ваше убеђење осећа у мени убеђење супротстављање, а још тврди да га бити и не може. Ако га не може бити, како онда одбраним своје? Зато сам принуђен замолити, Вас, истрајног реалисту, за благонаклону пажњу и трпеливост. Ево, већ видим Ваш доброћудни осмех...

– Добро, драги колега, опет сам кратак. Али, „убеђење“, као такво, за мене остаје, ипак, психолошка загонетка. Надам се да нећете порећи како је све на свету релативно? Откуда та сигурност у такозвана „убеђења“ људи?

Млађи господин се изненада уозбиљио. У његовом, помало случајном, гласу, осетио се некакав унутрашњи набој.

– Остаје ми да браним свој „крето“. Колико ја разумем, није све баш тако релативно: постоје апсолутно коначне истине које доживљаваш у такозваној „очигледности“. Тиме ја, наравно, уопште не желим да вас срдим. Хтео бих претпоставити да је све у стварности „релативно“ и покушати да пронађем пут према убеђењу.

– Па, покушајте, молим вас – бодро одсече старији господин.

– „Све је релативно“, значи исто што и „ништа није постојано“; то јест, да је све издајно, пролазно, условно и надусловљено, преварљиво. На томе се ништа не може изградити. Отуда стална захтевност за чврстом земљом, тражење фундамента, воља за „нерелативност“. Дубока и искрена захтевност су – залага оног што сам предузимаш у свему што захтева удео срца и ума, залага да нећеш равнодушно склизнути површином ствари. Истраживачки посао, са своје стране, захтева усредсређеност и неуморност. Тако воља саздаје својеврсно унутрашње искуство. При том се не покушава са свега издвојити оно „релативно“ – то је тако лако пронаћи, оно се објављује само, али се поставља питање да ли има нечега у животу што, без обзира на своју условност, постоји безусловно и поседује трајну снагу. Тако постављено питање открива пред човеком некакве нове мере: дубину, посвећеност и јачање. При том остаете потпуно трезвен, опрезан, проверљив; ништа од меланхолије и сањарства. Додиром напипаваш некакву стеноу; затим се успнеш на њу; затим чврсто на њу станеш и оставиш бујици релативности да пројури мимо. Разуме се, ја сам то описао само овлаш; али је, можда, у својству психолошког обрису, и то довољно. Баш као и код нас, у медицини, неопходно је погрузити се у конкретне валове, или – ако желите – на само дно морско. Истинско убеђење добијаш, наравно, уз помоћ сведочанства и туђих описа, или испочетка кроз живот, у предмету; јер предмет је увек најбољи сведок, најбољи пут према истинском убеђењу; он сам је стена. Наши древни преци су били у праву, градећи своје замкове и тврђаве на стенама. На сличан начин, људи долазе до таквих представа као што су савест, достојанство, част, право, Отаџбина – и стичу чврста, као стена, убеђења...

– Па, – проговори с некаквим незадовољством старији господин – нисам знао да сте професионални филозоф. Уосталом, треба да изађемо, ако смо намерили стићи на симпозијум.

Овог пута обојица се са мном опростише веома љубазно.

Државни саветник је, наравно, пропуштен да изађе први. ■

Иван А. ИЉИЊ

Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“ Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–30. новембар

Православни

16. новембар – Обнављање храма светог великомученика Георгија – Ђурђиц

21. новембар – **Сабор св. арх. Михаила и осталих бестелесних сила небеских – Аранђеловдан**

24. новембар – Свети мученик Мрата

25. новембар – Свети Јован Милостиви

26. новембар – Свети Јован Златоусти

27. новембар – Свети апостол Филип

29. новембар – Свети апостол и јеванђелист – Матеј

Римокатолички

25. новембар – **Крист Краљ** – посљедња недеља Црквене године

САБОР СВЕТОГ АРХАНГЕЛА МИХАИЛА – АРАНЂЕЛОВДАН

Од давнина су људи празновали анђеле Божје, али се то често изметало у њихово обожавање. Јеретици су их често тумачили као богове или их сматрали створитељима читавог видљивог света. Четири до пет година пре Првог васељенског сабора, одржавани су Лаодикијски помесни сабори и својим 35. правилом установили исправно поштовање анђела.

У време римског папе Силвестра и александријског патријарха Александра, установљен је овај празник архистратига Михаила и прочих сила небеских у новембру. Зашто баш у новембру? Новембар је заправо девети месец од марта који се сматра временом стварања света. А девети месец после марта узет је због девет анђелских чинова који су најпре створени. Свети Дионисије Ареопagit, ученик апостола Павла, описао је ових девет чинова у књизи „О небеској Јерархији“. У тој строгој анђелској јерархији, војвода анђеоске војске је архистратиг Михаил, јер је својим деловањем спасао многе анђеле отпале од Бога, које је Луцифер повукао са собом у пропаст.

Међу анђелима влада савршена једнодушност и строга хијерархија у послушности нижих чинова вишим, а свих укупно светој Божјој вољи. Многи хришћани славе архистратига Михаила који се сматра живим светитељем. ■

НАПРЕДАК КАО ОБАВЕЗАН ПРАВАЦ

Ускоро се завршава први четворогодишњи циклус организованог и добро осмишљеног дугорочног пројекта развоја спорта и физичке обуке намењеног припадницима Војске Србије и Министарства одбране. Резултати су видљиви у сваком погледу. Добили смо брже, јаче и способније војнике, а у такмичарском смислу, од европске периферије стигли смо у светску златну средину. Сем освојених медаља, пехара и рекорда, формиран је спортски вод, учвршћен је међународни углед, а следи оснивање војног спортског друштва, повратак Спортског првенства ВС, организација значајних сусрета. Већ наредне године, сем осталог, бићемо домаћини Европског војног првенства у маратону, Пријатељских спортских сусрета припадника армија земаља бивших југословенских република, Европског конгреса CISM...

Како иоле прати војни спорт лако ће се сложити како време пролази брзином спринтерске трке. Међутим, све што се дешавало збило се у напорној маратонској бици где је најтежа атлетска дисциплина не само примерена метафора већ слика суштине огромног напора, исцрпљујуће борбе с недаћама и несумњивог резултата, најпосле. Да, маратон је право поређење. Око-сницу су чиниле старешине, много људи из трупе који су најдиректније утицали на унапређење спорта и физичке обуке у својим јединицама, гарнизонима. Можемо мирне савести рећи да је тај покрет имао директан утицај и на напредак у кросу, оријентирингу, вишебоју...

Бакља нашег војног маратона преношена је од Цера до Атине, од Београда до Москве... Задивљујући резултати постали су предмет разговора и анализа у ширим спортским круговима, далеко изван војног оквира па су савези и организације, угледне фирме и институције стале уз маратонце, што је и наговестило решење и крај мука. Наравно и трајни опроштај од система штапа и канапа.

■ ЧЕТВОРОГОДИШЊИ ЦИКЛУС

Сада је сасвим друго време. Отклоњене су многе дилеме, тачке саплитања и недоумице. Додуше, не и све препреке, али о њима ћемо касније. На крају смо четворогодишњег циклуса дугорочног пројекта развоја спорта и физичке обуке. Реч је узела струка, наука и организација. Начињени су програми развоја, али подвучен је и крајњи циљ. Врло обавезујући. Ништа осим тога не долази у обзир. Напретком војног спорта сроченог у крилатици знати, хтети, моћи, трећа димензија (моћ) изграђује физичку обуку. На тај начин је некада занемарена област постала моћан чинилац система одбране.

Шта то даље значи, питамо пуковника Бранка Бошковића, заменика шефа делегације Војске Србије у CISM, нашег прослављеног маратонца, носиоца првог звања спортисте године у војсци?

– Завршетак прве фазе развоја подразумева и организациона решења по дубини система и прецизнију поделу надлежности у Војсци Србије, односно Министарству одбране. Наравно, у складу с принципима реформе система одбране, уопште. Пребродили смо најтежи период, а то значи да смо се приближили решењима каква имају савремене армије у свету. У првој фази развијали смо приоритетно базичне војне спортове: стрељаштво, оријентиринг, пентатлон, падобранство, а потом борилачке и индивидуалне спортове... Успостављен је препознатљив систем рада у чијој је основи идеја да војни спорт може да убрза развој српског спорта уопште. Нисмо желели да заостајемо ни корак и успели смо у тој намери. Системом селекције, из широке базе, развијали смо базични и такмичарски спорт.

Успели смо да учврстимо углед у Међународном савету за војне спортове (CISM), што је надградња поверењу које стичемо од чланства 2003. године. Имамо делегацију у CISM, коју смо успели да проширимо члановима Министарства за спорт и омладину Владе Србије, Министарства спољних послова и Олимпијског комитета Србије. Шеф делегације наше земље при овој значајној међународној мултидисциплинарној војној организацији је генерал-мајор мр Видосав Ковачевић, начелник Војне академије. Формирали смо и канцеларију за везу са CISM.

Себе видимо као интегрални део српског спорта, односно спорт посебних група. Биће далеко лакше да, као део националног спорта, боље сарађујемо са свим спортским цивилним структурама, од министарства до савеза.

Шта нам још недостаје?

– Пре свега нормативна регулатива. На њој треба још да радимо. То је једна од препрека у планирању даљег развоја. Због тога морамо сачекати усвајање закона о одбрани и Војсци. Тада ћемо у виду подзаконских аката тачно регулисати и област војног спорта – објашњава пуковник Бошковић.

■ ЗЛАТНА СРЕДИНА

Захваљујући огромним напорима и систематском раду, од европске провинције стигли смо у златну средину светског војног спорта. Слика наведеног је недавни наступ наших такмичара на Светским војним играма у Индији. Писали смо и причали о томе, а места за анализу има увек. По снази конкуренције радило се о правим олимпијским играма. Један од доказа су оборена три светска рекорда. Наступали су планетарни шампиони, прваци континента, имена од којих застаје дах. Без обзира на све, припадници Војске Србије лавовски су се борили и пласирали се у златну средину.

– Постојале су две концепције екипа. Оне које су дошле по пехаре, медаље и места на победничком постолу, и оне друге. Те друге нису приказивале професионалце и славом овенчане спортисте као припаднике својих армија, већ су из своје широке базе, као слике стварног домета спорта и физичке обуке, бирале најбоље у свој састав. Ми смо далеко ближе том схватању. Американци су, на пример, при дну лествице освајача медаља. Зашто? Зато што су хтели да виде колико њихове старешине и војници стварно могу када изађу на црту професионалним спортистима. Ми смо такође желели да видимо где нам је објективно место и са те стране смо веома задовољни. Сви су оправдали очекивања, борили су се здушно и нема им се шта приговорити. Стечено је драгоцену искуство и то је у овом часу најважније. И још нешто, били смо

права мултидисциплинарна мисија која је у свом саставу имала све, од вођа и тренера, преко лекара и физиотерапеута, сниматеља и новинара до спремних такмичара. Нисмо зависили ни од кога. На таквом приступу су нам одали посебно признање челници CISM – председник, италијански генерал Ђани Гола и генерални секретар, холандски пуковник Мишел Ван Мерс – објашњава пуковник Зоран Шћекић, начелник реферата за физичку обуку у Управи за доктрину и обуку Генералштаба ВС. Иначе, пуковник Шћекић је од првог дана чланства наше земље у CISM, члан националне делегације.

Ми смо први пут наступили са 30 такмичара у конкуренцији представника армија 102 земље. Није случајно што се манифестација одвија у преолимпијском циклусу јер су многи такмичари оверавали норме за Пекинг.

Слоган сусрета „Пријатељством кроз спорт“ није само пука фраза. Домаћин Индија успела је да доведе такмичаре из Пакистана, обе Кореје, свих шест република бивше СФРЈ...

—■ НОВА ПИРАМИДА

Иако се 2011. година чини далеко, већ се размишља о њој, односно наступу на играма у Бразилу. Биће то друга прича, многе ће ствари доћи на своје место, а за пласман не треба бринути. Може само да буде бољи.

Дотле има много посла. Шта даље?

– Успоставићемо пирамидалну организацију развоја. У бази ће се налазити физичка обу-

ка студентски, школски и рекреативни спорт а одвијаће се у Војној академији, Војној гимназији, јединицама и установама Министарства одбране и Војске Србије. Чиниће их старешине, војници по уговору и на редовном одслужењу војног рока, чак и ветерани. Из те основе, идући ка врху, градиће ће се такмичарски спорт. Преко система надметања и селекције. Имамо чврсту намеру да оснујемо војно спортско друштво. Наравно, када буде донета законско регулатива о којој је било речи. У том колективу ће се окупљати и тренирати све најбоље што имамо: врхунски тренери, спортски педагози, такмичари... Очекујемо да ће чланови бити и наши асови, стрелци, пливачи, атлетичари... Покушаћемо да обезбедимо услове за рад какве немају многи клубови. То није редак случај у свету. Наравно, биће простора и за стварање екипа, њихово учешће у домаћим шампионатима, међународним такмичењима – каже пуковник Бошковић.

Доказ колики је напредак постигнут пружа и летимичан поглед на такмичарски календар за идућу годину.

– Вратићемо спортско првенство Војске Србије на велику сцену. Одржаће се у јуну 2008, а град домаћин биће Ниш. Наравно, претходиће такмичења на нижим нивоима, која ће послужити не само за констатацију пласмана екипа и појединаца већ и као селекција за велико финале. Осим тога, бићемо домаћини Европском војном првенству у марафону које ће се одржати у априлу. Истог месеца угостићемо учеснике „Сусрета пријатељства“ армија држава бивших југословенских република. Још један значајан догађај чека нас истог месеца, јер ће се у Београду одржати Европски конгрес CISM. Дакле, полагаћемо тешке испите, али чврсто верујем да ћемо их положити с највишим оценама – закључује пуковник Шћекић.

Ако би се вратили на симболичну слику наших спортиста који су водили дугу и тешку борбу, онда би јасно видели да планирају нова такмичења и нове победе. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

СПОРТСКИ ВОД

Почетком године на Војној академији формиран је спортски вод. Његов марљиви командир је капетан прве класе Винко Жнирдашич који с пуно пажње брине о својим војницима. А њих је, ето, трећа генерација. Реч је о врхунским спортистима, репрезентативцима којима је омогућено да тренирају и припремају се за наступе у земљи и свету. Таква пракса дала је одличне резултате. Уместо да се довијају како да „ескивирају“ униформу и унедоглед одлажу дуг према отаџбини, сада се брже одлучују да учине оно што им част и закон налажу. Наравно, најпре завршавају базну тактичну обуку и гађање а онда живе свој спортски и војнички живот. До сада су припадници вода били репрезентативци у атлетици, џудоу и оријентирингу. Када од 2010. године будемо имали само професионалне војнике, вод ће и даље постојати. У њему ће се и даље налазити врхунски спортисти, наравно и припаднице нежнијег пола, па ће мала елитна јединица бити још успешнија и лепша.

ИЗБОР СПОРТИСТЕ ГОДИНЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ У 2007.

НАЈАВА ОШТРЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Традиција се наставља. И ове године бираћемо најуспешније спортисте који су обележили такмичарску годину. Имајући у виду успехе на домаћој и међународној сцени, верујемо да ће се жюри наћи на „слатким мукама“ да по важећим критеријумима одвага распоред на победничком постољу.

Имали смо, као и претходних година, мноштво такмичења, срчаних бораца, вештих такмаца, рекорда и рекордера који се распознају по томе што носе војничку униформу или су професионално везани за Министарство одбране, Генералштаб, јединице и установе, свеједно.

Магазин „Одбрана“ ће им одати признање за њихов учинак, јавно и свечано, опет по традицији 24. јануара наредне године. Дизајни су пехари, славиле се медаље, чуле су се похвале чак и на највишем нивоу, међу званичницима CISM (Међународни савет за војне спортове). Војска Србије је уважени члан те угледне организације, имамо канцеларију и људе у њеним највишим телима.

Наравно, проблеми су стари, али успеси су нови и инспиративни. Још наступамо у застарелој опреми, наши стрелци позајмљују такмичарско оружје, мало је правих услова за припреме и постизање врхунских резултата. Наши спортисти тренирају поред својих редовних обавеза и задатака. Додуше, уз све више размјевања за њихове напоре. Ипак, има сијасет одличних пласмана што нас уверава да ћемо спремно дочекати боље дане јер у „добром је лако добар бити“. Ове муке на којима се огледају наши јунаци усавршили смо до невероватних паралела и апсурдног количника између услова рода и резултата. А он је „дебело“ у нашу корист.

У том сазнању и охрабрујућим победама, нека протекне и овогодишњи избор најбољих. Зато никако немојте обезвредити њихов труд и пошаљите предлоге, са кратком биографијом спортисте (екипе), овогодишњим резултатима који дају препоруку жирију и обавезном фотографијом.

За назив спортисте године Војске Србије 2007. могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци и МО, студенти Војне академије, ученици средњих војних школа, војници по уговору и они на редовном одслужењу војног рока. Исти принципи важе за екипе, чији чланови треба да припадају једној од наведених категорија.

Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције.

Жири ће пажљиво разматрати све предлоге који су потпуни и у складу са пропозицијама избора. Ваше предлоге можете слати до 30. децембра на адресу: Редакција магазина „Одбрана“ (за избор спортисте године), Браће Југовића 19, 11000 Београд. У спортском жаргону рекли бисмо: почиње такмичење где ће се у жестокој конкуренцији водити оштра борба за ласкаве називе, а ми обећавамо фер суђење... ■

КОНКУРСИ

ВОЈНА ПОШТА 4310 ПАНЧЕВО
расписује

КОНКУРС

За пријем војника по уговору на војничким дужностима у гарнизону Панчево

Инжињерија:

- ВЕС 71704 – (возач послужилац дозера) 2 извршиоца
- ВЕС 71706 – (возач послужилац утовараивач) 2 извршиоца
- ВЕС 71707 – (возач послужилац копача) 4 извршиоца
- ВЕС 71716 – (возач послужилац грејдера) 1 извршилац
- ВЕС 71752 – (возач послужилац ваљка) 2 извршиоца

Интендантска служба:

- ВЕС 72418 – (берберин) 1 извршилац

Саобраћајна служба:

- ВЕС 72701 – (возач) 9 извршилаца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурисати могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу (што утврђује надлежна војнолекарска комисија),
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијалној специјалности (ВЕС) одређеној за формацијско место за које конкурише,
- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање 6 (шест) месеци,
- да се против њих не води кривични поступак,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали војну обавезу,
- да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужност у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужност у служби.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да су оспособљени за ВЕС за коју конкуришу,
- да поседују возачки испит „Б“ и „Ц“ категорије (само кандидати за возаче м/в).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Кандидат који испуњава услове КОНКУРСА подноси захтев за пријем у војну службу ВП 4310 Панчево и прилаже следеће документе:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старији од шест месеци),
- уверење из Општинског суда да се против њега не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старији од шест месеци),
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старији од шест месеци),
- фотокопија војничке књижице,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе (само за кандидате за возаче м/в),
- налаз, оцену и мишљење надлежне ВЛК о здравственој способности за војну службу,
- став и мишљење ВБА након извршене безбедносне провере за кандидата.

Надлежна комисија разматраће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду избрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, биће склопљени уговори о пријему по уговору на одређено време, у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен до попуне упражњених места.

Ближа обавештења о условима конкурса се могу добити на телефон: 013/326-526. ■

ВОЈНА ПОШТА 4976 ВРАЊЕ
расписује
КОНКУРС

За пријем војника по уговору на војничким дужностима

ЗА ГАРНИЗОН ВРАЊЕ

У ВП 4976 Врање

за следећа формацијска места :
71101 (стрелац) 5 извршиоца

У ВП 4977 Врање

за следећа формацијска места :
71101 (стрелац) 3 извршиоца
71102 (извиђач) 2 извршиоца
71801 (радио-телеграфиста) 1 извршилац
71807 (радио-релејац) 2 извршиоца
71810 (телепринтерист-шифрер) 1 извршилац
71812 (телефонист-линијаш) 1 извршилац
72701 (возач аутомобила) 2 извршиоца

У ВП 4993 Врање

за следећа формацијска места :
71204 (нишанија - послужилац) 12 извршиоца
71205 (нишанија - послужилац) 3 извршиоца
71208 (топограф) 2 извршиоца
71214 (возач самоходног оруђа) 9 извршиоца
71221 (радиотелефонист) 2 извршиоца
72103 (механичар за возила гусеничаре) 1 извршилац
72125 (електромеханичар за возила гусеничаре) 1 извршилац
72701 (возач аутомобила) 2 извршиоца

У ВП 4984 Врање

за следећа формацијска места :
71406 (возач Т-55) 1 извршилац
71417 (нишанија на М-84) 27 извршиоца
71418 (возач М-84) 33 извршиоца
71801 (радио-телеграфиста) 1 извршилац
72103 (механичар за возила гусеничаре) 1 извршилац
72501 (болничар) 4 извршиоца

У ВП 4996 Врање

за следећа формацијска места :
71119 (нишанија-послужилац) 8 извршиоца
71216 (возач-помоћник оператора лансирног оруђа) 1 извршилац
71405 (возач б/в точкаша) 1 извршилац
71406 (возач Т-55) 1 извршилац
71410 (оператор –уједно нишанија на ПА топу) 19 извршиоца
71451 (стрелац на БВП М-80) 131 извршилац
71452 (возач БВП М-80) 31 извршилац
71730 (командир оклопног возила носач моста) 1 извршилац
71131 (возач оклопног возила носач моста) 2 извршиоца
72103 (механичар за возила гусеничаре) 2 извршиоца
72403 (кувар) 1 извршилац
72501 (болничар) 2 извршиоца

У ВП 5007 Врање

за следећа формацијска места :
71101 (стрелац) 4 извршиоца
72102 (механичар за возила) 1 извршилац
72103 (механичар за возила гусеничаре) 2 извршиоца
72105 (механичар за муницију и МЕС) 4 извршиоца
72107 (погонски манипулант) 1 извршилац
72108 (механичар за артиљеријско наоружање) 1 извршилац
72109 (механичар за ГПА наоружање) 1 извршилац
72117 (протипожарац) 2 извршиоца
72118 (механичар за радио-уређаје) 1 извршилац
72126 (електромеханичар за електро-хемијске и специјалне изворе струје и агрегате) 1 извршилац
72409 (хидротехничар) 2 извршиоца
72417 (столар) 1 извршилац
72418 (берберин) 2 извршиоца
72701 (возач аутомобила) 6 извршиоца

ЗА ГАРНИЗОН ЛЕСКОВАЦ

У ВП 4978 Лесковац

за следећа формацијска места :
72102 (механичар за возила) 1 извршилац

У ВП 4997 Лесковац

за следећа формацијска места :
71216 (возач-помоћник оператора лансирног оруђа) 1 извршилац
71452 (возач БВП М-80) 3 извршиоца

У ВП 5006 Лесковац

за следећа формацијска места :
71701 (пионир) 2 извршиоца
71709 (послужилац компресора) 1 извршилац
71741 (послужилац моста) 1 извршилац
72125 (електромеханичар за возила гусеничаре) 1 извршилац

ЗА ГАРНИЗОН БУЈАНОВАЦ

У ВП 4986 Бујановац

за следећа формацијска места :
71101 (стрелац) 101 извршилац
71102 (извиђач) 2 извршиоца
71103 (нишанија-послужилац) 79 извршиоца
71105 (нишанија-послужилац) 44 извршиоца
71109 (снајперист) 43 извршиоца
71118 (нишанија-послужилац) 27 извршиоца
71120 (оператор-послужилац) 36 извршиоца
71121 (радифониста) 4 извршиоца
71701 (пионир) 10 извршиоца
71706 (возач послужилац утоваривача) 3 извршиоца
71707 (возач послужилац копача) 4 извршиоца
72102 (механичар за возила) 3 извршиоца
72105 (механичар за муницију и МЕС) 1 извршилац
72107 (погонски манипулант) 1 извршилац
72117 (протипожарац) 2 извршиоца
72121 (електромеханичар за возила точкаше) 1 извршилац
72403 (кувар) 1 извршилац
72418 (берберин) 2 извршиоца
72503 (медицински техничар) 2 извршиоца
72701 (возач аутомобила) 10 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурсисти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ: да су здравствено способни за војну службу (што утврђује надлежна војнолекарска комисија), да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденционој специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу (најмање завршену осмогодишњу школу), да нису кривично осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци, да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности, да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ: да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужности у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужности у служби, да су оспособљени за војноевиденцијалну специјалност за коју конкуришу, да поседују положен возачки испит „Б“ и „Ц“ категорије (само кандидати за возаче).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА: Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса за пријем у војну службу, документно подносе непосредно Војној пошти 4976 Врање (касорна „1300 Каплора“) сваког радног дана од 12,00 до 14,00 часова, уз молбу прилажу документа (која не треба да буду старија од шест месеци):

- Аутобиографију,
- Извод из матичне књиге рођених,
- Уверење о држављанству,
- Уверење из Општинског суда да се против њега не води кривични поступак и од окружног суда да није осуђиван и кажњаван,
- Потврду војног одсека да је одслужио војни рок,
- Оверену фотокопију војничке књижице,
- Оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању,
- Оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати који конкуришу за возача),

Упитник за безбедоносну проверу (образак се може узети у ВП 4976 Врање, ВП 4997 Лесковац и ВП 4986 Бујановац).

Надлежна комисија разматриће пристигле молбе и утврдити списак кандидата који испуњавају услове конкурса. Кандидати који испуњавају услове конкурса, биће упућени на оцену способности за војну службу надлежној ВЛК. Кандидати за која буде донета одлука о пријему, биће писмено обавештени о датуму ступања у војну службу. Документа кандидата неће се враћати.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу биће организован пробни рад у трајању од три месеца, након пробног рада, уколико кандидат положи испит за проверу оспособљености за дужност, биће склопљен уговор о пријему по уговору на одређено време у трајању од 3 (три) године.

Непотпуна и некомплетна документа неће се разматрати
Конкурс је отворен до попуне формацијских места.
Контакт телефон 017/414-102 локал 41-014. ■

ВОЈНА ПОШТА 8365 КРУШЕВАЦ
расписује

КОНКУРС

За попуњу слободних формацијских места предвиђених за војнике по уговору пријемом у професионалну службу по уговору на **ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ** на војничким дужностима (по гарнизонима).

У службу на одређено време до 3 (три) године примају се

КРАЉЕВО

У роду пешадије:

Стрелац - ВЕС - 71101 1 извршилац

КРУШЕВАЦ

У Техничкој Служби КоВ:

Погонски манипулант - ВЕС - 72107 1 извршилац

Механичар за моторна возила

точкаше - ВЕС - 72102 1 извршилац

Електромеханичар за изворе струје и електричне

агрегате - ВЕС - 72126 1 извршилац

Ауто-лимар - ВЕС - 72143 1 извршилац

Металофарбар - ВЕС - 72144 1 извршилац

У Интендантској Служби:

Кувар - ВЕС - 72403 2 извршилаца

УСЛОВИ ОГЛАСА

А) ОПШТИ УСЛОВИ

- да је кандидат држављанин Србије,
- да је здравствено способан за службу у Војсци Србије (што утврђује надлежна војнолекарска комисија)
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијалној специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу
- да није осуђиван за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци и да се против кандидата не води кривични поступак,
- да је регулисао војну обавезу и да је за време служења војног рока оспособљен за дужност на коју се прима
- да није старији од 28 година живота ако конкуришу за дужности у родовима и 30 година живота ако конкуришу за дужности у служби.

Б) ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- Да имају завршену најмање осмогодишњу школу
- Одређује се пробни рад у трајању од 3 (три) месеца.

УЗ МОЉБУ ЗА ПРИЈЕМ КАНДИДАТИ ПОДНОСЕ СЛЕДЕЋА ДОКУМЕНТА:

- аутобиографију,
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- извод из МК рођених (не старије од шест месеци),
- копију (оверену у суду или у општини) дипломе о стеченој стручној спреми,
- потврду о регулисаној војној обавези,
- фотокопију војничке књижице,
- уверење да није под истрагом и да се против кандидата не води кривични поступак.

Надлежна комисија размотриће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуне молбе неће се узимати у разматрање, и као такве биће одбачене.

Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду избрани.

У молби навести тачну адресу становања и лични или службени телефон, ради бржег контакта.

Молбе на оглас достављати искључиво препорученом поштом на следећу адресу: ВОЈНА ПОШТА 8365 КРУШЕВАЦ (персоналном организацији), 37000 Крушевац.

КОНКУРС ЈЕ ОТВОРЕН ДО ПОПУНЕ УПРЖЊЕНИХ МЕСТА.

Ближа обавештења се могу добити на телефон 037/416-023 или лично у касарни „Цар Лазар“ у Крушевцу. ■

ВОЈНА ПОШТА 3987 НИШ
расписује

КОНКУРС

1. У роду артиљерија:

ВЕС 71223 (послужилац) 2 извршиоца

2. У роду веза:

ВЕС 71807 (радио-релејац) 1 извршиоца

3. У техничку службу КоВ:

ВЕС 72107 (погонски манипулант – возач) 1 извршиоца

4. У саобраћајну службу:

ВЕС 72701 (возач) 1 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су здравствено способни за војну службу,
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијалној специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу,
- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужности у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужности у служби,
- да су оспособљени за војноевиденцијалну специјалност за коју конкуришу,
- да поседују положен возачки испит са одговарајућом категоријом (само кандидати за возаче неборбених моторних возила).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе захтев за пријем у војну службу, војној пошти (гарнизону) за коју конкуришу и прилажу следећа документа:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старије од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци),
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старије од шест месеци),
- фотокопију војничке књижице,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче неборбених м/в),
- налаз, оцену и мишљење ВВЛК (Војна болница Ниш) о здравственој способности за војну службу,
- став и мишљење Војнобезбедносне агенције о извршеној потпуној безбедносној провери кандидата.

Надлежне комисије размотриће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса.

Комисија ће упутити кандидате надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

У Одсеку (за људске ресурсе) кандидат попуњава Упитник и даје сагласност за безбедносну проверу за пријем у војну службу.

Неће се узимати у разматрање непотпуно и некомплетна документа кандидата.

Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду избрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, склопиће се уговор на одређено време у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања. ■

ВОЈНА ПОШТА 2342 БЕОГРАД
расписује
КОНКУРС

За пријем војника по уговору на војничке дужности

ВЕС 72701 (возач) 1 извршиоц

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсанти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу,
- да имају прописану најмање КВ стручну спрему,
- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да нису старији од 30 година,
- да су положили возачки испит најмање „Б” категорије.

НАЧИН КОНКУРСИЈА:

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе захтеве за пријем у војну службу Војној пошти 2342 Београд и прилажу следећу документацију:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старије од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци),
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старију од шест месеци),
- фотокопију војничке књижице,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе,
- попуњен упитник за безбедносну проверу и сагласност за безбедносну проверу (образац се добија у ВП приликом подношења молбе за пријем).

Комисија ће упутити кандидате који испуњавају услове конкурса надлежној војнолекарској комисији ради оцене способности за војну службу.

Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду изабрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу биће склопљен уговор на одређено време, у трајању од 3 (три) године.

Ближе информације можете добити на телефон 39-51-543, или директно у ВП 2342 Београд.

Конкурс је отворен до попуне радног места. ■

ВОЈНА ПОШТА 2834 БЕОГРАД
расписује
КОНКУРС

За попуњу слободних формацијских места војника по уговору, пријемом у професионалну војну службу по уговору, на одређено време пријемом војника на служење војног рока и војника у резерви, за следеће дужности:

1. место службовања БЕОГРАД

- а) у роду пешадије – војничке дужности – војни полицајац, ВЕС 71107 2 извршиоца
- б) у роду везе – војничка дужност – радио-релејац, ВЕС 71807 1 извршилац
- саобраћајцац, ВЕС 72704 2 извршиоца

2. место службовања НОВИ САД

- а) у роду пешадије – војничка дужност – војни полицајац, ВЕС 71107 4 извршиоца
- б) у саобраћајној служби – војничка дужност – возач неборбених м/в, ВЕС 72701 1 извршилац

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Општи услови: да је кандидат држављанин Републике Србије; да се против кандидата не води кривични поступак; да је одслужио војни рок; да није старији од 28 година, ако се прима у роду, односно 30 година, ако се прима за дужност у служби; да је кандидат способан за професионалну војну службу (што утврђује војнолекарска комисија – кандидат се упућује на специјалистички преглед).

Посебни услови: да кандидат има завршену најмање осмогодишњу школу; да је за време служења војног рока оспособљен за дужност на коју конкурише; да кандидати за возаче моторних возила и саобраћајце имају возачку дозволу „Б” и „Ц” категорије.

Начин подношења молбе:

Молба се подноси ВП 2834 Београд. Уз молбу се прилажу следећа документа: извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци); уверење о држављанству (не старије од шест месеци); уверење да се против кандидата не води кривичан поступак (не старије од шест месеци); уверење војног одсека, где се кандидат води у евиденцији, да је одслужио војни рок (не старије од шест месеци); оверен препис дипломе о завршеном степену стручне спреме у грађанству; аутобиографију; фотокопију војне књижице, родне књижице и личне карте; налаз, оцену и мишљење војнолекарске комисије (унапред се добија у Команди ВП 2834 Београд).

Уговор се закључује на период од три године, с могућношћу продужења. Обавезан је пробни рад у трајању од три месеца.

Конкурс остаје отворен до попуне упражњених места.

Кандидати се могу обратити за информације на број телефона 011/2064-356. ■

ВОЈНА ПОШТА 6234
ПАНЧЕВО
расписује
КОНКУРС

За пријем војника по уговору на војничким дужностима у гарнизону Панчево

- ВЕС 72701 (возач) 1 извршилац
- ВЕС 72403 (кувар) 2 извршиоца
- ВЕС 72412 (манипулант перионичар-пеллар) 1 извршилац
- ВЕС 72503 (медицински техничар) 1 извршилац
- ВЕС 72501 (болничар) 2 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсанти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу (што утврђује надлежна војнолекарска комисија),
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијалној специјалности одређеној за то формацијско место за које конкуришу,

- да нису осуђивани за кривична дела на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока,
- да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужности у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужност у служби.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да су оспособљени за војноевиденцијалну специјалност за коју конкуришу,
- да поседују положен возачки испит „Б” и „Ц” категорије (само кандидати за возаче м/в).

НАЧИН КОНКУРСИЈА:

Кандидат који испуњава услове Конкурса подноси захтев за пријем у војну службу војној пошти 6234 Панчево и прилаже следећа документа:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- уверење из Општинског суда да се против њега не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци),
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старију од шест месеци),

- фотокопију војне књижице,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче),
- налаза, оцену и мишљење надлежне ВЛК о здравственој способности за војну службу,
- став и мишљење Војнобезбедносне агенције након извршене безбедносне провере за кандидата.

Надлежна комисија разматраће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани.

Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду изабрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, биће склопљен уговор о пријему по уговору на одређено време, у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен до попуне упражњених места.

Ближа обавештења о условима конкурса се могу добити на телефон: 013/320-972. ■

ВОЈНА ПОШТА 4666 НИШ
расписује

КОНКУРС

За попуњу слободних формацијских места пријемом у професионалну војну службу војника по уговору на одређено време (по гарнизонима)

А) НИШ

ВОЈНА ПОШТА 4999А	
– ВЕС 71417 (нишанија)	1 извршиоц
– ВЕС 72103 (механичар за возила гусеничара)	1 извршиоц

ВОЈНА ПОШТА 4983

– ВЕС 72102 (механичар – манипулант)	1 извршиоц
– ВЕС 72102 (механичар за возила точкаше)	1 извршиоц
– ВЕС 72103 (механичар за возила гусеничаре – возач)	1 извршиоц
– ВЕС 72105 (механичар за муницију и МЕС)	2 извршиоца
– ВЕС 72105 (механичар за муницију и МЕС – манипулант)	1 извршиоц
– ВЕС 72117 (противпожарац)	1 извршиоц
– ВЕС 72155 (механичар за хидраулику и пнеуматике) ..	1 извршиоц
– ВЕС 72168 (механичар за ПП средства и судове под притиском)	1 извршиоц

Б) ПРОКУПЉЕ

ВОЈНА ПОШТА 4665

– ВЕС 71214 (возач)	4 извршиоца
– ВЕС 71221 (радио-телефониста)	1 извршиоц
– ВЕС 72701 (возач)	1 извршиоц

ВОЈНА ПОШТА 4994

– ВЕС 71741 (послужиоц моста)	3 извршиоца
– ВЕС 71742 (послужиоц лансирног моста)	2 извршиоца
– ВЕС 72103 (механичар за возила гусеничаре)	1 извршиоц
– ВЕС 72701 (возач)	6 извршиоца

В) КУРШУМЛИЈА

ВОЈНА ПОШТА 4989

– ВЕС 71410 (оператер – нишанија)	18 извршиоца
– ВЕС 71451 (стрелац)	8 извршиоца
– ВЕС 71451 (нишанија)	6 извршиоца
– ВЕС 71452 (возач борбеног возила)	24 извршиоца
– ВЕС 71730 (командир оклопног возила носача моста)	1 извршиоц
– ВЕС 72103 (механичар за возила гусеничаре – возач)	1 извршиоц
– ВЕС 72105 (механичар за муницију и МЕС)	1 извршиоц
– ВЕС 72126 (електромеханичар за изворе струје и електричне агрегате)	1 извршиоц
– ВЕС 72409 (хидротехничар – возач)	2 извршиоца

ВОЈНА ПОШТА 4990

– ВЕС 71119 (нишанија – послужиоц)	2 извршиоца
– ВЕС 71216 (возач – оператер)	1 извршиоц
– ВЕС 71410 (оператер – нишанија)	1 извршиоц
– ВЕС 71452 (стрелац)	1 извршиоц
– ВЕС 72125 (електромеханичар за возила гусеничаре)	1 извршиоц
– ВЕС 72126 (електромеханичар)	1 извршиоц

Г) ЗАЈЕЧАР

ВОЈНА ПОШТА 4662

– ВЕС 71101 (стрелац)	5 извршиоца
– ВЕС 71103 (нишанија)	4 извршиоца
– ВЕС 71105 (послужиоц)	1 извршиоц

– ВЕС 71109 (снајперист)	2 извршиоца
– ВЕС 71109 (снајперист – возач)	1 извршиоц
– ВЕС 71118 (послужиоц)	2 извршиоца
– ВЕС 71120 (послужиоц – возач)	2 извршиоца
– ВЕС 71120 (послужиоц)	7 извршиоца
– ВЕС 71122 (мерник)	2 извршиоца
– ВЕС 72701 (возач)	8 извршиоца
– ВЕС 72501 (болничар)	1 извршиоц

ВОЈНА ПОШТА 4663

– ВЕС 72701 (возач)	1 извршиоц
---------------------------	------------

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсисти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да је кандидат здравствено способан за војну службу (што утврђује надлежна војнолекарска комисија),
- да кандидат има прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијој специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу, (важи и за особе женског пола јер нису регулисале обавезу служења војног рока), а најмање завршену основну школу,
- да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван за кривично дело,
- да је кандидат одслужио војни рок или на други начин регулисао обавезу служења војног рока,
- да кандидат није старији од 28 година (ако се прима у родовима), односно 30 година (ако се прима у једну од служби Војске Србије).

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да су кандидати оспособљени за војноевиденцијну специјалност за коју конкуришу,
- за кандидате возаче: да имају положен возачки испит најмање „Б“ и „Ц“ категорије.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА:

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе захтев за пријем у војну службу, војној пошти (гарнизону) за коју конкуришу и прилажу следећа документа:

У молби се наводи: презиме, очево име и име, година рођења, место рођења и општина, ЈМБГ, дужност на служењу војног рока, гарнизон за који кандидат конкурише, адреса становања кандидата и број телефона.

У биографији обавезно треба навести, поред осталог, са ким кандидат живи у заједничком домаћинству, степен сродства, њихове датуме рођења, место и општину, ЈМБГ, занимање и тачну адресу становања.

УЗ МОЛБУ СЕ ПРИЛАЖУ СЛЕДЕЋА ДОКУМЕНТА:

- аутобиографија,
- извод из матичне књиге рођених (не старије од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- оверену фотокопију дипломе – сведочанства о највишем степену завршене школе (оверену у суду или у општини),
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван за кривично дело (не старије од шест месеци),
- потврду војног одсека да је служио војни рок (не старију од шест месеци),
- фотокопија војничке књижице (само странице са уписаним подацима),
- оверену фотокопију возачке дозволе,
- уверење надлежног Војног одсека о регулисаној војној обавези.

Надлежна комисија разматриће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду изабрани, а непотпуне молбе неће бити разматране. Кандидати који испуњавају услове након извршене потпуне провере од стране Војнобезбедносне агенције комисија ће упутити надлежној ВВЛК ради оцене здравствене способности за војну службу.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, склопиће се уговор на одређено време у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен да попуне упражњених места. ■

ВОЈНА ПОШТА 3720 КРАЉЕВО
расписује
КОНКУРС

За пријем лица из резервног састава и грађанства у професионалну војну службу у својству војника по уговору на одређено време, ради попуње формацијских места следећих војноевиденционих специјалности:

ВП 3701 КРАЉЕВО

- ВЕС 71801 (радио-телеграфиста) 1 извршиоца
- ВЕС 71810 (телепринтерист-шифрер) 2 извршиоца
- ВЕС 71102 (извиђач) 1 извршиоца

ВП 3705 РАШКА

- ВЕС 71103 (нишанија) 6 извршиоца
- ВЕС 71109 (снајперист) 5 извршиоца
- ВЕС 71101 (стрелац) 10 извршилаца

ВП 3708 КРАЉЕВО

- ВЕС 71204 (послужилац) 8 извршиоца
- ВЕС 71205 (нишанија) 3 извршиоца
- ВЕС 71208 (топограф) 1 извршиоца
- ВЕС 71209 (рачунач) 1 извршиоца
- ВЕС 71214 (возач самоходног оруђа) 9 извршиоца
- ВЕС 72501 (болничар) 1 извршиоца
- ВЕС 72701 (возач моторног возила) 2 извршиоца

ВП 3711 КРАЉЕВО

- ВЕС 71345 (нишанија на БОФОРСУ) 1 извршиоца
- ВЕС 72701 (возач моторног возила) 1 извршиоца

ВП 4656 КРАЉЕВО

- ВЕС 71417 (нишанија на тенку М-84) 5 извршиоца
- ВЕС 72103 (механичар за возила гусеничаре) 1 извршиоца

ВП 4658 КРАЉЕВО

- ВЕС 71410 (оператор-нишанија на БВП М80) 1 извршиоца
- ВЕС 71451 (стрелац-пушкомитраљезац) 10 извршилаца
- ВЕС 71452 (возач БВП М80) 3 извршиоца
- ВЕС 71801 (радио-телеграфиста) 2 извршиоца
- ВЕС 72125 (електромеханичар за возила гусеничаре) 1 извршиоца
- ВЕС 72126 (електромеханичар за изворе струје и електричне агрегате) 1 извршиоца

ВП 4652 КРАЉЕВО

- ВЕС 72102 (механичар за возило точкаше) 2 извршиоца
- ВЕС 72103 (механичар за возила гусеничаре) 1 извршиоца
- ВЕС 72105 (механичар за муницију и МЕС) 2 извршиоца
- ВЕС 72701 (возач моторног возила) 7 извршиоца
- ВЕС 72126 (електромеханичар за изворе струје и електричне агрегате) 1 извршиоца
- ВЕС 71101 (стерлац) 1 извршиоца
- ВЕС 72117 (противвожарац) 2 извршиоца

ВП 4661 КРАЉЕВО

- ВЕС 71701 (пионир) 13 извршиоца
- ВЕС 71704 (возач – послужилац дозера) 2 извршиоца
- ВЕС 71706 (возач – послужилац утоваривача) 2 извршиоца
- ВЕС 71707 (возач – послужилац копача) 3 извршиоца
- ВЕС 71714 (послужилац бушилице) 3 извршиоца
- ВЕС 71716 (возач – послужилац грејдера) 1 извршиоца
- ВЕС 71725 (возач – послужилац лансирног моста) ... 2 извршиоца

- ВЕС 71741 (послужилац моста) 6 извршиоца
- ВЕС 71742 (послужилац лансирног моста) 2 извршиоца
- ВЕС 71752 (возач – послужилац ваљка) 2 извршиоца
- ВЕС 72701 (возач моторног возила) 11 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

а) Општи услови:

- да је кандидат држављанин Републике Србије
- да кандидат није осуђиван за кривична дела на условну казну затвора од најмање шест месеци
- да кандидат није под истрагом и да се против њега не води кривични поступак
- да је кандидат здравствено способан за служби у Војсци
- да је кандидат одслужио војни рок или на други начин регулисао војну обавезу и да је за време служења војног рока оспособљен за вршење дужности за коју се прима
- да кандидат има прописану стручну спрему

б) Посебни услови:

- да кандидат није старији од 28 година ако се прима у роду, односно 30 година ако се прима у службу
- да поседује возачку дозволу „Б“, „Ц“ или „Д“ категорије (за лица која конкуришу за возаче м/в)
- предвиђен је пробни рад од три месеца

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе захтев за пријем у војну службу Војној пошти 3720 Краљево и прилажу следећа документа:

- молба за пријем у ПВС са аутобиографијом
- уверење о држављанству
- извод из матичне књиге рођених
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван
- уверење од Војног одсека да је одслужио војни рок
- фотокопија војне књижице
- оверене фотокопија дипломе – сведочанства о завршеној школи
- оверена фотокопија возачке дозволе (само за кандидате за возача)
- налаз, оцена и мишљење надлежне ВВЛК (ВМЦ Карабурма) о здравственој способности за војну службу
- став и мишљење Војнобезбедносне агенције након потпуне безбедносне провере кандидата

Уверење из матичне књиге рођених и Уверења која се прилажу не могу бити старија од 6 (шест) месеци.

Надлежна комисија размотриће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове.

Непотпуну и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду изабрани.

Молбу са траженим подацима доставити на адресу:
ВОЈНА ПОШТА 3720 КРАЉЕВО, за конкурс 36000 КРАЉЕВО или непосредно одсеку (за људске ресурсе) Б-1 команде ВП 3720 КРАЉЕВО.

За сва нејасна питања и детаљније информације обратите се непосредно референту за персоналне послове у 1 одсеку (за људске ресурсе) у згради команде.

Оглас остаје отворен до попуње упражњених формацијских места. ■

ЦЕНЕ

ЗА ЗИМСКУ СЕЗОНУ 2007/2008. И ПРОЛЕЋЕ 2008. У ВОЈНИМ ОДМАРАЛИШТИМА

УСЛОВИ ПРОДАЈЕ:

1. Доплата за пансионски ручак у ВУ „ТАРА“ у хотелу „Оморика“ и депандансу „Јавор“ је 350,00 дин. по особи дневно, за све кориснике. Доплата за пансионски ручак у ВУ „ВРЊАЧКА БАЊА“ је 330,00 дин. по особи дневно за све категорије корисника.

2. Обавезна доплата за НОВОГОДИШЊИ АРАНЖМАН у ВУ „Тара“, за све кориснике, је 8.000,00 дин. по особи. Новогодишњи аранжман обухвата свечану вечеру 31.12.2007 и репризу програма 01.01.2008. године. Обавезна доплата за НОВОГОДИШЊИ АРАНЖМАН (свечана вечера 31.12.2007 и реприза програма 01.01.2008. године) у ВУ „Врњачка Бања“ износи 11.500,00 дин. за све кориснике, уз неограничено пиће за свечану вечеру 31.12.2007 и репризу 01.01.2008.

3. Деца од 3 до 10 година старости, уколико користе услуге хране, плаћају комплетан новогодишњи аранжман умањен за одговарајући попуст само за пансионске/полупансионске услуге у одмаралиштима „Тара“ и „В. Бања“, док деца која не користе услуге хране немају обавезу плаћања улазница за свечану вечеру.

4. Услуге резервација у Војној туристичкој агенцији - Београд наплаћују се у износу од 944,00 дин, по једној смештајној јединици. У цену је урачунат и ПДВ.

VOJNA TURISTIČKA AGENCIJA
Beograd, Resavska 34 A

Tel. 011/ 636-535; 32-01-888
Fax 011/ 36-16-155

PRIJAVA ZA ARANŽMAN

NAZIV ODMARALIŠTA					
MESTO					
HOTEL/OBJEKAT					
> TERMIN	od	do	ili od	do	
> TIP SOBE					
Prezime i ime	Ostala imena za prijavu		God. rođenja	Srodstvo	
Adresa					
Broj telefona		u stanu:		na poslu:	
Usluga		Prevoz		Ski pass	
Panion	Polupan.	DA	Br. osoba:	DA	odrasli deca:
		NE		NE	
Napomena:		Deca do 10 godina imaju popust na cenu i to:			
> A) 30 %	koriste poseban ležaj i hranu / upisati broj dece:				
> B) 50 %	koriste ležaj i i hranu / upisati broj dece:				
> C) 70 %	koriste zajednički ležaj i nemaju hranu/ upisati broj dece:				
Detе do 3 godine		ako ne koriste poseban lež. i hranu ne plaća usluge boravka izuzev osiguranja			
Status korisnika aranž. (zaokruziti)		1) Profes. VL ; 2) CL u V. 3) Penz. V. 4) Porodični penz. 5) Ostala lica sa stat. prip. V. 6) Civilna lica 7) Stranci			
Potvrđujem potpisom da sam upoznat sa svim ulovima putovanja-boravka (sa poledjine prijave aranžmana) sa kojim sam saglasan i da isti prihvatam u svoje ime i ime putnika iz ove prijave. NAVEDENI podaci su tačni i agencija ne snosi nikakvu odgovornost u slučaju netačnih i nepotpunih podataka.					
Datum prijave: _____				Potpis podnosioca prijave: _____	

Период примене - Врста услуге	Тип собе	АП	1/ТТ	1/1	дуплекси	1/2Т	1/2	1/3	1/4
	Категорија корисника								
22.12-29.12.07. 23.02-25.04.08. Полупансион	МО и ВС	2.150,-	1.900,-	1.750,-	1.390,-	1.540,-	1.390,-	1.300,-	1.250,-
	Цивилн РС и странци	2.880,-	2.580,-	2.350,-	1.950,-	2.150,-	1.950,-	1.850,-	1.700,-
29.12.2007 - 19.01.2008. Полупансион	МО и ВС	2.800,-	2.400,-	2.100,-	1.750,-	1.900,-	1.750,-	1.500,-	1.350,-
	Цивилн РС и странци	3.600,-	3.150,-	2.900,-	2.400,-	2.600,-	2.400,-	2.150,-	1.900,-
19.01.2008- 23.02.2008. Полупансион	МО и ВС	2.550,-	2.150,-	1.850,-	1.530,-	1.650,-	1.530,-	1.370,-	1.240,-
	Цивилн РС и странци	3.200,-	2.850,-	2.600,-	2.150,-	2.350,-	2.150,-	1.950,-	1.750,-

Депанданс »ЈАВОР«					
Период примене	Тип собе	Врста услуге	1/1	1/2	
	Категорија корисника				
22.12-29.12.2007. 23.02-25.04.2008.	МО и ВС	Полупансион	1.600,-	1.350,-	
	Цивилн РС и странци	Полупансион	2.150,-	1.850,-	
29.12.2007- 19.01.2008.	МО и ВС	Полупансион	1.750,-	1.500,-	
	Цивилн РС и странци	Полупансион	2.400,-	2.150,-	
19.01-23.02.2008.	МО и ВС	Полупансион	1.530,-	1.370,-	
	Цивилн РС и странци	Полупансион	2.150,-	1.850,-	

Хотел »БЕЛИ БОР«					
Период примене	Тип собе	Врста услуге	1/1	1/2	1/3
	Категорија корисника				
22.12-29.12.2007. 23.02-25.04.2008.	МО и ВС	Пансион	1.600,-	1.350,-	1.250,-
	Цивилн РС и странци	Пансион	2.150,-	1.850,-	1.700,-
29.12.2007- 19.01.2008.	МО и ВС	Пансион	1.750,-	1.500,-	1.350,-
	Цивилн РС и странци	Пансион	2.400,-	2.150,-	1.900,-
19.01-23.02.2008.	МО и ВС	Пансион	1.530,-	1.370,-	1.240,-
	Цивилн РС и странци	Пансион	2.150,-	1.850,-	1.700,-

Војна установа »ВРЊАЧКА БАЊА« - хотел »БРЕЗА«								
Период примене	Тип собе	Врста Услуге	АП	1/1Ф	1/1К	1/2К	1/2Ф	1/3
	Катгор. кор.							
25.12.2007. 29.12.2007.	МО и ВС	ПП	1.900,-	1.660,-	1.380,-	1.340,-	1.250,-	1.160,-
	Цивилн РС и странци	ПП	2.530,-	2.210,-	1.840,-	1.780,-	1.670,-	1.550,-
29.12.2007. 02.01.2008.	МО и ВС	ПП	1.300,-	1.300,-	1.300,-	1.300,-	1.300,-	1.300,-
	Цивилн РС и странци	ПП	1.900,-	1.900,-	1.900,-	1.900,-	1.900,-	1.900,-
02.01.2008. 01.04.2008.	МО и ВС	ПП	1.900,-	1.660,-	1.380,-	1.340,-	1.250,-	1.160,-
	Цивилн РС и странци	ПП	2.530,-	2.210,-	1.840,-	1.790,-	1.670,-	1.550,-

5. Гости плаћају још и боравишну таксу, која је одређена одлуком републичких органа и осигурање.

6. За извршене резервације, у одмаралиштима „Тара“ и „Врњачка Бања“ гости, поред једнократне уплате аранжмана, могу услуге плаћати у више рата, чековима грађана:

ВУ „ТАРА“ – 4 (четири) рате: прва рата, приликом резервације, у износу од 30% комплетног аранжмана, друга рата, у току боравка у хотелу, у износу од 30% вредности аранжмана, трећа рата, 30 дана од дана одласка из хотела у износу од 20% вредности аранжмана и четврта рата 60 дана од дана одласка из хотела у износу од 20% вредности аранжмана. За трећу и четврту рату чекови се депонују у хотелу.

У ВУ „ТАРА“ за припаднике МО и Војске Србије могућност плаћања, за боравак од 7 и више дана, до 7 рата административном зобраном или чековима грађана.

ВУ „ВРЊАЧКА БАЊА“ – за Новогодишњи аранжман (од 29.12.07-02.01.08. или тродневни) у четири рате и то: прва рата у износу од 40% вредности аранжмана, приликом резервације, друга рата, у току боравка у хотелу, у износу од 20% вредности аранжмана, трећа рата 30 дана од дана одласка из хотела у износу од 20% вредности аранжмана и четврта рата 60 дана од дана одласка из хотела у износу од 20% вредности аранжмана. За трећу и четврту рату чекови се депонују у хотелу.

За авансну уплату комплетног аранжмана, најкасније 7 дана пре почетка прве услуге, одобрава се попуст од 5% на цену полупансиона/пансиона. Попуст не важи за свечану вечеру 31.12 и репризу 01. јануара.

У ВУ „В. Бања“ за период од 02.01. до 01.04.2008. у 5 (пет) рата и то:

прва рата, приликом резервације у износу од 30% вредности аранжмана, друга рата у износу од 20% вредности аранжмана, у току боравка у хотелу. Преостали износ дели се на 3 једнаке рате и то: трећа рата 30 дана по одласку из хотела, четврта рата 60 дана по одласку и пета рата 90 дана по одласку из хотела. За 3, 4 и 5. рату чекови се депонују у хотелу.

За авансну уплату комплетног аранжмана, најкасније 7 дана пре прве услуге, одобрава се 5% попушта на цену пансиона/полупансиона.

За боравак у фебруару и марту 2008. године, у ВУ „Врњачка Бања“ одобрава се 15% попушта на цену пансиона/полупансиона, за боравак од 7 и више дана, уколико се резервације изврше до 25.12.2007. (уплата аванса од 40% вредности аранжмана до 30.12.2007. остатак у 3 месечне рате).

Могућност плаћања кредитном картицом у ВУ „Тара“ и „В. Бања“, а у ВТА само за ВУ „Тара“.

ПОПУСТИ ЗА ДЕЦУ: деца до три године, уколико не користе посебан лежај и храну, не плаћају услуге боравка, осим осигурања. Деца од три до десет година имају следећи попуст:

– 30% ако користе храну и посебан лежај,

– 50% ако користе или лежај или храну и

– 70% ако користе заједнички лежај са родитељима и не користе храну.

Деца од три до десет година могу користити само један попуст.

ОТКАЗИ: откази се достављају у писаној форми уз прилагане резервације и оригинал уплатнице. Повраћај износа је регулисан према „Посебним упутствима за примену цена у војним одмаралиштима“. У случају више силе (смрт у породици, болест, службена спреченост и сл.) што се мора и доказати одговарајућим документом, уплаћени износ се враћа у целости уз одбитак манипулативних трошкова. Износ на име трошка резервације се не враћа.

Аутобуски превоз на релацији Београд-Тара-Београд.

Уз овај програм важе „Посебна упутства за примену цена у војним одмаралиштима“.

**ИЗАБРАНА ПАРТИЈА
ПРВАК РУСИЈЕ**
Алексејев – Јаквенко
Москва, 2006.

1.е4 е5

На суперфиналу шампионата Русије победио је Јевгениј Алексејев (2639), који је у доигравању тукао Дмитрија Јаквенка. То је још увек најјаче првенство неке државе и зато изазива велику пажњу шаховског света.

За чудо, ретко се на јаким турнирима у Србији види 1...е5. Али, игра се у Русији, земљи са најјачом шаховском традицијом.

2.Сф3 Сц6 3.Лб5 а6 4.Ла4 Сф6 5.0-0 Ле7 6.Те1 б5 7.Лб3 д6 8.ц3 0-0 9.х3 Те8 10.д4 Лб7 11.Сбд2 Лф8 12.а4 х6 13.Лц2 ед4 14.цд4

РЕКЛИ СУ

То је вечно питање: уметност, наука или игра? То је толико пута речено да би звучало као понављање. Све што ја знам је да шах доноси много среће онима који га играју.

Алберик О'Кели

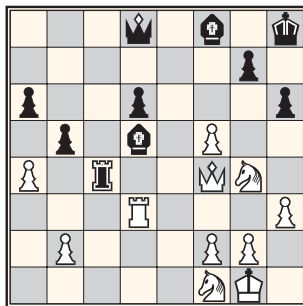
Сб4 15.Лб1 ц5 16.д5 Сд7 17.Та3 ф5 18.Сх2 ц4 19.Тг3 Сц5 20.еф5 Те1 21.Де1 Сцд3

Питање је било којим скакачем доћи на ово поље, али читаво варијанта није повољна за црнога.

22.Дд1 Лд5

Један велемајстор је анализом показао да је са 22...Су1 црни имао једнаку игру.

23.Сдф1 Су1 24.Дц1 Кх8 25.Сг4 Сд3 26.Лд3 цд3 27.Дф4 Тц8 28.Тд3 Тц4

Бели: Кг1, Дф4, Тд3, Сф1, Сг4, а4, б2, ф2, ф5, г2, х3
Црни: Кх8, Дд8, Тц4, Лд5, Лф8, а6, б5, д6, г7, х6

Црни има „дрвце“ мање и ловачки пар, али су претње белога врло опасне.

29.Дг3 Ле4 30.Се5 Дф6 31.Сц4 бц4 32.Тд2 Лф5 33.Дф4 Ле6 34.Дф6 гф6 35.Се3

Због материјалне предности белог (квалитет), партија је одлучена.

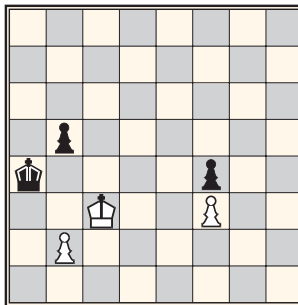
35...ф5 36.Тц2 Кг7 37.Сц4 Кф6 38.Сд2 д5 39.Тц6 а5 40.Сб3 Ке7 41.Са5 Лд7 42.Та6 Лг7 43.б4 д4 44.Сц6 Ке8 45.Кф1 д3 46.б5 Лц6 47.Та8

1:0

СТУДИЈА

**ДЕФАНЗИВНА
ИГРА**

(ИЗ ШАХОВСКИХ УЏБЕНИКА)

Бели: Кц3, б2, ф3
Црни: Ка4, б5, ф4

Са 1. б3 или 1.б4 бели би изгубио партију. Реми се изводи на следећи начин:

1.Кц2 Кб4 2.Кц1

И сада би губило 2.б3? Ка3 3.Кц3 Ка2 4.Кб4 Кб2 и пада чак и ф-пешак.

2...Кц5

Ништа не би помогло 2...Кб3 3.Кб1 б4 4.Кц1, па би после 4...Ка2 5.Кц2 Ка1 6.Кб3 бели добио. Исто тако 2...Кц4 3.Кц2 Кд4 4.Кд2 б4 5.б3 даје реми.

3.Кд1

Опет би гурање пешака било погубно: 3.б3? Кд4 4.Кд2 б4, као и 3.Кд2? Кд4! 4.Ке2 Кц4 5.Кд2 Кб3 6.Кц1 Ка2 7.Кц2 б4 и црни би добио.

3...Кд5 4.Кц1! Кд4 5.Кд2 Кц4 6.Кц2 Кб4 7.Кц1

Сада би дошло до понављања потеза, тј. до ремија. Дакле, реми се постиже само ако се пешак не покрене!

Реми

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
18									19		20							
21											22		23					
24						25								26				
27					28				29		30							
31				32						33		34						
35			36						37		38						39	
40		40								41		42					43	
44							45			46							47	
48								49		50							51	
52				53		54											55	
56						57		58										
59									60			61						

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: преданост, арапски коњи, Рики Мартин, етими, топ, с, о, о-ноге, Нам, грапа, зуби, ланчара, охрат, Парменида, ефор, олгасанак, Боудио, о, Томск, Наутилус, премер, Ерскин, крајишци, Алопа, р, Карин, арабеса, Ајим, илиријски, ишати, ровери, јара, Ассам, ини, Кевин, н, а, Аст, Ргач, индјикативи, тоталитар, Анте Јакић.

ВОДОРАВНО:

18. Град у Немачкој, 19. Врхунски спортист, 20. Област у Шпанији, 21. Један антибиотик, 22. Варош у Србији, 23. Језеро у Кини, 24. Тенденција, тежња, 25. Одступник, јеретик (стр.), 26. Лик из Симпсонових, 27. Дугонога барска птица, 28. Мале гајде (муз.), 29. Упишите: о, л, 30. Истосварање, 31. Обадава, обојица, 32. Космонаут из СССР, Владимир, 33. Авенија (скр.), 34. Пустара у Јужној Америци, 35. Милиампер (скр.), 36. Македонски револуционер, Никола, 37. Ауто-ознака Ниша, 38. Носач, онај који носи, 40. Цвет, изданак на биљци, 41. Упишите: р, м, 42. Игра картама, 43. Ауто-ознака Бора, 44. Неспретан, незграпан, 45. Упишите: ц, в, 46. Царев присталица, 47. Име музичара Макартнија, 48. Позоришни режисер, Јуриј, 49. Ауто-завод (скр.), 50. Маштар, сањар, 51. Прошле године, 52. Било кад, икада, 54. Врста речне рибе, 55. Град у Ирану, 56. Неplодан, 57. Једанаесто и 18. слово азбуке, 58. Жена Цара Лазара, 59. Туристички пакети, 60. Пето и десето слово азбуке, 61. Верно приказивање на слици.

УСПРАВНО:

1. Грана астрономије, 2. Унутрашњост организма, 3. Изрезан комад дрвета за грабу, 4. Зеница ока (песн.), 5. Београдско певачко друштво (скр.), 6. Упишите: у, т, 7. Отац или мајка, 8. Рептил, 9. Скидач лака са ноштију, 10. Мушки потомак, 11. Област у Немачкој, 12. Почетак азбуке, 13. Ауто-ознака Орегона (САД), 14. Набор на тканини, 15. Човек који говори икавицу, 16. У њега се прежу волови, 17. Обамрлост од удара грома (мед.), 19. Река у Аустрији, 20. Ознака за нето тежину, 22. Занос, полет, 23. Средство за испирање, 25. Славни ватерполист, Урош, 26. Јамац животом, 28. Шапутање, 29. Председник Европске атлетске федерације, Хансјорг, 30. Водени межури, 32. Староримски бог љубави, Амор, 34. Врста црног вина, 36. Град у Индији, 37. Дефект, оштећење, 38. Стручњаци за масажу, 39. Мирно море, 40. Гробар, 42. Преурањени, 43. Престоница Француске, 46. Брзоноги глодар, 47. Љиљана одмила, 49. Славна певачица, Сара, 50. У то време, тада, 51. Холивудски глумца, Мартин, 53. Упишите: в, ж, 54. Лична заменица, 55. Символ молибдена.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БУДИТЕ У СТРОЈУ ОДАБРАНИХ

Ако сте држављанин Републике Србије, рођени 1977. године и касније, желите да радите оно зашта сте оспособљени за време служења војног рока или да се додатно оспособите за друге дужности, ако желите да се усавршавате и напредујете, ако сте спремни да се суочите са изазовима војног позива и да станете у строј одабраних, јавите се у команду Војног одсека или команду војне јединице у вашем граду.

САМО ЗА ХРАБРЕ И ОДЛУЧНЕ

www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com
www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com
www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com
www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com
www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com
www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com
www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com
www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com
www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com www.jat.com

new life style

buy your ticket on line

e-ticketing

on line booking
www.jat.com

customer friendly

Designer: Jar Media center

80 years HEARS

Jat Airways

joy of traveling
www.jat.com

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

програм
PRISMA

ИНФОРМАТОР

*“Зато што је будућност
важна!”*

Дирекција за преквалификацију

Кнеза Милоша 33

Телефон: 011/ 3203-252

www.prisma.mod.gov.yu

E-mail: direkcija@prisma.mod.gov.yu

ИНФОРМАТОР

има сврху да свим категоријама лица, која су до сада, (официри, подофицири) али и она која до сада нису користила понуђене садржаје Програма PRISMA (цивилна лица), приближи садржаје, сврху, и могућности које се нуде у оквиру Програма.

Програм PRISMA је пројекат који се развија и спроводи у оквиру Министарства одбране и Војске Србије.

Програм је осмишљен да системски и организовано пружа помоћ свим лицима који напуштају Министарство одбране и Војску Србије.

Сви садржаји Програма се и даље развијају, са основним циљем да се што квалитетније помогне лицима који напуштају службу, у њиховој промени каријере, запошљавању код другог послодавца или започињању сопственог посла.

Назив му је изведен од акронима:

Program for Resettlement In Serbia Ministry of Defence and Army

“Зато што је будућност важна!”

*Пред свима од нас је често дилема и питање :
„Шта бих ја то могао да радим ван Војске“?*

Овакво стање је узроковано непознавањем властитих способности и њихове употребљивости у оквиру цивилних структура и ван система Војске. Тада се појављује несигурност, страх, сумња, па чак и омаловажавање сопствених способности, знања и вештина. Како је страх од непознатог природна појава, мисија Програма PRISMA јесте да га ублажи, да појача самопоуздање и да укаже на друге могућности, начине ангажовања личних вредности и остваривања нове пословне шансе.

Овакво понашање је природна последица чињенице да до сада припадници МО и Војске нису озбиљније размишљали о запошљавању ван њене структуре, јер за то нису имали потребе.

Намена Програма је пружање помоћи лицима који излазе из система одбране Републике Србије.

Програм нуди широку лепезу помоћи, ради квалитетније адаптације и интеграције на цивилно тржиште рада.

Програм PRISMA је целовит, стручан и практичан програм израђен на основу искустава западноевропских земаља, земаља у транзицији привредних система код нас.

Садржаји се континуално дограђују и прилагођавају потребама тренутних и будућих корисника. Програм је у потпуности опредељен и његова сврха јесте задовољење потреба корисника који се налазе у процесу промене каријере.

“Зато што је будућност важна!”

САДРЖАЈИ КОЈИ СЕ ТРЕНУТНО НУДЕ КОРИСНИЦИМА ПРОГРАМА PRISMA СУ СЛЕДЕЋИ:

*Саветовање ради транзиције у каријери,
Радионице за активно тражење посла,
Мотивационе радионице,
Информисање о малом предузетништву,
Обука (преквалификација за цивилна занимања),
Помоћ у покретању сопственог посла,
Субвенционисање запошљавања код познатог послодавца,
Једнократна финансијска помоћ и кредитирање.*

*Програмом руководи Дирекција за преквалификацију, Сектора за људске ресурсе
Министарства одбране Републике Србије.*

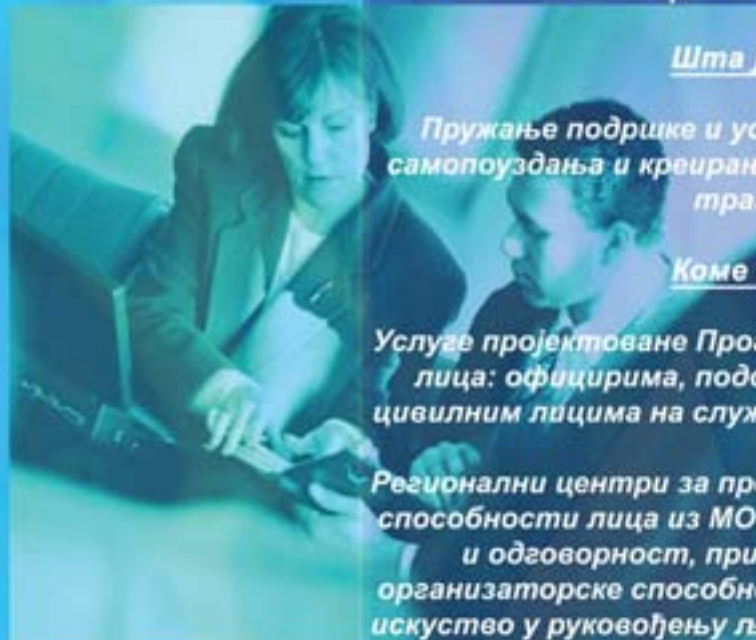
*Непосредни контакт и рад са корисницима услуга су Регионални центри у Београду,
Новом Саду и Нишу.*

*Детаљније информације можете добити и на интернет страници:
www.prisma.mod.gov.yu*

“Зато што је будућност важна!”

РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТРИ ЗА ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ (РЦП)

Шта је главни задатак?

Пружање подршке и услуга клијентима у циљу подизања самопоуздања и креирања алтернативних решења у процесу транзиције каријере.

Коме се пружају услуге?

Услуге пројектоване Програмом се пружају, свим категоријама лица: официрима, подофицирима, војницима по уговору и цивилним лицима на служби у Министарству одбране и Војсци Србије.

Регионални центри за преквалификацију афирмише вештине и способности лица из МО и ВС, као што су: дисциплинованост и одговорност, прилагодљивост и снажљивост, организаторске способности, оспособљеност за тимски рад, искуство у руковођењу људима, способност мотивисања себе и других, способност рада у отежаним условима, одлучност, тачност, поузданост... и низ других способности које су развили током рада у војној организацији.

Регионални центри за преквалификацију, као ни Програм PRISMA, не обезбеђује радно место, већ оспособљава појединца да након изласка из организације, буде активан и сам афирмише своје способности и преносиве особине стварајући себи нову пословну шансу.

Оно чиме Програм PRISMA помаже појединцу, јесте да буде спреман на тржишту рада, које је неумољиво и веома захтевно. Неке од вештина које се изграђују и унапређују код сваког појединца у регионалним центрима су :

- да зна на прави начин да анализира и чита пословне огласе,
 - како да пише CV (радну биографију),
 - како се припремити за интервју за посао,
- да идентификује преносиве вештине и особине према тржишту рада,
 - подстицај активном приступу тражења посла,
 - да креира и користи пословну „мрежу“,
 - да ради на стратегији сопственог маркетинга,
 - да иде путем самозапошљавања и сл.

“Зато што је будућност важна!”

Преко Ваших РЦП можете добити сва детаљна упутства о процедурама, као и обуке у тражењу посла.

Да ли желите покренути сопствени посао?

Врсте привредних субјеката:

Регистровањем одређеног привредног субјекта (предузетник, ортачко друштво, друштво са ограниченом одговорношћу, акционарско друштво, задруга и задружни савез) крећете у самосталну привредну делатност.

Поступак регистрације привредног субјекта.

Информације о начину и поступцима регистрације одређеног привредног субјекта можете добити преко РЦП, Националне службе за запошљавање, филијала Агенције за привредне регистре (на интернет адреси: www.apr.sr.gov.yu).

Како до бизнис идеје?

Слично тражењу посла, увек се можете информисати преко РЦП, филијала Националне службе за запошљавање, Регионалних агенција за развој малог и средњег предузетништва, Регионалних привредних комора, преко "мреже"...

Међутим, сви стручњаци из ове области углавном се слажу да је потребно 6 корака - предуслова ради проналажења пословне идеје:

- Будите отворени за нове идеје,
- Подстакните своју креативност,
- Служите се опробаним техникама у тражењу пословне идеје (извршите истраживања),
- Узмите у обзир лична питања,
- Размотрите финансијска питања и уочите изворе капитала,
- Утврдите која вам врста пословног подухвата највише одговара.

Како до кредита?

Кредите, за започињање сопствене привредне делатности (start-up), можете добити преко пословних банака, али и преко других институција, као што су:

Фонд за развој Р. Србије,
Фонд за развој АП Војводине,
Националне службе за запошљавање,
Регионалних агенција за развој МСП и других.

Све ове и друге информације и путоказе о започињању сопственог посла/бизниса можете добити преко РЦП, и већ поменитих организација и установа.

"Зато што је будућност важна!"

КУРСЕВИ ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈЕ

Обука, преквалификација за цивилна занимања се системски реализује у Центрима за обуку који се налазе при високошколским и средњошколским институцијама које су признате у цивилном образовном систему. Обука се реализује у складу са степеном стручне спреме клијената.

Понуђени модули за високу школску спрему су:

Оснивање и вођење малог бизниса
Управљање продајом
Управљање услугама и квалитетом
Индустријски менаџмент
Рачунарски подржано пројектовање производа
Енергетска ефикасност
Управљање аспектима животне средине
Информациони системи

За ниво средње стручне спреме понуђени су следећи профили:

- Програмирање и управљање флексибилном производном ћелијом цнц струг-цнц глодалаца-робот,
- Сервисирање расхладних, постављање клима уређаја и сервис и одржавање ауто клима уређаја,
- Ауто гасне инсталације, контрола ауто гасних инсталација и сервис и одржавање ауто клима уређаја,
- Инсталације водовода пластичним цевима и инсталација централног грејања бакарним цевима,
- Постављање инсталација видео надзора,
- Обезбеђивање имовине и лица

“Зато што је будућност важна!”

*Ако желите да стекнете нове вештине,
одаберите прави пут.
Научите да препознате нове шансе,
суочите се са изазовом...
Докажите колико можете,
одаберите праве људе за које не постоје границе,
Не губите време ...*

*Одаберите програм
PRISMA*

*Београд
Централни дом Војске
Ул. Браће Југовића 19
011/3201-850
011/3201-958*

*Нови Сад
Футошка 26
021/4835-190
021/4835-560*

*Ниш
Синђелићев трг 66
018/509-316
018/509-367*

“Зато што је будућност важна!”